

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
Generalno tajništvo

Broj: 05-28-1879/10
Sarajevo, 20.8.2010. godine

01.02-28 -

BOSNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO: 23. 8. 2010.			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Kredni broj	Broj priloga
01.02	28	1002/10	

#

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BIH
- Zastupnički dom -
- Dom naroda -
SARAJEVO

PREDMET: Izvještaj, dostavlja se

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 127. sjednici održanoj 6.7.2010. godine, usvojilo je Izvještaj iz oblasti poljoprivrede za Bosnu i Hercegovinu za 2009. godinu, te zaključilo da se isti dostavi Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine.

U cilju provedbe zaključka Vijeća ministara u privitku dostavljamo navedeni izvještaj, na bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku, kao i elektronsku verziju.

S poštovanjem,

GENERALNI TAJNIK
Zvonimir Kutleša

MINISTARSTVO VANJSKE TRGOVINE I EKONOMSKIH ODNOSA
BOSNE I HERCEGOVINE

IZVJEŠĆE IZ OBLASTI POLJOPRIVREDE ZA BOSNU I HERCEGOVINU ZA 2009. GODINU

*Godišnje izvješće o stanju u sektoru poljoprivrede,
prehrane i ruralnog razvitka*

Izvješće iz oblasti poljoprivrede za BiH za 2009. godinu pripremljeno je Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine - Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka u suradnji sa entitetskim ministarstvima poljoprivrede i Odjelom za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo Brčko Distrikta BiH, sukladno članku 23. Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku Bosne i Hercegovine.

Pored izvješća i podataka koji su dobiveni od entitetskih ministarstava poljoprivrede i Odjela BD BiH doprinos u pripremi izvješća pružile su i institucije kako sa državne, tako i sa entitetske razine.

U pripremi izvješća korišteni su, također, slijedeći izvori podataka:

- Dokument za diskusiju, 2. Sastanak Privremenog pododbora za poljoprivredu i ribarstvo, ožujak 2010, Sarajevo;
- „Mlijeko u BiH u 2009. godini-karakteristike i trendovi razvitka“ Milkprocessing, travanj 2010;
- Izvješće o radu Odbora za koordinaciju informacija u poljoprivredi za 2009. godinu, ožujak 2010, Sarajevo;
- Izvješće o radu Savjetodavnog vijeća za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvitak Bosne i Hercegovine, svibanj 2010, Sarajevo.

S A D R Ź A J

UVOD	6
1. REFORMA POLJOPRIVREDE	9
2. POLJOPRIVREDA U 2009. GODINI	11
2.1. Struktura poljoprivrede	11
2.1.1. Vrijednost poljoprivredne proizvodnje	11
2.1.2. Uposlenost	11
2.1.3. Proizvodno-potrošne bilance	11
2.1.4. Poljoprivredno zemljište	13
2.2. Biljna proizvodnja	14
2.2.1. Proizvodnja žitarica	14
2.2.2. Proizvodnja povrća	15
2.2.3. Proizvodnja voća	16
2.2.4. Proizvodnja krmnih kultura	18
2.2.5. Proizvodnja industrijskih kultura	19
2.2.6. Stočarska proizvodnja	20
2.2.7. Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda u BiH	22
2.2.8. Mjere za razvitak primarne proizvodnje i prerade mlijeka u BiH	24
3. POLITIKE U OBLASTI POLJOPRIVREDE	28
3.1. Institucionalni i administrativni kapaciteti	28
3.2. Implementacija Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH	28
3.3. Regulativa	37
3.4. Poljoprivredna statistika (popis), sustavi registracije	38
3.5. Politika u oblasti sigurnosti hrane	39
3.6. Veterinarska politika	41
3.7. Fitosanitarna politika	43
3.8. Prioriteti u sektoru u 2010. godini	45
4. RIBARSTVO	46
5. RURALNI RAZVITAK	48
5.1. Program ruralnog razvitka	48
5.2. Mjere ruralnog razvitka i poticaji	49
5.2.1. Novčane podrške u FBiH	49
5.2.2. Novčane podrške u RS	52
5.2.3. Novčane podrške u BD BiH	53
6. TRGOVINA	55
6.1. Robna razmjena BiH poljoprivrednim proizvodima po regionima	56
6.2. Struktura robne razmjene BiH poljoprivredno-prehrambenim proizvodima	57
7. INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SURADNJA	65
7.1. Približavanje EU (SSP, Europsko partnerstvo)	65
7.2. Trgovinske politike	67
7.2.1. Pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji	67
7.2.2. Sporazum CEFTA 2006	68

7.3. Planiranje i koordinacija međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka BiH	68
7.4. Učešće na poljoprivrednim međunarodnim događajima	71
7.4.1. Edukacija	71
7.4.2. Forum poljoprivredne politike i godišnji sastanak ministara poljoprivrede Jugoistočne Europe	71
8. ZAKLJUČCI I PREPORUKE ODBORA ZA KOORDINACIJU INFORMACIJA U POLJOPRIVREDI	74
9. MJERE POLITIKE U POLJOPRIVREDI, PREHRANI I RURALNOM RAZVITKU I NAČIN REALIZACIJE U 2010. GODINI	76

AKRONIMI

ARDP Projekt poljoprivrede i ruralnog razvitka za Bosnu i Hercegovinu
AzSH BiH Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine
BD BiH Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
BDP Bruto domaći proizvod
BiH Bosna i Hercegovina
CAP Zajednička agrarna politika EU
CEFTA Centralnoeuropski sporazum o slobodnoj trgovini
CMO Organizacija zajedničkog tržišta EU
DEI Direkcija za europske integracije
EC Europska komisija
ELMO Enabling Labour Mobility
EPIC Informativni centar za europsku politiku
EU Europska unija
EUROSTAT Statistički ured Europske unije
FAO Organizacija Ujedinjenih naroda za hranu i poljoprivredu
FBiH Federacija Bosne i Hercegovine
GVI Odjel granične veterinarske inspekcije
IDA Asocijacija za međunarodni razvitak
IMS Inspection Management System
IPA Instrument for Pre-Accession Assistance
IPARD Instrument for Pre-accession Assistance for Rural Development
ISO International Standard Organisation
KM Konvertibilna marka
LPIS Sustav identifikacije zemljišnih parcela
MPŠV RS Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske
FMPVŠ Federalno ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva
MVTEO BiH Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine
PTIS Poljoprivredni tržišni informacijski servis Bosne i Hercegovine
RK Registar klijenata
RPG Registar poljoprivrednih gospodarstava
RS Republika Srpska
SIDA Swedish International Development Cooperation Agency
SPIRA Streamlining Permits and Inspections Regimes Activity
SSP Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju
TAIEX Technical Assistance and Information Exchange
USAID Agencija Sjedinjenih država za međunarodni razvitak
UzV BiH Ured za veterinarstvo Bosne i Hercegovine
UZZB BiH Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja
WTO Svjetska trgovinska organizacija

U V O D

Poljoprivredni sektor u BiH i dalje ostaje ekonomski važan i predstavlja glavni izvor upošljavanja u okviru kojeg je uposleno oko 21,2% stanovništva. Kada je riječ o strukturi proizvodnje u BiH, evidentno je smanjenje zasijanih površina žitaricama za 3,24%, krmnog bilja za 9,5% i povrća za 7,3% u odnosu na prethodnu godinu, dok su površine zasijane industrijskim biljem ostale nepromijenjene. Na temelju statističkih podataka u 2009. godini evidentan je trend smanjenja brojčanog stanja stoke u neznatnom procentu u odnosu na prethodnu godinu. U posljednjih pet godina broj krava opada po stopi od oko 1,5% godišnje. Ukupna proizvodnja mlijeka razvija se stopi od oko 4% godišnje.

Prema proizvodno-potrošnim bilancama, domaća proizvodnja uglavnom ne zadovoljava potrebe stanovništva. Iznimka su kupus i krastavac (skoro i salata), ali se radi o veoma malim količinama za izvoz ili skladištenje. Dodatno, može se reći da BiH svojom proizvodnjom zadovoljava domaće potrebe po pitanju proizvodnje svježih mliječnih proizvoda, i skoro ovčjeg mesa.

Ukupan uvoz poljoprivrednih proizvoda (glava Carinske tarife 1-24) u 2009. godini iznosio je 2,39 milijardi KM što predstavlja 19,35% ukupnog BiH uvoza. Ukupan izvoz poljoprivrednih proizvoda u 2009. godini iznosio je 452,77 milijuna KM što je 8,19% ukupnog BiH izvoza. Izvoz BiH u agroindustrijskom sektoru u 2009. godini porastao je 10,40% u odnosu na 2008. godinu, dok uvoz u istom razdoblju bilježi pad od 8,82%. BiH bilježi deficit u svim glavama Carinske tarife koje se po međunarodnoj klasifikaciji smatraju poljoprivrednim proizvodima. Međutim, ono što je pozitivno jeste činjenica da je ukupan deficit u trgovini poljoprivrednim proizvodima u 2009. godini smanjen za 12,4% u odnosu na 2008. godinu. U ukupnom BiH izvozu poljoprivrednih proizvoda u 2009. godini potpisnice CEFTA-e su učestvovala sa 69,62%, a članice EU sa 23,67%. U ukupnom BiH uvozu poljoprivrednih proizvoda potpisnice CEFTA-e učestvuju sa 50,15%, a članice EU sa 32,57%. Ukupan opseg vanjskotrgovinske razmjene BiH poljoprivredno-prehrambenim proizvodima u 2009. godini je smanjen za 6,2% u odnosu na 2008. godinu. Smanjenju ukupnog opsega vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je doprinijelo smanjenje uvoza istih u 2009. godini za 8,8%, dok je izvoz imao trend rasta od 10,4%. To je ohrabrujući signal i pokazatelj povećanja konkurentnosti BiH roba poljoprivredne i prehrambene industrije. Najvažniji partneri naše zemlje u trgovini poljoprivrednim proizvodima su Hrvatska, Srbija, Crna Gora i Makedonija i to uglavnom zbog tradicionalnih trgovinskih veza, navike potrošača, ali i otvorenosti tih tržišta zahvaljujući potpisanim Sporazumu CEFTA 2006.

Bh. politika u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka posljednjih godina razvija se sukladno ciljevima i potrebama za pripremu i priključenje EU. Sistematsko i strukturno uređenje sektora i sektorskih politika na državnoj razini započelo je, prije svega, stupanjem na snagu Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH.

U cilju implementacije Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH VM BiH je u siječnju 2009. usvojilo Odluku o usvajanju „Strateškog plana za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka“ i „Operativnog programa 2008-2011“ čime je uspostavljen okvir za usklađivanje politika, programa, institucija, zakona, sustava i službi u BiH i njihovo daljnje usklađivanje sa EU zahtjevima.

Sukladno prioritetima sektora poljoprivrede, MVTEO BiH je tijekom 2009. godine provodio aktivnosti na uspostavi komponenti informacijskog sustava i to: Registara poljoprivrednih gospodarstava i Registra klijenata BiH i Poljoprivrednog tržišnog informacijskog servisa BiH.

Formiran je Odbor za koordinaciju informacija u poljoprivredi, nadležan za koordiniranje razvitka usklađenog i integriranog informacijskog sustava u poljoprivredi BiH i koordiniranje postepenog uvođenja informacijskog sustava u poljoprivredi sukladno EU, kao i Savjetodavno vijeće za poljoprivredu, ishranu i ruralni razvitak BiH sa kompetentnim i stručnim osobama koje će unaprijediti donošenje odluka i osigurati da se akti donose na transparentan način putem adekvatnih konzultacija.

VM BiH je 24.03.2008. godine donijelo Odluku o uspostavi koordinacije u oblasti infrastrukture kvaliteta. U sklopu radne skupine za koordinaciju u oblasti infrastrukture kvaliteta formirane su dvije podskupine. Podskupina za laboratorije pripremila je listu ovlaštenih laboratorija i utvrdila ciljeve za unapređenje sustava laboratorija, dok je podskupina za robne rezerve utvrdila zajedničke ciljeve na unapređenju sustava robnih rezervi, te zajedničku platformu za dobivanje međunarodne tehničke pomoći od organizacije FAO radi izrade državne Strategije za robne rezerve.

„Srednjoročna strategija pružanja savjetodavnih usluga u FBiH (2010-2014)“ i „Srednjoročna strategija razvoja poljoprivredne savjetodavne službe RS (2010-2014)“ pripremljene su u formi nacrtu strategija u okviru Projekta poljoprivrede i ruralnog razvitka BiH.

U 2009. godini započela je uspostava Sustava monitoringa i evaluacije za sektor poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvitka BiH čiji je zadatak monitoring provođenja politika, strategija, programa i mjera u sektoru poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvitka i evaluacija njihovog utjecaja glede socijalne, finansijske i ekonomske efektivnosti i efikasnosti, te njihov doprinos sveukupnim ciljevima sektora.

VM BiH je u 2009. godini utvrdilo Prijedlog zakona o duhanu BiH i dostavilo ga Parlamentarnoj skupštini BiH na razmatranje i usvajanje. Također, MVTEO BiH je pokrenulo aktivnosti na izradi Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vinu, rakiji i drugim proizvodima od grožđa i vina. Usvojen je Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja. UzZZB BiH je u suradnji s nadležnim tijelima entiteta i BD BiH donijela pravilnike sukladne sa Direktivama EU koji omogućavaju početak implementacije Zakona o zaštiti zdravlja bilja. Kako bi se osiguralo provođenje Zakona o sigurnosti hrane, doneseno je provedbeno zakonodavstvo u devet područja, dok sveobuhvatni akcioni plan potrebit za provođenje Zakona o sigurnosti hrane još uvijek nije usvojen.

U cilju realizacije politike ruralnog razvitka BiH i kreiranja „Strateškog plana ruralnog razvitka BiH“ formirana je Radna skupina za ruralni razvitak. U okviru ove radne skupine, formiran je Tehnički tim čija je temeljna uloga da kreira i harmonizira mjere ruralnog razvitka BiH, te da usporedi i uskladi mjere ruralnog razvitka u okviru postojećeg programa subvencija u entitetima i BD BiH, te pripremi procjene o mjerama ruralnog razvitka koje bi bile obuhvaćene IPARD programom na državnoj razini. U cilju razvitka IPARD strukture kojom se osigurava transparentnost, cjelovitost i kontrola plaćanja poticaja i darovnica u oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvitka donesena je Odluka o utemeljenju Ureda za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH. Isto tako, sukladno zahtjevima EK i SSP, po pitanju IPARD-a, formirane su: Radna skupina za uspostavu Upravljačkog autoriteta kao državnog tijela odgovornog za upravljanje IPARD programom i Radna skupina za uspostavu IPARD agencije/sustava koja je odgovorna za implementaciju i funkcije plaćanja IPARD programa. Obje radne skupine rade na prijedlogu koncepta za uspostavu operativne strukture za IPARD.

Po pitanju razvitka modela sustava plaćanja u BiH, i pored značajnih napora MVTEO BiH, brojni održani sastanci u 2009. godini nisu rezultirali prijedlogom adekvatnog modela.

Tijekom 2009. godine održani su brojni sastanci u organizaciji MVTEO BiH vezani za harmonizaciju poticaja koji nisu doveli do očekivanog cilja, a to je harmonizacija poticaja u BiH koji bi sistematski podržali registrirana poljoprivredna gospodarstva.

Na prvom sastanku Privremenog pododbor za poljoprivredu i ribarstvo, održanom u veljači 2009. godine u Briselu, ocijenjeno je da je postignut izvjestan napredak i da proces ispunjavanja obveza SSP/PS, EP i prezimanja zakonodavstva EU treba intenzivirati u prestojećem razdoblju. U cilju osiguranja efikasne koordinacije i predstavljanja tijela vlasti u BiH na sastancima pododbor, VM BiH je 02.04.2009. godine donijelo Odluku o uspostavi radnih skupina za europske integracije. Ovom odlukom je formirana i Radna skupina za poljoprivredu, sigurnost hrane i ribarstvo u okviru koje su sukladno poglavljima Acquis Communautaire definirane tri podskupine: podskupina za poljoprivredu i ruralni razvitak, podskupina za sigurnost hrane i podskupina za ribarstvo. Temeljni zadatak ovih podskupina je priprema prioriteta, usklađivanje i preuzimanje zakonodavstva EU u domaće zakonodavstvo (poglavljja acquis-a 11, 12 i 13).

BiH je u 2009. godini ostvarila značajan napredak glede usuglašavanja zakona o trgovini sukladno zahtjevima Svjetske trgovinske organizacije (WTO).

Prema prikupljenim podacima, u 2009. godini u sektoru poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka BiH implementirali su se ili počeli sa implementacijom programi i projekti u vrijednosti od 87.913.739 eura. Iako je značajan broj projekata koji se implementiraju u sektoru, uočen je trend postupnog smanjivanja pomoći u obliku darovnica i povećanje opseg kredita.

U 2009. godini započela je implementacija IPA 2007. projekata i to:

- Projekt „Jačanje i harmonizacija BiH informacijskog sustava za sektore poljoprivrede i ruralnog razvitka“,
- Projekt „Jačanje kapaciteta za programiranje ruralnog razvitka BiH“,
- Projekt „Podrška uspostavi i jačanju BiH legislative u oblasti hrane“.

MVTEO BiH je izradio Prijedlog mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH koje je Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH razmatrao i usvojio na 73. sjednici održanoj 23.03.2010. godine.

1. REFORMA POLJOPRIVREDE

Bh. politika u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka posljednjih se godina razvija sukladno ciljevima i potrebama za pripremu i priključenje EU.

Realizacija SSP-a i ispunjavanje prioriteta Europskog partnerstva zahtijeva korjenite promjene u društvu i mogućna je samo uz aktivno uključivanje i angažman svih čimbenika u poljoprivrednom sektoru u BiH. Strategija i planovi BiH za članstvo u EU uključuju progresivne korake kako bi se usuglasili i integrirali zakoni, institucije i industrijska praksa sa onima u EU. Ovo je najveći izazov u sektoru zbog opsega legislative i potrebitih institucionalnih sposobnosti, kao i zbog činjenice da Zajednička poljoprivredna politika EU i sama prolazi kroz značajne reforme i promjene. Ipak, ključni ciljevi politike u sektoru usmjereni su ka ispunjavanju zahtjeva glede uspostave neophodnih struktura i administrativnih procedura kako bi BiH bila sposobna preuzeti predpristupnu pomoć.

Kratkoročni i srednjoročni prioriteti u oblasti poljoprivrede i ribarstva predloženi su u revidiranom partnerstvu, a na temelju nalaza Izvješća o napretku BiH za 2007. godinu Povjerenstva.

Sistematsko i strukturalno uređenje sektora i sektorskih politika na državnoj razini započelo je, prije svega, stupanjem na snagu **Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH** („Sl. glasnik BiH“, br. 50/08). Navedeni Zakon je okvirni i uređuje ciljeve, principe i mehanizme za razvitak politika i strategija, strukturu i nadležnosti na svim razinama vlasti, njihove uloge i veze, mehanizme monitoringa i evaluacije, te upravni inspekcijski nadzor. Ovaj Zakon, također, treba olakšati napredak u europske integracije i usklađivanje sektora, te pripremne faze za predpristupnu pomoć.

Osnove za realiziranje politike ruralnog razvitka BiH određuju se **Strateškim planom ruralnog razvitka BiH** koji je osnova za usmjeravanje svih planova i programa ruralnog razvitka pripremljenih na svim razinama vlasti koje se bave ruralnim razvitkom u BiH.

Zakon predviđa **uspostavu integriranog poljoprivrednog informacijskog sustava** koji je prijeko potrebit kako bi se prikupili podaci o produktivnosti, uvozu/izvozu, financijskim i ekonomskim aktivnostima i tržišnim cijenama u sektoru na različitim razinama u poljoprivredno-prehrambenom lancu. Cilj je da se ostvari neprekidan dotok informacija kako bi se nadzirao razvitak i trendovi u cilju usmjeravanja analize politike i donošenje odluka.

Ovaj informacijski sustav, između ostalog, objedinjuje Registar poljoprivrednih gospodarstava (RG), Registar klijenata (RK), Registar identifikacije životinja, Sustav identificiranja zemljišnih parcela (LPIS) i Poljoprivredni tržišni informacijski servis (PTIS).

Razvoj usklađenog i integriranog informacijskog sustava u poljoprivredi BiH već koordinira formirani **Odbor za koordinaciju informacija u poljoprivredi**.

Kako bi se osigurala uspostava i ojačale jedinstvene procedure u sustavima isplate poticaja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku u entitetima i BD BiH, te osigurala njihova dosljednost, transparentnost i koordinacija, postepenim usklađivanjem ovih sustava u BiH sa istim u EU, zakon predviđa uspostavu **Ureda za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja**.

U cilju podrške provođenje mjera ruralnog razvitka i poljoprivrednih politika i programa širom zemlje, Zakon predviđa i uspostavu **mehanizama za koordiniranje i promoviranje privatnih i javnih savjetodavnih službi, inicira postepeni razvitak troškovno-efektivnog i efikasnog sustava referentnih laboratorija i drugih organa za testiranje**, a sukladno potrebama BiH i mogućnosti da ispunjava obveze prema domaćim, međunarodnim i sporazumima EU, te koordiniranje akreditiranja laboratorija.

Prijedlog strateških smjernica za djelovanje robnih rezervi, kao i procedure za koordinaciju, suradnju i provođenje politika intervencije i izvještavanja sukladno praksama politike EU i uspostava veza s organizacijama koje upravljaju robnim rezervama na entitetskoj i kantonnoj razini su, također, predviđeni ovim Zakonom.

Zakonom je predviđena i uspostava **Sustava monitoringa i evaluacije za BiH sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka** čiji je zadatak monitoring provođenja politika, strategija, programa i mjera u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka i evaluacija njihovog utjecaja glede socijalne, finansijske i ekonomske efektivnosti i efikasnosti, te njihov doprinos sveukupnim ciljevima sektora.

Efektivan mehanizam konzultacije, učešća, koordinacije i legitimnosti donošenja odluka u sektoru osigurat će se aktivnostima već uspostavljenog **Savjetodavnog vijeća za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvitak**.

Sukladno gore navedenim potrebama i ciljevima, MVTEO BiH je uz podršku EC pripremio **Strateški plan BiH za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka 2008-2011** i **Operativni program BiH za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka 2008-2011** koje je VM BiH usvojilo na 74. sjednici održanoj 29.01.2009. godine. Strateški plan pruža okvir za postepenu harmonizaciju politika, programa, institucija, zakona, provedbenih propisa, sustava i službi u BiH sa uvjetima koji su po ovim elementima na snazi u EU. Namjera je da ovaj plan osigura platformu i okvir za implementaciju pred IPARD aktivnosti što bi trebalo omogućiti da se do 2011. godine uspostave temeljni uvjeti za prihvatanje fondova EU namijenjenih ruralnom razvitku. Operativni program predstavlja detaljni akcioni plan za implementaciju Strateškog plana.

Obveza BiH je da sukladno EU regulativom uspostavi odgovarajuće institucionalne strukture, kapacitete i procedure na državnoj razini koje će koordinirati i usmjeravati upravljanje predpristupnim pripremama i postepeno usvajanje poljoprivrednog EU *acquis*-a. U cilju preuzimanja EU politike ruralnog razvitka u suradnji s nadležnim entitetskim ministarstvima i BD BiH, MVTEO BiH je pokrenulo aktivnosti u cilju izrade i implementacije **Strateškog plana ruralnog razvitka BiH**.

2. POLJOPRIVREDA U 2009. GODINI

2.1. Struktura poljoprivrede

2.1.1. Vrijednost poljoprivredne proizvodnje

Poljoprivredni sektor u BiH i dalje ostaje ekonomski važan.

Vrijednost sektora poljoprivrede, lova i šumarstva sa sektorom ribarstva za 2008¹. godinu iznosila je 1,850 milijuna KM. Udio navedenih sektora u ukupnom BDP-u za 2008. godinu iznosio je 7,49%. **Vrijednost proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića** za 2008. godinu iznosila je 578.480 KM. Udio proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića u ukupnom BDP-u iznosio je 2,43%.

Tabela 1. Vrijednost poljoprivrednog sektora i udio u BDP-u (2008) (u milijunima KM)

Vrijednost poljoprivrednog sektora i udio u BDP-u	KM	%
Vrijednost poljoprivrede, lova i šumarstva	1.842.644	7,46
Vrijednost ribarstva	8.036	0,03
Vrijednost proizvodnje prehrambenih proizvoda i pića	578.480	2,43

Izvor: Agencija za statistiku BiH

2.1.2. Uposlenost

Učešće poljoprivrednog sektora u BiH i dalje predstavlja glavni izvor upošljavanja za stanovništvo u okviru kojeg je, prema Anketi o radnoj snazi Agencije za statistiku BiH, uposleno oko 915.922 ili 21,2% stanovništva.

Prosječne neto plaće isplaćene po uposlenom za sektor poljoprivrede, lova i šumarstva iznosila je 640 KM, za sektor ribarstva 610 KM. **Index kretanja prosječnih neto isplaćenih plaća** pokazuje da neto isplaćene plaće za sektor poljoprivrede, lova i šumarstva manje za 1,9%, a za sektor ribarstva manje za 1%.

Tabela 2. Prosječne neto isplate po uposlenom u KM (2009)

Prosječne neto isplate po uposlenom	KM	Index (%)
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	647	-1,9
Ribarstvo	610	-1

Izvor: Agencija za statistiku BiH

2.1.3. Proizvodno-potrošne bilance

Proizvodno-potrošne bilance prikazuju stanje i razvitak ponude i potrošnje hrane unutar jedne zemlje za određeno vremensko razdoblje, kalendarsku ili proizvodnu godinu.

Stupanj zadovoljavanja ukupnih potreba predstavlja omjer domaće proizvodnje i domaće potrošnje koji pokazuje u kojoj mjeri domaća proizvodnja pokriva sve potrebe, odnosno domaću potrošnju. Ukoliko stupanj zadovoljavanja ukupnih potreba iznosi manje od 100, proizvodnja ne pokriva potrošnju.

Ukoliko stupanj zadovoljavanja ukupnih potreba iznosi više od 100, proizvodnja pokriva potrošnju, odnosno postoje količine koje se mogu izvoziti ili eventualno uskladišiti.

¹ U vrijeme pripreme ovog izvješća, podaci o vrijednosti poljoprivredne proizvodnje za 2009. godinu nisu bili dostupni.

Tabela 3. Stupanj zadovoljavanja ukupnih potreba u % (2008)²

Kulture	%
Pšenica	43,50
Kukuruz	85,46
Jabuke	69,89
Breskve	71,57
Grožđe	72,37
Rajčica	74,20
Kupus	106,20
Krastavci	101,72
Paprika	87,28
Salata	99,52
Lubenica	41,31
Sirovo mlijeko	99,83
Svježi mliječni proizvodi	100,83
Maslac i mliječni namazi	41,99
Sir i prerađeni sir	53,25
Voda	88,61
Goveđe meso	87,99
Svinjsko meso	75,24
Peradarsko meso	81,72
Ovčje meso	98,71
Mesne prerađevine	67,93
Kobasice	64,79
Med	89,91

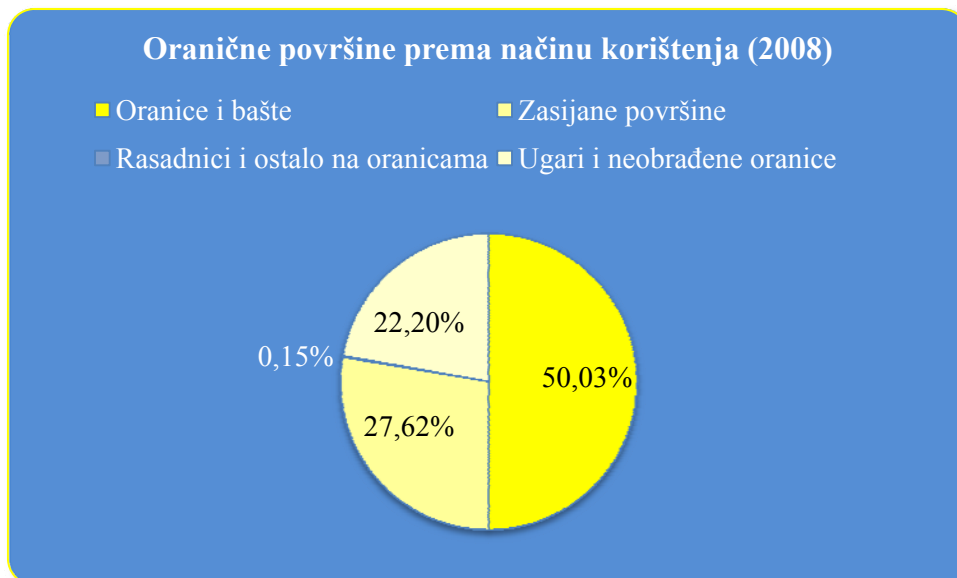
Izvor: MVTEO BiH

Prema proizvodno-potrošnim bilancama, domaća proizvodnja uglavnom ne zadovoljava potrebe stanovništva. Iznimka su kupus i krastavac (skoro i salata), ali se radi o veoma malim količinama za izvoz ili skladištenje. Dodatno, može se reći da BiH svojom proizvodnjom zadovoljava domaće potrebe po pitanju proizvodnje svježih mliječnih proizvoda, i skoro ovčjeg mesa.

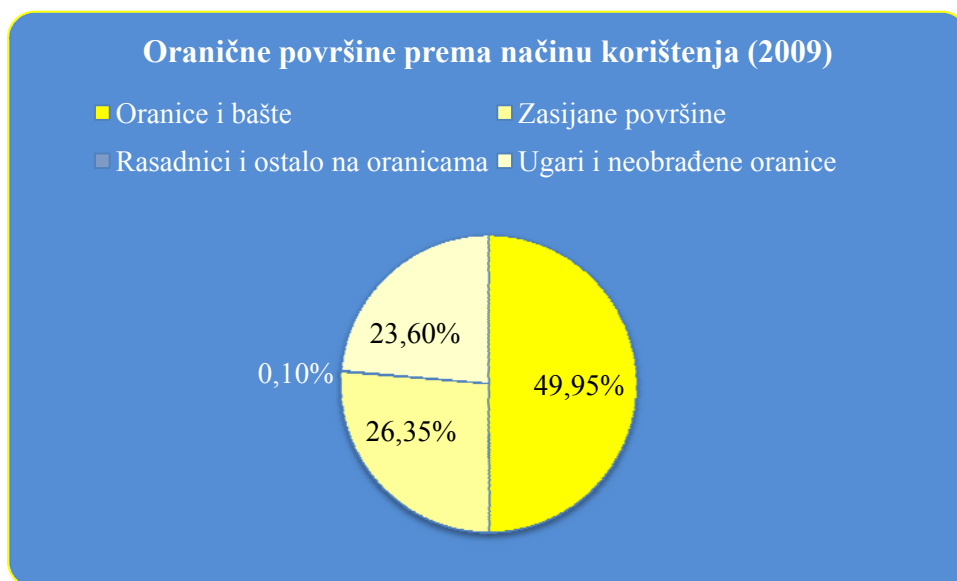
² U vrijeme pripreme ovog izvješća, proizvodno-potrošne bilance za 2009. godinu bile su u pripremi.

2.1.4. Poljoprivredno zemljište

Prema podacima Agencije za statistiku BiH **oranične površine** prema načinu korištenja u BiH u 2009. godini iznosile su 999.000 ha, od čega **zasijane površine** 527.000 ha, **ugari i neobrađene oranice** 472.000 ha i **rasadnici i ostalo na oranicama** 2.000 ha.

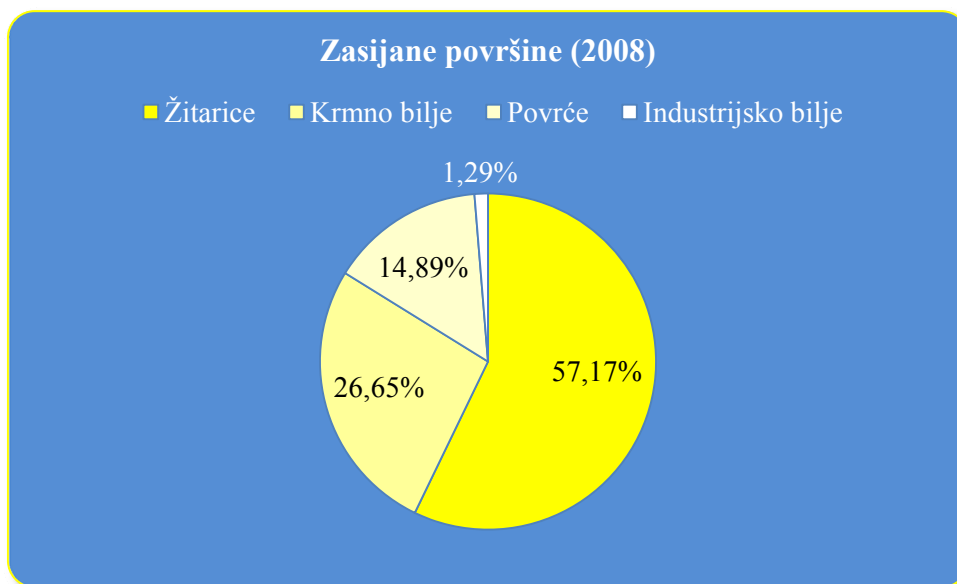
Grafikon 1. Oranične površine prema načinu korištenja (2008)

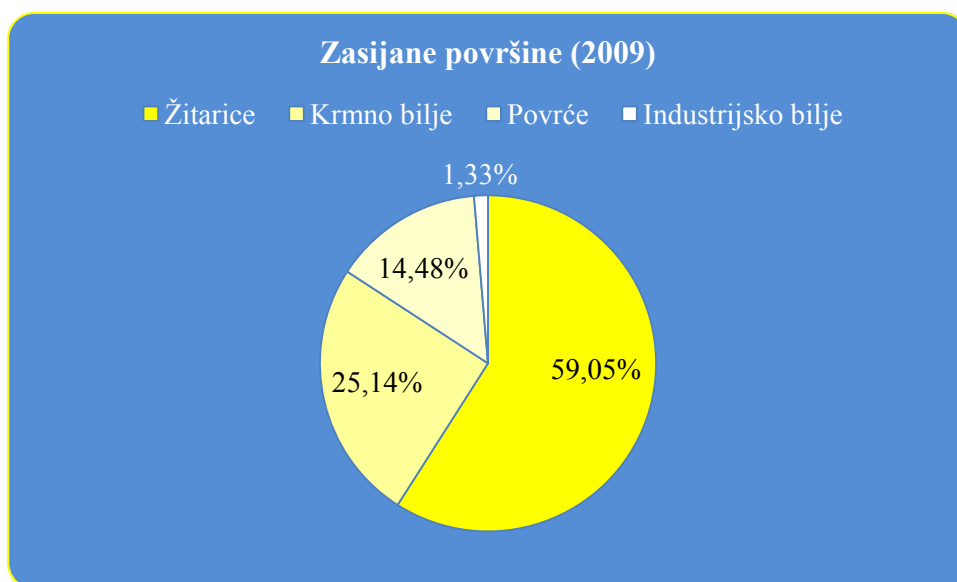
Grafikon 2. Oranične površine prema načinu korištenja (2009)

Površine zasijane žitaricama iznosile su 310.000 ha, krmnim biljem 132.000 ha, povrćem 76.000 ha i industrijskim biljem 7.000 ha.

Kada je riječ o strukturi proizvodnje evidentno je smanjenje zasijanih površina žitaricama za 3,24%, krmnog bilja za 9,5% i povrća za 7,3% u odnosu na prethodnu godinu. Površine zasijane industrijskim biljem ostale su nepromijenjene.

Grafikon 3. Zasijane površine (2008)

Grafikon 4. Zasijane površine (2009)

2.2. Biljna proizvodnja

2.2.1. Proizvodnja žitarica

U **strukturi biljne proizvodnje u BiH**, proizvodnja žitarica zauzima najznačajnije mjesto. Površine zasijane žitaricama u 2009. godini iznosile su 310.000 ha, što predstavlja 59% od ukupno zasijanih površina. **Ostvarena proizvodnja žitarica** 2009. godine iznosila je 1.342.815 t. Dominantno mjesto u proizvodnji imaju kukuruz koji učestvuje 71,7% i pšenica 19%.

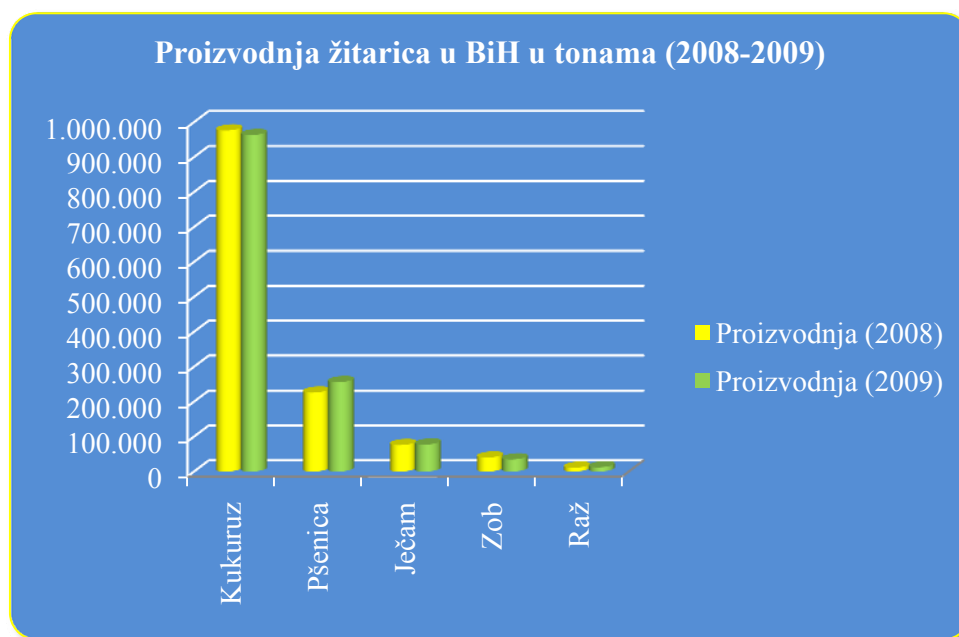
Index promjene proizvodnje žitarica ima negativan trend rasta u odnosu na prethodnu godinu. Proizvodnja kukuruza 2009. godine je manja za 4,1%, zobi za 15,4% i ječma za 1%. **Pozitivan trend rasta** proizvodnje je evidentiran kod pšenice čija je proizvodnja veća za 6,4% i raži za 10%.

Tabela 4. Proizvodnja žitarica u BiH (2009)

Žitarice	Površina (ha)	Proizvodnja (t)	Index (%)
Pšenica	68.102	255.848	+6,4
Raž	4.148	12.192	+10
Ječam	22.619	77.222	-0,8
Zob	13.097	34.632	-15,4
Kukuruz	189.624	962.921	-4,1
Ukupno:	297.590	1.342.815	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 5. Proizvodnja žitarica u BiH u tonama (2008-2009)

2.2.2. Proizvodnja povrća

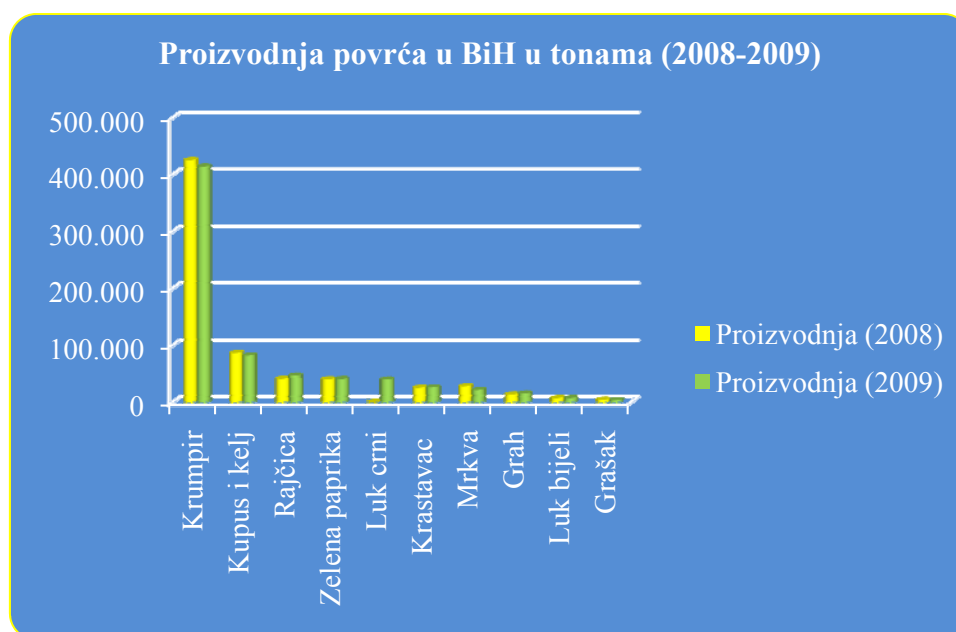
Proizvodnja povrća tijekom 2009. godine odvijala se na površini od 72.339 ha, što predstavlja 14,5% od ukupnih zasijanih površina. **Ostvarena proizvodnja povrća** iznosila je 693.188 t. U strukturi proizvodnje već dugi niz godina dominira krumpir koji se uzgaja na površini od 36.704 ha i sa proizvodnjom od 413.658 t. Površina pod ostalim povrćem iznosila je 35.635 ha na kojoj je proizvedeno 279.530 t raznovrsnog povrća.

Prema indexu promjene proizvodnje povrća za 2009. godinu evidentan je **pozitivan trend rasta** proizvodnje većine povrtnih kultura u odnosu na prethodnu godinu i to crnog luka za 2,3%, graha za 12,7%, rajčice za 13,8%, krastavca za 2,7%, a bijelog luka i zelene paprike u rasponu od 0,5 do 1,5%. **Negativan trend proizvodnje** evidentan je kod mrkve čija je proizvodnja manja za 24%, graška 21%, kupusa i kelja za 5,2% i krumpira za 3,5%.

Tabela 5. Proizvodnja povrća u BiH (2009)

Povrće	Površina (ha)	Proizvodnja (t)	Index (%)
Krumpir	36.704	413.658	-3,5
Mrkva	1.949	20.973	-24
Luk crni	5.012	39.420	+2,3
Luk bijeli	1.740	6.960	+0,5
Grah	9.497	14.906	+12,7
Grašak	1.425	3.201	-21
Kupus i kelj	5.888	81.684	-5,2
Rajčica	3.685	46.333	+13,8
Zelena paprika	3.620	40.310	+1,1
Krastavac	2.819	25.743	+2,7
Ukupno:	72.339	693.188	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 6. Proizvodnja povrća u BiH u tonama (2008-2009)

2.2.3. Proizvodnja voća

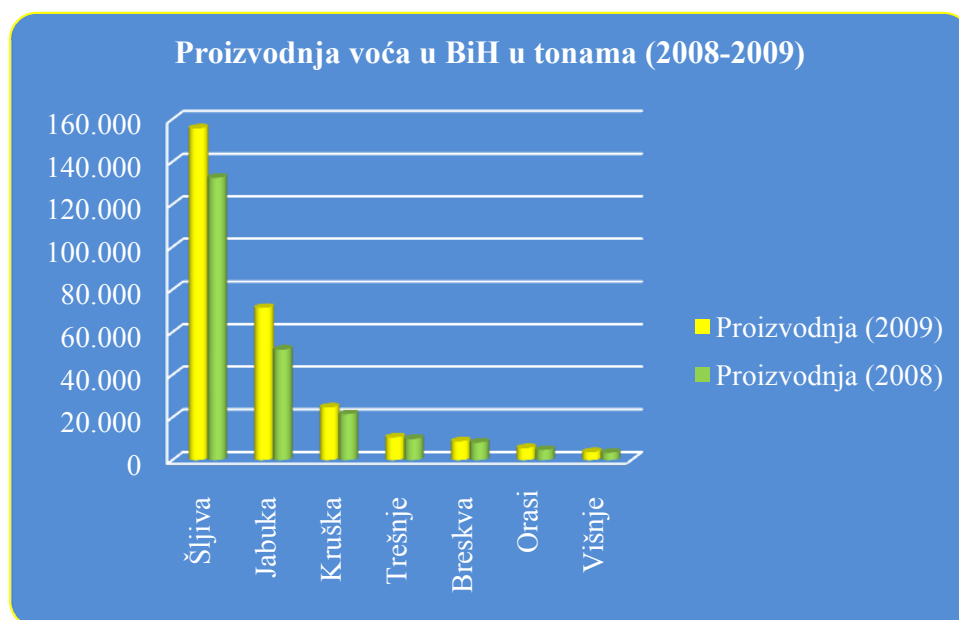
Ukupan broj rodni stabala raznovrsnog voća u 2009. godini iznosio je 20,74 milijuna, od čega su najzastupljenije voćne vrste šljiva (11,6 milijuna), jabuka (4,6 milijuna) i kruška (1,9 milijuna). Ukupna ostvarena proizvodnja za 2009. godinu iznosila je 284.371 t.

Index promjene proizvodnje voća u 2009. godini ima pozitivan trend rasta. **Positivan trend rasta** proizvodnje voća je naručito izražen kod proizvodnje šljive koja je u odnosu na prethodnu godinu veća za 17,5%, jabuke za 37,7%, kajsije za 75,4%, dunje za 46,1%, kruške za 14,3% i drugih voćnih vrsta, ali u manjem procentu. **Negativan trend rasta proizvodnje** evidentan je kod proizvodnje masline koja je u odnosu na prethodnu godinu manja za 4%, limuna za 17,4% i mandarina za 20%.

Tabela 6. Proizvodnja voća u BiH (2009)

Voće	Broj rodnih stabala	Proizvodnja (t)	Index (%)
Šljiva	11.604.612	155.767	+17,5
Jabuka	4.610.256	71.507	+37,7
Kruška	1.928.605	24.784	+14,3
Trešnje	744.812	10.690	+6
Breskva	581.104	8.872	+6,7
Orasi	523.063	5.710	+18
Višnje	454.897	3.803	+8,2
Dunja	113.028	1.325	+46,1
Kajsija	97.252	1.077	+75,4
Smokve	59.030	676	+7,9
Masline	14.513	97	-4
Bademi	10.873	49	+0,4
Limun	3.395	10	-17,4
Mandarine	2.040	4	-20
Ukupno:	20.747.480	284.371	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

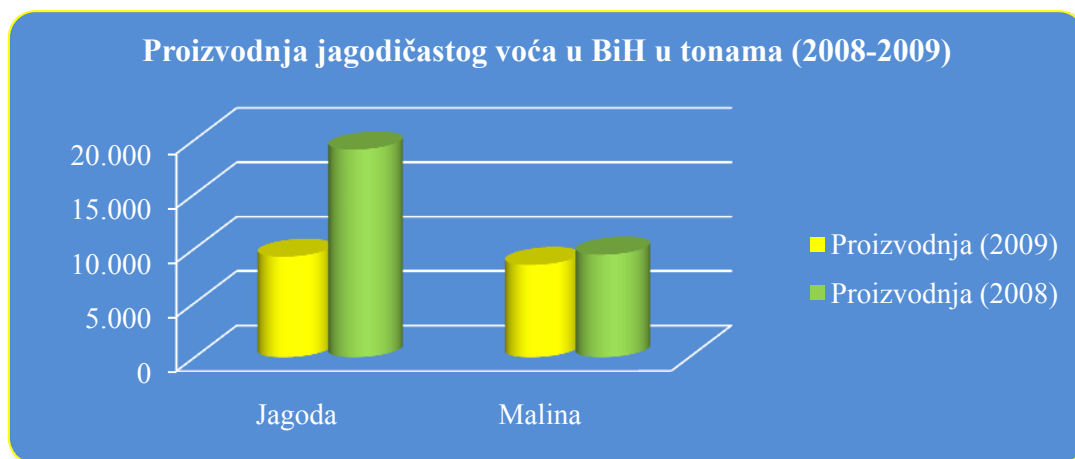
Grafikon 7. Proizvodnja voća u BiH u tonama (2008-2009)

Površine pod jagodičastim voćem u 2009. godini iznosile su 2.366 ha, što je za 3.660 ha manje u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna proizvodnja jagode i maline iznosila je 17.737 t. Evidentno je značajno smanjenje proizvodnje od 10.803 t u poređenju sa prethodnom godinom.

Tabela 7. Proizvodnja jagodičastog voća u BiH (2009)

	Površina (ha)	Proizvodnja (t)
Jagoda	1.335	9.250
Malina	1.031	8.487
Ukupno:	2.366	17.737

Izvor: Agencija za statistiku BiH

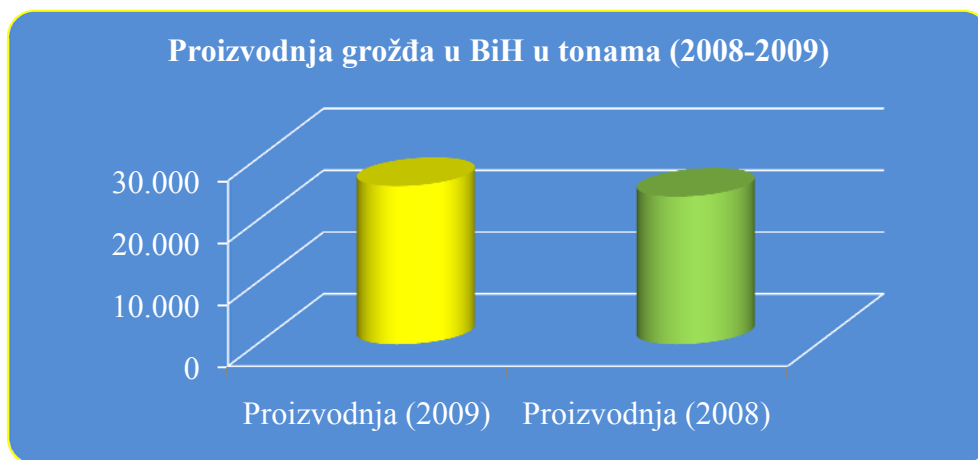
Grafikon 8. Proizvodnja jagodičastog voća u BiH u tonama (2008-2009)

Ukupna proizvodnja grožđa u 2009. godini iznosila je 25.617 t, a prosječna proizvodnja po čokotu 2,4 kg. Proizvodnja grožđa **prema indexu promjene proizvodnje** ima pozitivan trend rasta i veća je za 7,1% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 8. Proizvodnja grožđa u BiH (2009)

Broj rodni ^h čokota	Proizvodnja (t)	Index (%)
10.828	25.617	+7,1

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 9. Proizvodnja grožđa u BiH u tonama (2008-2009)

2.2.4. Proizvodnja krmnih kultura

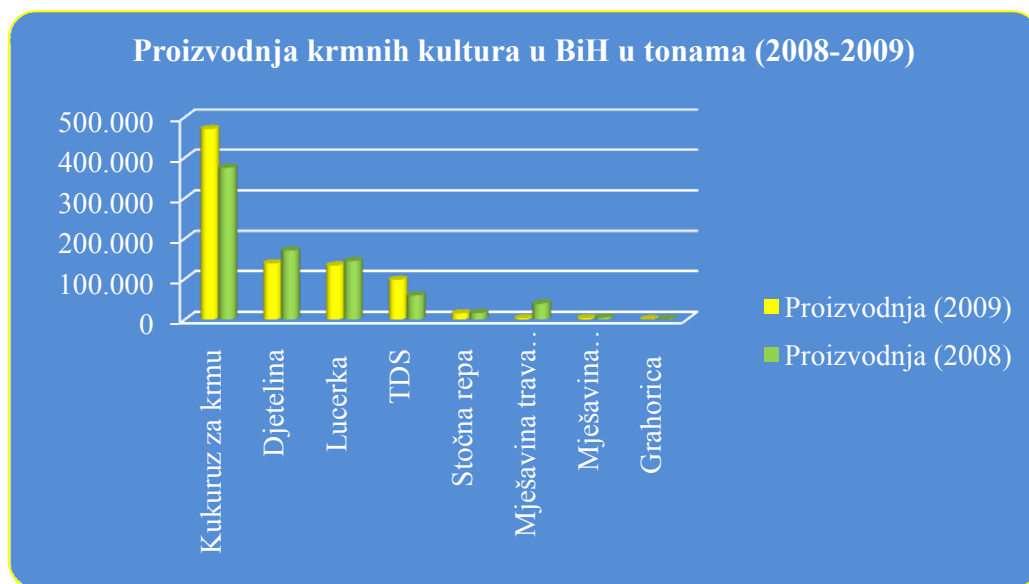
Proizvodnja krmnih kultura tijekom 2009. godine se odvijala na površini od 132.000 ha, što predstavlja 25,14% od ukupnih zasijanih površina. U strukturi proizvodnje dominiraju djetelina koja se uzgaja na površini od 42.686 ha, potom lucerka na 32.980 ha i travno-djetelinske smjese na 26.257 ha. Iako proizvodnja kukuruza za krmu nije dominantna u strukturi proizvodnje, ipak ostvarena proizvodnja od 471.004 t predstavlja najviši ostvareni prinos u odnosu na druge krmne kulture.

Prema indexu promjene proizvodnje proizvodnja krmnih kultura u 2009. godini, ima **negativan trend rasta** gdje je proizvodnje u odnosu na prethodnu godinu smanjena i to kod grahorica za 29,3%, mješavina mahunjača i žita za 26,7% i mješavina trava i mahunjača za 26,4%. **pozitivan trend rasta** proizvodnje prema indexu promjene proizvodnje je evidentan kod ostalih krmnih kultura.

Tabela 9. Proizvodnja krmnih kultura u BiH (2009)

Kultura	Površina (ha)	Proizvodnja (t)	Index (%)
Kukuruz za krmu	21.295	471.004	+25,2
Djetelina	42.686	138.597	-19,4
Lucerka	32.980	133.489	-8,1
TDS	26.257	98.155	+2,3
Stočna repa	1.406	14.963	-8,1
Mješavina trava i mahunjača	1.163	3.196	-26,4
Mješavina mahunjača i žita	1.164	3.182	-26,7
Grahorica	255	701	-29,3
Ukupno:	127.206	863.287	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 10. Proizvodnja krmnih kultura u BiH u tonama (2008-2009)

2.2.5. Proizvodnja industrijskih kultura

Proizvodnja industrijskih kultura tijekom 2009. godine se odvijala na površini od 5.852 ha, što predstavlja 1,3% od ukupnih zasijanih površina. **Ukupna ostvarena proizvodnja** industrijskih kultura u 2009. godini iznosila je 12.634 t. U strukturi proizvodnje dominira soja koja se uzgaja na površini od 3.802 ha, potom duhan koji se uzgaja na površini od 1.164 ha.

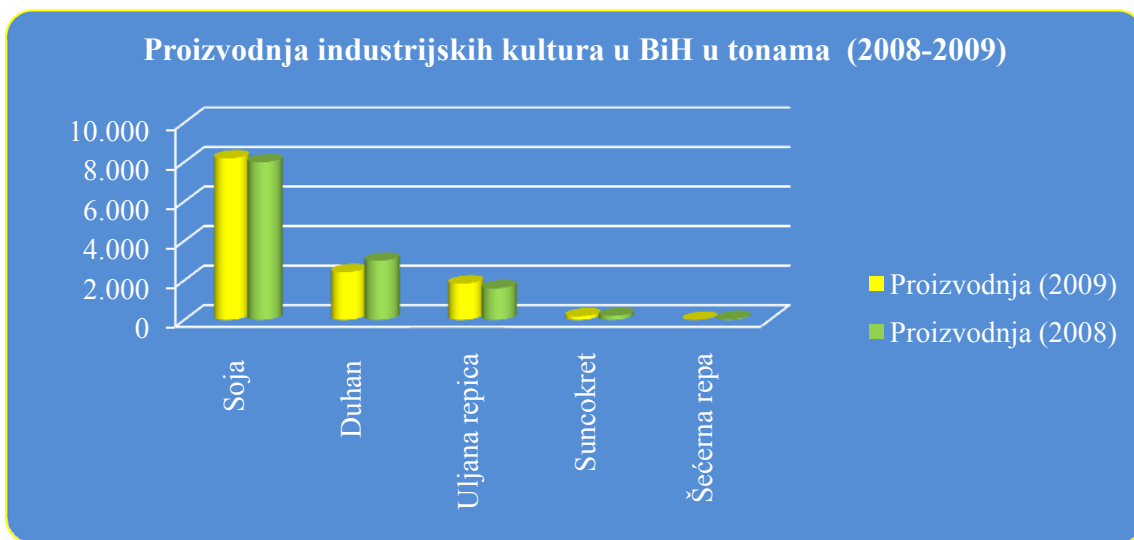
Prema indexu promjene proizvodnje, proizvodnja industrijskih kultura u 2009. godini ima negativan trend rasta.

Ovaj trend je najizraženiji kod proizvodnje suncokreta i iznosi 37,7%, te duhana 21,8%. Šećerna repa u 2009. godini nije učestvovala u sjetvenoj strukturi industrijskih kultura.

Tabela 10. Proizvodnja industrijskih kultura u BiH (2009)

Kultura	Površina (ha)	Proizvodnja (t)	Index (%)
Soja	3.802	8.193	-2,6
Duhan	1.164	2.424	-21,8
Uljana repica	680	1.835	-7,9
Suncokret	206	182	-37,7
Ukupno:	5.852	12.634	/

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 11. Proizvodnja industrijskih kultura u BiH

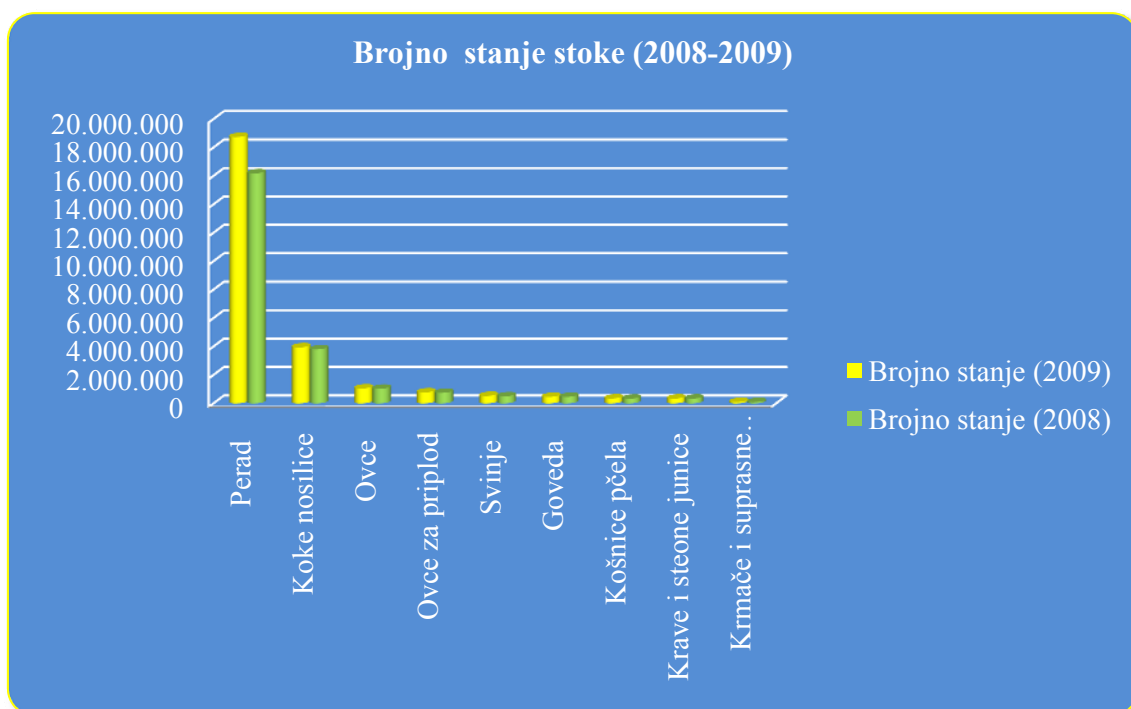
2.2.6. Stočarska proizvodnja

Temeljem statističkih podataka u 2009. godini **evidentan je trend smanjenja brojnog stanja stoke** u neznatnom procentu u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 11. Brojno stanje stoke (2009)

	Broj	Index (%)
Goveda	457.743	+0,3
Krave i steone junice	340.874	-0,5
Ovce	1.054.689	-2,3
Ovce za priplod	777.978	-4,4
Svinje	529.095	-5,1
Krmače i suprasne nazimice	100.460	-4,8
Konji	21.185	+8,1
Perad	18.741.442	-13,6
Koke nesilice	3.942.098	-3,4
Koze	70.604	-0,3
Kunići	18.651	+0,4
Košnice pčela	347.168	-3,8

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Grafikon 12. Brojno stanje stoke (2008-2009)

Proizvodnja vune i meda ima negativan trend rasta, odnosno proizvodnja vune je manja za 1,5%, a meda za 21,2%. Proizvodnja jaja ima pozitivan trend rasta, odnosno evidentno je povećanje proizvodnja za 11,1% u odnosu na prethodnu godinu.

Tabela 12. Stočna proizvodnja (2009)

	Ukupno	Index (%)
Vuna (t)	1.438	-1,5
Broj striženih ovaca	918.070	-4,7
Po ovci (kg)	1,6	+3,3
Jaja (000 komada)	785.840	+11,1
Broj koka nesilica (000 komada)	3.899	-5
Po nesilici (komada)	202	+17,0
Med (t)	3.261	-21,2
Po košnici (kg)	9,4	-18

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Klanje stoke i peradi u 2009. godini ima pozitivan trend rasta. **Klanje peradi** je veće za 12,85%, svinja za 8,35% i ovaca za 4,08%. **Negativan trend klanja** evidentan je kod svih kategorija goveda i smanjen je za 5,25% u odnosu na prošlu godinu.

Tabela 13. Zaklana stoka i perad (2009)

	Broj	Index (%)		Broj	Index (%)
Goveda (ukupno)	145.995	-5,25	Svinje (ukupno)	144.418	+8,35
Telad	73.132	+5,54	Prasad	27.319	-11,3
Junad	58.831	-4,13	Ostale svinje	117.099	+14,26
Ostala goveda	14.032	-40,09			
Ovce (ukupno)	98.544	+4,08	Perad ukupno (000)	24.039	+12,85
Janjad	70.573	+5,6	Tovljeni pilići	23.761	+14,40
Ostale ovce	27.971	+0,32	Ostala perad	278	-47,53

Izvor: Agencija za statistiku BiH

2.2.7. Proizvodnja mlijeka i mliječnih proizvoda u BiH³

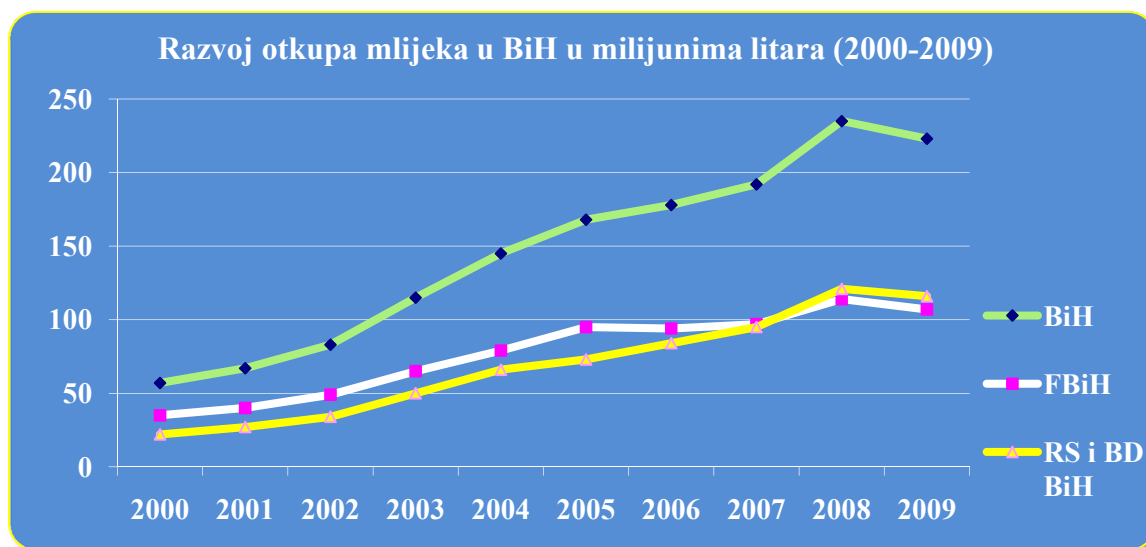
Tabela 14. Bazni indikatori razvoja proizvodnje mlijeka (2005-2009)

Godina razvoja	Broj krava (000 grla)	Proizvodnja mlijeka (000 l)	Proizvodnja (krava/l)	Otkup mlijeka (000 l)	Tržišnost (%)
2005	315,3	616.895	1.958	168.451	27
2006	312,3	652.894	2.090	177.727	27
2007	307,2	724.251	2.357	192.432	27
2008	296,7	737.159	2.484	233.888	32
2009	293.169	733.779	2.503	222.610	30

Izvor: Milkprocessing

Broj krava u BiH kreće se oko 293 hiljade grla, od čega je u FBiH oko 50,5%, RS 48,6% i BD BiH 0,9%. U posljednjih pet godina broj krava opada po stopi od oko 1,5% godišnje. **Ukupna proizvodnja mlijeka** razvija se stopi od oko 4% godišnje, dok proizvodnja po kravi raste nešto brže, oko 6,1% godišnje. **Organizirana tržišnost proizvodnje** (otkup mlijeka) iznosi oko 222,6 milijuna litara, odnosno 30%. Oko 50,7% otkupa realizirano je u RS, 48,2% u FBiH i 1,1% u BD BiH. Do 2009. godine otkup mlijeka je imao konstantan rast, međutim, u 2009 godini zabilježen je pad od 4,8% što je prvi put u poslijeratnom razdoblju. U 2009. godini organizirana tržišnost proizvodnje mlijeka pala je za 2%. Proizvodnja mlijeka se razvija brže u RS, dok je tržišnost veća u FBiH.

Ekonomski položaj proizvođača mlijeka u 2009. godini je dalje pogoršan zbog rasta troškova proizvodnje, sporog obrta finansijskih sredstava i nesigurnosti kod otkupa mlijeka. Posljedice ovih kretanja su pad otkupa i tržišnosti mlijeka u 2009. godini za oko 5% i izražena pojava odustajanja od proizvodnje mlijeka i smanjenje broja krava.

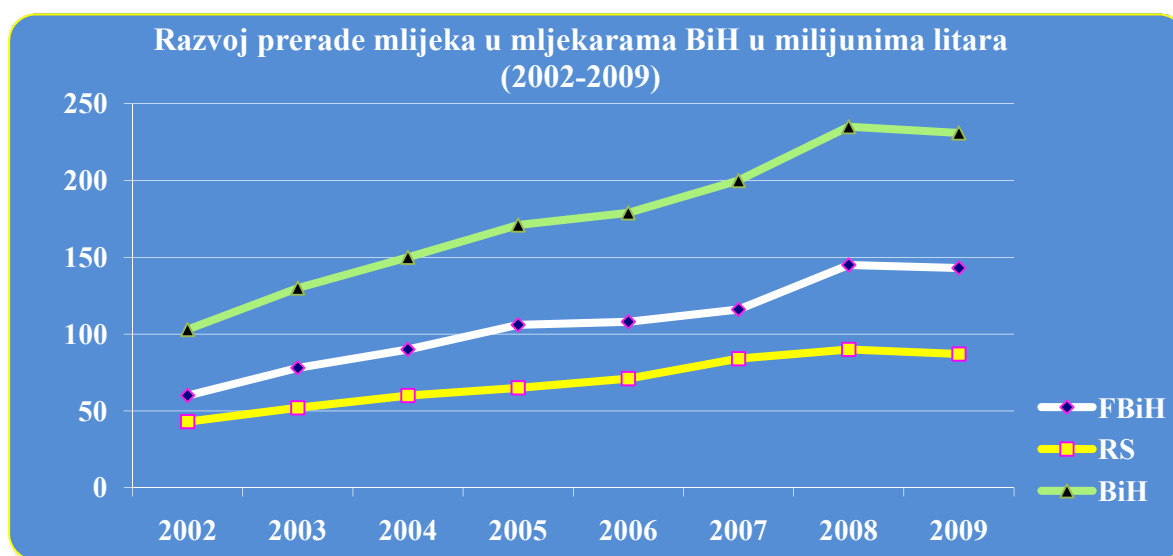
Grafikon 13. Razvoj otkupa mlijeka u BiH u milijunima litara (2000-2009)

³ Podaci su preuzeti iz dokumenta „Mlijeko u BiH u 2009. godini-karakteristike i trendovi razvoja“ Milkprocessing, travanj 2010. godina

*„Milkprocessing“ je, putem ankete, prikupio podatke od mljekara u BiH. Anketom su traženi podaci od 30 mljekara (FBiH 20 i RS 10), od kojih je 27 dostavilo podatke (FBiH 18 i RS 9). Za mljekare koje nisu dostavile podatke otkup i prerada mlijeka procijenjeni su na bazi podataka.

U 2009. godini u funkciji su bile tridesettri mljekare (u FBiH 20 i RS 13). Pored registriranih, djeluje i jedan broj malih porodičnih mljekara koje su isključivo orijentirane na uže lokalno tržište. U prošloj godini ugašene su dvije mljekare („Vlašić-Milk“ Karaula i „Agroplod“ Ođak).

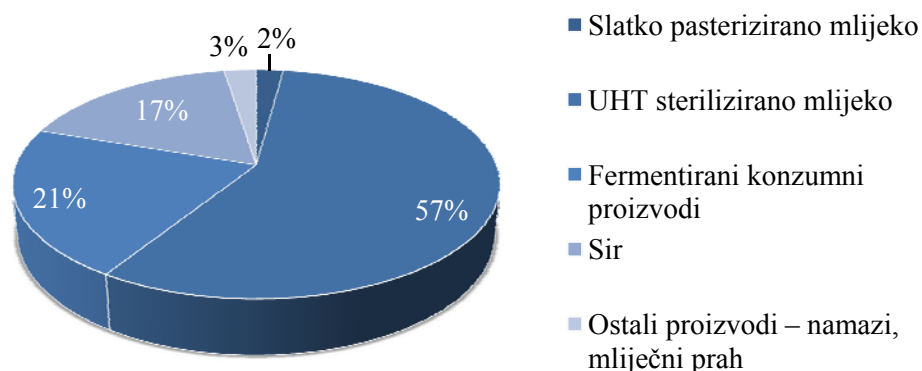
U 2009. godini mljekare u BiH su preradile oko 229,5 milijuna litara mlijeka što je za 3% manje od prethodne godine. Do 2009. godine prerada mlijeka razvijala se po stopi od oko 14% godišnje.

Grafikon 14. Razvoj prerade mlijeka u mljekarama BiH u milijunima litara (2002-2009)

U globalnoj strukturi prerade mlijeka u mljekarama BiH konzumni tečni mliječni proizvodi učestvuju 80,2%, sir 17,3% i ostali proizvodi 2,5%. Struktura prerade mlijeka se ne mijenja značajnije od 2002. godine. Preovladavaju UHT sterilizirano mlijeko i fermentirani proizvodi.

Globalna struktura prerade mlijeka u mljekarama BiH (2009)

Grafikon 15. Globalna struktura prerada mlijeka u mljekarama BiH (2009)

U odnosu na prethodnu godinu globalna **struktura prerade mlijeka je pogoršana** na štetu trajnih proizvoda za oko 3,6%. Postojeća struktura prerade mlijeka je nepovoljna za razvitak izvoza, obzirom da ga ograničava na regionalno tržište. Također, ova struktura prerade mlijeka ne može dugoročno poticati ni razvitak primarne proizvodnje mlijeka. U susjednim državama i EU, struktura prerade mlijeka je povoljnija u korist trajnih globalnih proizvoda.

U odnosu na prethodnu godinu **proizvodnja je rasla** kod konzumnog paster mlijeka (9%), UHT steriliziranog mlijeka (3%) i pavlake (2%). Kod ostalih vrsta proizvoda proizvodnja je u padu od 8% (sir ukupno) do 21% (maslac). Obzirom na učešće u ukupnoj preradi mlijeka, najnepovoljnija kretanja zabilježena su kod jogurta i trajnih sireva (pad 12%, odnosno 23%). Proizvodnja mliječnih namaza i kajmaka je, također, manja oko 10% od prethodne godine. Mlijeko u prahu i maslac nemaju značajnije učešće u ukupnoj proizvodnji mliječnih proizvoda i organiziraju se, uglavnom, kao nus proizvodnja ili kod rješavanja viškova mlijeka.

U cjelini proizvodni program mljekara karakterizira:

- **Pretežna orijentacija većine mljekara na kratkotrajne konzumne proizvode;**

Kod 27 mljekara (82%) osnovni proizvodni program sadrži bazne kratkotrajne mliječne proizvode (jogurt, pavlake, svježi sir). Proizvodni program sira uglavnom je orijentiran na tri skupine sireva: svježi, salamurni bijeli i polutvrđi/tvrđi sirevi. Samo je pet mljekara pretežito usmjereno na proizvodnju trajnih sireva (polutvrđi, tvrđi i salamurni sirevi). Asortiman trajnih sireva je uzak i sadrži 5-7 vrsta sireva. Topljeni, plavi, oplemenjeni polutvrđi i slični sirevi nisu zastupljeni u proizvodnom programu domaćih mljekara, premda značajno učestvuju u uvozu sira u BiH što upućuje da postoji odgovarajuće tržište za ove proizvode.

- **Učešće suvremenih mliječno-kiselih napitaka je još uvijek nedovoljno razvijeno;**

Učešće suvremenih mliječno-kiselih napitaka je još uvijek nedovoljno razvijeno (nisko masni jogurt, bio jogurti, voćni jogurt i sl.) u odnosu na strane mljekare koje izvoze mliječno-kisele napitke u BiH (Hrvatska, Slovenija, Srbija). Također, asortiman pakiranja mliječno-kiselih napitaka je uzak i zaostaje za uvoznim proizvodima. Kod BiH mljekara uglavnom preovladavaju pakiranja u plastičnoj boci od 0,5 i 1 litar, dok su strane mljekare na BiH tržištu pretežito prisutne sa pakiranjima od 0,3 litra i manjim.

- **Proizvodnja pavlaka je uglavnom orijentirana na kisele fermentirane proizvode;**

Slatka pavlaka za različite namjene (ugostiteljstvo, domaćinstvo, dodatak za kafu i sl.) nalazi se u proizvodnom programu dvije mljekare.

- **Nekoliko malih mljekara uključile su u proizvodni program neke autohtone mliječne proizvode koji imaju domaći brend-sir iz mijeha, punjena paprika sa sirom i dr;**

Ovaj trend ohrabruje pošto bi ovi proizvodi mogli biti jedna od razvojnih mogućnosti malih mljekara u ruralnim područjima.

2.2.8. Mjere za razvitak primarne proizvodnje i prerade mlijeka u BiH

Mjere koje bi mogle unaprijediti uvjete za razvitak primarne proizvodnje i prerade mlijeka u BiH odnose se na **unapređenje uvjeta poslovanja mljekarske industrije i unapređenje ekonomskih uvjeta u primarnoj proizvodnji mlijeka.**

a) Mjere za unapređenje uvjeta poslovanja mljekarske industrije

Mjere koje bi u narednom razdoblju mogle unaprijediti tržišne i proizvodne uvjete za razvitak mljekarske proizvodnje u BiH treba usmjeriti na:

- **Mjere koje će brzo utjecati na unapređenje tržišnih i proizvodnih uvjeta za razvitak mljekarske proizvodnje; i**
- **Mjere koje će potaći dugoročni razvitak mljekarske proizvodnje u BiH.**

Žurne mjere:

- **Sanacija financijske likvidnosti mljekara;**

Financijska nelikvidnost je trenutačno najznačajniji poslovni problem mljekara u BiH koji ugrožava poslovanje kako mljekara, tako i primarnih proizvođača mlijeka. Neblagovremeno rješavanje ovog problema može imati dugoročne posljedice.

Zbog toga je neophodno iznaći mogućnosti i načine putem kojih će se u što skorijem roku sanirati postojeća financijska likvidnost mljekara. Neke od mogućnosti su:

- reprogramiranje otplate kredita za kapitalna ulaganja koja su financirana iz javnih izvora sredstava (Razvojna banka i sl.) i namjenskih izvora međunarodne pomoći,
- donošenja odgovarajućih zakonskih mjera koje će poboljšati financijsku disciplinu na tržištu,
- kreditiranje obrtnih sredstava iz javnih izvora (Razvojna banka i sl.) s ciljem prevazilaženja financijske krize u mljekarama.

Sanacijom financijske likvidnosti mljekara, istovremeno će se u značajnoj mjeri sanirati financijsko stanje kod proizvođača mlijeka/posjeda.

- **Usklađivanje legislative BiH sa EU;**

Neusklađena legislativa BiH je temeljni formalni uzrok zbog kojeg se ne vrši izvoz mliječnih proizvoda na tržište EU. Zato je nužno u najkraćem roku uskladiti BiH legislativu sa zahtjevima EU i tako osigurati formalne uvjete za izvoz na ovo tržište.

- **Uključivanje javnih rezervi u rješavanje sezonskih i tržišnih oscilacija u proizvodnji i na tržištu mlijeka;**

U svim državama sa razvijenom mljekarskom proizvodnjom, a naročito u EU, funkcija javnih robnih rezervi je ključni faktor stabilizacije proizvodnje i tržišta mlijeka. Ova funkcija se uključuje po potrebi, tijekom godine i na nju su naslonjene sve systemske interventne mjere u proizvodnji i prometu mlijeka (interventne cijene, interventno preuzimanje proizvodnje, intervencije na tržištu i dr.).

BiH ne može dugoročno stabilizirati proizvodnju i tržište mlijeka bez aktivne funkcije javnih rezervi.

- **Mjere koje će osigurati kontinuitet izvoza u buduće članice EU;**

Obzirom da će, vjerojatno, u bliskoj budućnosti neke članice CEFTA-e postati članice EU prijete realna opasnost da će se tada ugroziti izvoz u ove države iz istih razloga zbog kojih se sada ne vrši izvoz u EU. Ova pojava je već viđena na primjeru Slovenije i nekih drugih država kod kojih je, nakon ulaska u EU, uvoz iz BiH sveden na ništicu. Zbog ovih razloga, neophodno je, blagovremeno poduzeti odgovarajuće mjere koje će osigurati kontinuitet izvoza mliječnih proizvoda u ove države.

- **Zahtjev EU za izuzimanje BiH iz sustava intervencija koje EU poduzima prema trećim državama u kriznim situacijama na europskom tržištu mlijeka;**

BiH bi trebala tražiti od EU da se u predpristupnom razdoblju vanjsko-trgovinski promet mlijeka i mliječnih proizvoda sa BiH ne tretira kao promet sa ostalim „trećim državama“ kod kojeg se primjenjuju zaštitne mjere zajedničkog tržišta EU (subvencije izvoza, prag uvozne cijene i dr.). Ove mjere su u 2009. godini drastično negativno utjecale na proizvodnju i promet trajnih mliječnih proizvoda u BiH posebice sira, mlijeka u prahu i maslaca. U ovom smislu trebalo bi koristiti iskustva Hrvatske koja je još 2004. godine tražila i dobila od EU sličan status.

- **Financiranje izvoza mlijeka i mliječnih proizvoda;**

Izvozna mljekarska proizvodnja, posebice trajnih globalnih proizvoda, zahtijeva značajan i dugoročan angažman financijskih sredstava kojih mljekare često nemaju dovoljno ili su neadekvatna. Zbog toga je neophodno iznaći odgovarajuće modele financiranja izvozne proizvodnje koji su primjermi toku proizvodnog procesa i plasmana izvoznih roba na svjetskom tržištu.

- **Mjere zaštite domaće proizvodnje;**

Jednostrane mjere zaštite domaće proizvodnje, koje bi se isključivo temeljile na lokalnim interesima, nisu u postojećim tržišnim uvjetima u kojima se odvija vanjsko-trgovinski promet mlijeka ekonomski opravdane za BiH mljekare i primarnu proizvodnju mlijeka pošto bi vrlo brzo imale efekat bumeranga. Zbog toga bi mjere zaštite domaće proizvodnje trebale imati recipročni karakter, odnosno, da se usmjere prema proizvodima i partnerima koji na tržištu BiH nastupaju sa dampiškim uvjetima ili ograničavaju izvoz iz BiH posebnim van carinskim barijerama (prodajne cijene, van carinske barijere i sl.).

Mjere koje će potaći dugoročni razvitak mljekarske proizvodnje u BiH:

Mjere sistemske politike koje bi mogle dugoročno utjecati na unaprjeđenje uvjeta za razvitak primarne proizvodnje i prerade su:

- **Poticanje razvitka proizvodnje trajnih mliječnih proizvoda koji imaju globalni tržišni karakter, odnosno mogućnost plasmana na širem svjetskom tržištu-trajni sirevi, mlijeko u prahu, maslac i sl.;**
- **Uspostava odgovarajućih sistemskih uvjeta koji dugoročno, u kontinuitetu podržavaju stabilnost proizvodnje i tržište mlijeka u BiH kao i izvoz. Ovaj sustav u principu sadrži:**
  - otkupne cijene sirovog mlijeka sukladno uvjetima tržišta,
  - interventne otkupne cijene mlijeka koje se primjenjuje u uvjetima sezonskih i tržnih oscilacija kod mlijeka,
  - javne robne rezerve koje će interventno preuzimati dio proizvodnje trajnih mliječnih proizvoda u razdoblju tržnih i sezonskih oscilacija,
  - poticaje izvozne proizvodnje mliječnih proizvoda koji će održavati konkurentnost BiH proizvodnje na europskom i svjetskom tržištu mlijeka,
  - uvozne prag cijene koje se primjenjuju prema proizvodima koji sadrže posebne izvozne subvencije i odgovarajuće recipročne mjere prema državama koje koriste različita ograničenja kod uvoza mliječnih proizvoda iz BiH.

Ovaj sustav mjera bi u dugoročnom razdoblju osigurao:

- proizvođačima mlijeka kontinuitet otkupa tijekom cijele godine i ekonomsku sigurnost u proizvodnji,

- supstituciju uvoza sa domaćom proizvodnjom kod mlijeka u prahu, maslaca i dijela sireva i kontinuitet prerade mlijeka i konkurentnost BiH mljekara u kriznim situacijama na domaćem i europskom tržištu.

Na ovim principima uspostavljena je zajednička organizacija tržišta mlijeka u EU.

b) Mjere koje bi mogle poboljšati ekonomski položaj primarnih proizvođača mlijeka

Osnovni uzroci pogoršanog ekonomskog položaja proizvođača mlijeka su:

- visoki troškovi proizvodnje kao posljedica visokih cijena osnovnih repromaterijala i dizel goriva (mineralna gnojiva, dizel goriva, sjemena, sredstva za zaštitu, stočna hrana),
- spora naplata mlijeka i sistemskih stimulacija što bitno utiče na reprodukciju proizvodnje, i
- nedostatak obrtnog kapitala za organiziranje poljoprivrednih radova (sjetva, berba, žetva i dr.).

Sustavna podrška koja bi mogla poboljšati ekonomsku poziciju proizvođača mlijeka trebala bi ići u pravcu stvaranja uvjeta za smanjenje troškova proizvodnje, pravovremenog osiguranja njene reprodukcije (putem uredne naplate prodane proizvodnje i sustavnih stimulacija), kao i privremenog reprogramiranja kreditnih obveza za kapitalna ulaganja.

U ovom smislu, **sljedeće bi moglo značajno doprinijeti poboljšanju ekonomskog položaja proizvođača mlijeka:**

- unapređenje sustava opskrbljivanja poljoprivrednih proizvođača sa osnovnim repromaterijalima,
- uvođenje regresa na dizel gorivo koje se koristi za poljoprivredne radove,
- uvođenje privremenog moratorija na otplatu kredita za kapitalna ulaganja koja su financirana iz sredstava javnih fondova i namjenskih izvora međunarodne pomoći (Razvojna banka, IFAD, GTZ, USAID, SIDA, EBRD, Nizozemska, Norveška, Japan i dr.). Oko 80% kapitalnih ulaganja kod poljoprivrednih gospodarstava financirano je iz ovih izvora i sanacija financijske likvidnosti mljekara i uredna naplata sustavnih poticaja u velikoj mjeri riješit će i pitanje financijske likvidnosti proizvođača mlijeka.

3. POLITIKE U OBLASTI POLJOPRIVREDE

3.1. Institucionalni i administrativni kapaciteti

Pravilnik o unutarnjoj organizaciji MVTEO BiH usvojilo je VM BiH⁴. Prema navedenom Pravilniku u Sektoru poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka predviđena su tridesetdva radna mjesta. Trenutačno je uposleno trinaest državnih službenika VSS, pet uposlenika SSS, te pet službenika VSS koji se financiraju kroz ARDP projekat.

U okviru **FMPVŠ** po sistematizaciji predviđeno je ukupno stotinuosamdeset radnih mjesta. Trenutačno je uposleno devedesetpet stalno uposlenih i devet konzultanata angažiranih preko ARDP projekta. Nadležnosti za oblast poljoprivrede i ruralnog razvitka podijeljene su između Sektora za poljoprivrednu politiku i međunarodnu suradnju i Sektora za poljoprivredu. Služba za izravna plaćanja u poljoprivredi i ruralnom razvitku implementira program novčanih potpora. U promatranom razdoblju nije bilo upošljavanja novih službenika i namještenika, dio uposlenih angažiran je preko ugovora za potrebe ARDP projekta i financira se iz sredstava Svjetske banke. Zbog aranžmana sa MMF-om prijem novih uposlenika u FBiH je zaustavljen, i samo na temelju suglasnosti Vlade FBiH moguće je pokrenuti novi natječaj.

U **MPŠV RS** tijekom izvještajnog razdoblja uposleno je sedam VSS uposlenih i jedan pripravnik. Trenutačno je šezdesetpet uposlenih i deset uposlenih preko ARDP projekta, a u tijeku je procedura upošljavanja četiri VSS (biljna proizvodnja, analiza i planiranje, stočarstvo u ruralnim područjima, računovođa). Resor poljoprivrede trenutačno upošljava devetnaest uposlenih i deset uposlenih preko ARDP projekta. Agencija za pružanje savjetodavnih usluga u poljoprivredi ima osamnaest uposlenih, a planom razvitka savjetodavne službe tijekom 2010. godine predviđeno je upošljavanje još četiri VSS. Agencija za uzgoj i selekciju u stočarstvu upošljava tridesetsedam uposlenih, a tijekom 2010. godine planirano je dodatno upošljavanje još četiri VSS (ekonomista, pravnik i dva inženjera poljoprivrede). Pripremljene su sistematizacije radnih mjesta za ministarstvo i Agenciju za agrarna plaćanja RS.

U **Odjelu za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD BiH** radi ukupno šezdesetčetiri uposlenika od čega na poslovima poljoprivrede i ruralnog razvitka dvadesetosam uposlenika i to: u Pododjelu za poljoprivredu devetnaest i u Pododjelu za analizu i administrativnu podršku devet. U narednom razdoblju kroz izmjene organizacijskog plana očekuje se povećanje kapaciteta osoblja koje se bavi ruralnim razvitkom.

3.2. Implementacija Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH

Određeni napredak je postignut u oblasti **poljoprivrede i ruralnog razvitka⁵**.

U cilju implementacije **Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH** („Sl. glasnik BiH“, br. 50/08) **VM BiH je u siječnju 2009. usvojilo Odluku o usvajanju Strateškog plana za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka i Operativnog programa 2008-2011** („Sl. glasnik BiH“, br. 70/09).

⁴ VM potvrdilo Pravilnik na 84. sjednici održanoj 16. travnja 2009. godine, dok su dopune istog potvrđene na 95. sjednici Vijeća ministara BiH održanoj 23. srpnja 2009. godine

⁵ Izvešće o napretku BiH u 2009. godini, Brisel 14.10.2009.

Stupanjem na snagu ove Odluke uspostavljen je okvir za usklađivanje politika, programa, institucija, zakona, sustava i službi u BiH i njihovo daljnje usklađivanje sa EU zahtjevima. **Operativni program FBiH za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka (2008-2011)** upućen je u proceduru usvajanja na Vladu FBiH. **Operativni program RS za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka (2008-2011)** nije razmatran.

U cilju implementacije **Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH** usvojeni su slijedeći podzakonski akti:

- Odluka o uspostavi i imenovanju članova **Odbora za koordinaciju informacija u poljoprivredi** („Sl. glasnik BiH“, br. 24/09)

Odbor za koordinaciju informacija u poljoprivredi je nadležan za koordinaciju razvitka harmoniziranog i integriranog informacijskog sustava u poljoprivredi, sukladno standardima EU, kao i drugim međunarodno priznatim standardima.

- Odluka o utemeljenju **Savjetodavnog vijeća za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvitak BiH** („Sl. glasnik BiH“, br. 58/09)

Savjetodavno vijeće čine predstavnici relevantnih znanstvenih institucija, privatnog poljoprivrednog sektora, poljoprivredne i prehrambene industrije i nevladinih organizacija koje djeluju u sektoru poljoprivrede. U svojstvu stručnog tijela Vijeće daje mišljenja i preporuke za predložene propise, međunarodne sporazume i inicijative, te daje savjete odgovornim institucijama u dijelu pitanja koja zahtijevaju odluku o sektorskoj politici ili strateškim pravicima.

- Odluka o utemeljenju **Poljoprivrednog tržišnog informacijskog servisa BiH** („Sl. glasnik BiH“, br. 68/09)

Poljoprivredni tržišni informacijski servis (PTIS) predstavlja javni servis koji je nadležan za redovito prikupljanje, obrađivanje i objavljivanje informacija o količinama i cijenama poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i poljoprivrednog zemljišta na bosanskohercegovačkom tržištu. Također, PTIS dodatno prikuplja i obrađuje i informacije o stanju i kretanjima na tržištu koje će poljoprivrednicima, prerađivačima i trgovcima osigurati najvažnije informacije o tržišnim trendovima, ponudi i potražnji širom BiH, a što ujedno omogućava donositeljima odluka usmjeravanje poljoprivredne politike u pravcu razvitka i kreiranja adekvatnih mjera podrške u sektoru.

- Odluku o utemeljenju **Ureda za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH** („Sl. glasnik BiH“, br. 77/09)

Kada govorimo o platnom sustavu, treba istaći da konačna struktura sustava nije definirana niti jednim EU propisom, tako da u BiH postoji mogućnost uspostave jedne ili više platnih agencija što je predmet dogovora uključenih strana u kreiranje ovog sustava. Upravljanje finansijskom politikom je različito u oba bh. entiteta i BD BiH. Sustav izvještavanja, računovodstveni sustavi i proračunski kalendari nisu usuglašeni između državnog, entitetskih, kantonalnih, općinskih i proračuna vanproračunskih fondova čime je uspostava funkcionalnih platnih sustava otežana.

Sukladno prioritetima sektora poljoprivrede, MVTEO BiH je tijekom 2009. godine provodio aktivnosti na uspostavi komponenti informacijskog sustava i to: **Registara poljoprivrednih gospodarstava (RPG) i Registra klijenata BiH (RK) i Poljoprivrednog tržišnog informacijskog servisa BiH (PTIS BiH).**

Kada je riječ o registrima treba istaći da se **radi na uspostavi harmoniziranih registara na cijelom teritoriju BiH**, uz osiguranje njihove povezanosti sa registrom životinja, lokalnim registrom zemljišnih parcela (u perspektivi LPIS-a), te drugim registrima vezanim za poljoprivredu potrebitih za funkcioniranje cjelokupnog sustava.

Započet je **proces testiranja zajedničkog softvera za RPG**. Aktivnosti za provođenje naprijed navedenog su:

- **Usklađivanje zakonske regulative za RPG i RK** koja određuje da će isti biti harmoniziran na razini države BiH (potrebno usuglasiti sa Zakonom o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH);
- **Izraden prijedlog Pravilnika za upis u RPG i RK** kojeg su zajednički izradili entitetska ministarstva poljoprivrede i Odjel za poljoprivredu BD BiH, a uz koordinaciju MVTEO BiH. Pravilnik je usvojen u Federaciji BiH i u proceduri usvajanja je od ostalih strana koje su se obvezale na isto;
- **Pokrenuta je zajednička nabavka softvera za RPG i RK** (oglašen tender za nabavku, odabrana firma koja će izraditi isti i potpisan ugovor):
  - formiran projektni tim za softver RPG i RK (u projektnom timu su predstavnici odabrane firme, entitetskih ministarstava poljoprivrede, Odjela za poljoprivredu BD BiH i MVTEO BiH),
  - sačinjen dokument „Projektna organizacija“-definiranje projektnog tima i odgovornosti istog,
  - potpisan dokument „Implementacija projekta“-projektne metodologija, servisi i preliminarni projektni plan,
  - potpisan dokument „Hardverska tehnička specifikacija“-minimalna tehnička hardverska specifikacija potrebna za rad sustava,
  - potpisan dokument „Funkcionalna specifikacija“-funkcionalnosti aplikacije,
  - započet proces testiranja softvera na infrastrukturi koju je osigurao isporučitelj softvera.
- **Nabavka hardverske opreme:**
  - U FBiH procedura nabavke HW opreme je završena i očekuje se isporuka iste. U RS i MVTEO BiH je u tijeku evaluacija ponuda. Isporuka opreme se očekuje sredinom svibnja ili početkom lipnja 2010. godine.

Po uspostavljanju HW infrastrukture očekuje se pilot projekat i puštanje RPG i RK u produkciju.

Tijekom 2009. godine **FMPVŠ započelo je registraciju posjednika**. Do kraja 2009. godine u **FBiH** podneseno je ukupno 12.364 zahtjeva za upis u RPG i RK. U **RS**, od siječnja 2008. godine do danas registrirano je oko 55.000 poljoprivrednih gospodarstava. U **BD BiH**, od 2007. godine do danas registrirano je 1.844 poljoprivrednih gospodarstava.

Radna skupina za uspostavu **Poljoprivrednog tržišnog informacijskog servisa BiH (PTIS BiH)** formirana sa zadatkom da:

- predlaže model i organizaciju PTIS-a BiH;
- predlaže reprezentativna tržišta za poljoprivredno-prehrambene proizvode i poljoprivredno zemljište, te vrste poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda na temelju ekonomskog i financijskog značaja robe u domaćoj i vanjskoj trgovini BiH;

- predlaže izvore javnih i privatnih informacija koje će biti unesene u PTIS BiH;
- predlaže vrste i opseg, te učestalost dostave, prikupljanja i objavljivanja podataka;
- po potrebi, izrađuje nacрте podzakonskih akata potrebitih za funkcioniranje PTIS-a BiH, održala je nekoliko sastanaka na kojemu su definirane skupine proizvoda, te tržišta koja će biti predmet navedenog servisa. Ograničenje koje se javlja kod određivanja operativnog dijela ovog servisa vezano je za različitu administrativnu organizaciju entiteta u sektoru poljoprivrede, odnosno evidentan je nedostatak operativnih Stručnih savjetodavnih službi u FBiH preko kojih je operativni dio sustava u većini zemalja organiziran. Drugi problem odnosi se na nedostatak finansijskih sredstava na državnoj i entitetskoj razini za uspostavu i održavanje ovog servisa.

Odbor za koordinaciju informacija u poljoprivredi (Odbor za KIP) koji je nadležan za koordiniranje razvitka usklađenog i integriranog informacijskog sustava u poljoprivredi BiH i koordiniranje postepenog uvođenja informacijskog sustava u poljoprivredi sukladno EU održao je nekoliko radnih sastanaka.

Pripremljeno je **Izvešće o radu Odbora za KIP za 2009. godinu** koji pored navedenih aktivnosti uključuje i zaključke, odnosno preporuke Odbora za KIP za unaprjeđenje poljoprivrednog informacijskog sustava, te jačanja veze sa statistikom. U 2010. godini Odbor će imati značajnu podršku **IPA Projekta Jačanje i harmonizacija poljoprivrednog informacijskog sustava BiH** kako u jačanju kapaciteta članova Odbora, tako i u pripremi analiza postojećeg stanja po pitanju razvitka poljoprivrednog informacijskog sustava i dokumenata. Projektom je planirana podrška Odboru u pripremi **Strategije razvitka poljoprivredno-statističkog sustava**.

MVTEO BiH je, na temelju Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH, utemeljio **Savjetodavno vijeće za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvitak BiH** sa kompetentnim i stručnim osobama koje će unaprijediti donošenje odluka i osigurati da se akti donose na transparentan način putem adekvatnih konzultacija.

Savjetodavno vijeće je u 2009. godini, pored konstitutivne sjednice na kojoj su izabrani predsjedavajući vijeća i dva potpredsjednika, te razmotren i usvojen Poslovnik o radu vijeća i utvrđen daljnji rad istog, održalo jednu sjednicu na kojoj su razmotreni strateški dokumenti vezani za oblast poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka.

I sjednica Savjetodavnog vijeća održana je 03.11.2009. godine u Sarajevu. Na sjednici je analiziran Strateški plan i Operativni program BiH za harmonizaciju poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka (2008-2011). Članovi Savjetodavnog vijeća upoznati su sa Izvešćem iz oblasti poljoprivrede za BiH za 2008. godinu, te je razmatran i stupanj realizacije i usklađivanje preostalih obveza sukladno Zakonu o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH i sa direktivama EU.

Odluku o uspostavi koordinacije u oblasti infrastrukture kvaliteta, za čiju su provedbu zaduženi DEI i MSTEО BiH, je donijelo VM BiH 24.03.2008. godine.

Na temelju članka 1. stavak (3) navedene odluke VM BiH aktivnosti na koordinaciji infrastrukture kvaliteta podrazumijevaju tehničke propise, ocjenjivanje usklađenosti, inspekciju i nadzor nad tržištem, sigurnost hrane, standardizaciju, mjeriteljstvo, akreditaciju i zaštitu potrošača, kao i sva druga pitanja koja spadaju u domen slobode kretanja roba. Strukturu koordinacije čine dvadesetdvije institucije.

Europske integracije zahtijevaju od BiH da usvoji set okvirnih zakona sukladno standardima EU. Ovi zakoni uređuju slobodno kretanje roba, te stvaraju sveobuhvatan sustav tehničkih propisa za izvozne proizvode širom države. Sustavi standardizacije i akreditacije u BiH trenutno funkcioniraju sukladno NJTO-TBT i EU modelu.

U BiH postoji pet zona slobodne trgovine i operativni nadzor tih zona je u nadležnosti Sektora za carine Uprave za neizravno oporezivanje (UIO). Važno je da zakonodavstvo koje važi u zonama slobodne trgovine bude usklađeno sa *acquis-em* i da se u tim područjima vrši odgovarajući nadzor. UIO je ovlaštena da zahtijeva i verifikuje certifikate o kretanju EUR 1 za trgovinu sa EU i zemljama CEFTA-e. Međutim, carinski službenici koji izdaju EUR 1 potvrde nemaju dovoljne kapacitete za relevantnu ocjenu da li robe ispunjavaju uvjete za izdavanje EUR 1.

Problemi na polju infrastrukture kvaliteta i sustava nadzora na tržištu u BiH su, između ostalog: nema tijela za ocjenu usklađenosti koji mogu provjeriti usklađenost sa tehničkim propisima, nedostatak tehničke ekspertize za proces akreditacije, broj akreditacijskih tijela je nedovoljan, ne postoji interes za sticanje akreditacije zbog neuređenog sustava ocjene usklađenosti.

Kako bi bili u mogućnosti da izvoze proizvode u treću zemlju kompanije iz BiH moraju obaviti certifikaciju u inozemstvu kako bi dokazale usklađenost sa propisima zemlje odredišta. Jedan od problema sa kojima se BiH izvoznici suočavaju jeste nepriznavanje rezultata analiza uređenih u BiH, te uvjetovanju na analizama domicilnih laboratorija i zavoda koje su jako skupe i ponekad dugotrajne. Najslabija točka u ovom području je nedostatak odgovarajuće infrastrukture ocjene usklađenosti (laboratoriji za testiranje i kalibraciju, certifikacijska i inspeksijska tijela).

Pripreme BiH na polju standardizacije, akreditacije, ocjenjivanja usklađenosti, mjeriteljstva, te nadzora nad tržištem su još uvijek u ranoj fazi.

BiH se nalazi u ranoj fazi izgradnje sustava tehničke infrastrukture za analizu usklađenosti (laboratoriji za ispitivanje i kalibraciju, tijela za inspekciju i certificiranje), kao i mjerenje međunarodne usklađenosti. Zahtjevi za usklađenošću sa EU standardima čine izvoz na tržište EU izuzetno skupim i kompliciranim, kao što i otežavaju strana ulaganja u sektor proizvodnje i međunarodnu tehničku suradnju. Procedure ocjene usklađenosti se, uz par iznimki, ne obavljaju na domaćim i uvezenim proizvodima prije nego su oni pušteni na tržište. Nema jasnog i koherentnog sustava za provjeru usklađenosti proizvoda i provođenje postojećih propisa je slabo.

Sustav nadzora nad tržištem čini Agencije za nadzor nad tržištem BiH, kao koordinirajuća organizacija, i tijela za nadzor nad tržištem entiteta i BD BiH koja vrše aktivnosti nadzora. Kada govorimo o BiH sustavu nadzora nad tržištem isti je u velikoj mjeri utemeljen na obveznim standardima i predtržišnoj kontroli. Neophodno je razvijati sustav na adekvatnom horizontalnom zakonodavstvu i odgovarajućem zakonodavstvu o proizvodima kako bi se efikasno provelo zakonodavstvo o slobodnom kretanju roba.

Zbog nedostatka usklađene pravne regulative vezane za standarde iz veterinarske i fitosanitarne oblasti, BiH nije u mogućnosti koristiti izvozni potencijal koji joj nudi EU uključujući onaj koji proizilazi iz Privremenog sporazuma SSP-a. UzZZB BiH nije u potpunosti operativna, iako je utemeljena 2006. godine i provedbeno zakonodavstvo nije usvojeno. Institut za akreditaciju (BATA) akreditirao je dva veterinarska dijagnostička laboratorija sukladno standardu ISO 17025. Još ne postoji cjelovita strategija za kontrolu bolesti životinja, dok je određeni napredak postignut glede kontrole rezidua budući da je EU odobrila plan monitoringa rezidua za riblje proizvode.

Kako bi se osiguralo provođenje Zakona o sigurnosti hrane usvojenog u rujnu 2004. godine, doneseno je provedbeno zakonodavstvo u devet područja (alkoholna pića, označavanje pakirane hrane, označavanje nutritivnih vrijednosti, uporaba prehrambenih aditiva, uporaba boje u hrani, zaslađivača, ostalih prehrambenih aditiva, voćni sokovi i bezalkoholna pića). Ipak, sveobuhvatni akcioni plan potrebit za provođenje Zakona o sigurnosti hrane još uvijek nije usvojen.

U odsustvu provedbenog zakonodavstva o higijeni hrane i zvaničnoj kontroli, kapaciteti za provođenje i dalje su slabi. Potrebno je točno utvrditi uloge onih koji su uključeni u lanac kontrole sigurnosti hrane, posebice kada se radi o službama inspekcije i autorizovanim testnim i referentnim laboratorijama. Kreditnom podrškom Svjetske banke planirana je nabavka opreme za osposobljavanje tri laboratorija i to laboratorija za brucelozu, svinjsku kugu UzV BiH i laboratorija za kontrolu genetski modificirane hrane i organizama AzSH BiH.

Institut za akreditaciju je do sada izdao tridesetdvije akreditacije i to četrnaest za laboratorije za testiranje, pet za laboratorije za kalibraciju, dvije za tijela za certifikaciju i jedanest za inspeksijska tijela.

Nastavljeni su naporu na uspostavu neophodne infrastrukture za mjeriteljstvo, uključujući laboratorije. Ipak, zakonodavstvo o mjeriteljstvu nije usklađeno sa zahtjevima EU. Nedostaje podjela na zakonsko, znanstveno i industrijsko mjeriteljstvo, a zakonski okvir nije usklađen u cijeloj državi.

U sklopu **radne skupine za koordinaciju u oblasti infrastrukture kvaliteta** formirane su dvije podskupine i to za laboratorije i robne rezerve.

Podskupina za laboratorije pripremila je listu ovlaštenih laboratorija i utvrdila ciljeve za unaprjeđenje sustava laboratorija. Obzirom da je VM BiH usvojilo 12.02.2009. godine Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati ovlaštene ispitne laboratorije koji provode analize hrane i postupku ovlašćivanja laboratorija („Sl. glasnik BiH“, br. 37/09) na temelju kojeg je propisana obveza akreditiranja laboratorija na temelju ISO 17025 standarda, te prijelazni rok za ispunjavanja uvjeta od tri godine od usvajanja ovoga Pravilnika, potrebno je usuglasiti i donijeti posebne podzakonske akte nadležnih institucija koje su odlukom VM BiH zadužene za koordinaciju infrastrukture kvaliteta. S toga, UzV BiH, UzZZB BiH i AzSH BiH treba da, sukladno s važećim zakonima iz svoje nadležnosti, pripreme posebne odluke za ovlašćivanje laboratorija za provođenje posebnih analiza, metoda, dijagnostičkih postupaka i određenih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (referentni laboratoriji). U 2009. godini UzV BiH donio je Odluku o izmjenama i dopunama odluke o uvjetima koje moraju ispunjavati ovlaštene dijagnostički veterinarski laboratoriji („Sl. glasnik BiH“, br. 43/09).

Vezano za robne rezerve, osnovni cilj je da se donese prijedlog Akcionog plana na usvajanje VM BiH na temelju kojeg bi se pristupilo izradi Strategije robnih rezervi prema međunarodnim standardima (FAO) i važećim EU praksama.

Implementacijom Akcionog plana postiće se slijedeći ciljevi:

- Da se pristupi realizaciji zaključka VM BiH od 05.03.2009. godine iz paketa mjera za ublažavanje ekonomske krize točka 13. kojim se žurno obvezuje MVTEO BiH i druga tijela da daju prijedloge izmjena i prilagođavanja zakonske regulative kojom se unaprjeđuje jedinstven ekonomski prostor i poboljšava poslovni ambijent;
- Da se u oblasti robnih rezervi uspostavi sustav na temelju važećeg Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH, harmoniziranim međunarodnim standardima i donošenjem novih propisa tako da će sustav robnih rezervi moći djelovati trojako:
  1. U kriznim situacijama kada je tržište poremećeno (intervencije na tržištu),
  2. Da ima razvojnu funkciju u oblasti poljoprivrede (agrarni fond), i
  3. Da ima nadležnost za raspoređivanje sredstava agrarnog fonda (izrada nove legislative), te apliciranje na dodjelu međunarodne pomoći i njenu raspodjelu prema entitetskim potrebama usuglašenim kroz Strategiju za robne rezerve.

Podskupina za robne rezerve, koju čine predstavnici entitetskih ministarstava trgovine i poljoprivrede, Direkcija za robne rezerve FBiH i RS, DEI i predstavnici MVTEO BiH–Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvitak, utvrdila je zajedničke ciljeve na unaprjeđenju sustava robnih rezervi, te zajedničku platformu za dobivanje međunarodne tehničke pomoći od organizacije FAO radi izrade državne Strategije za robne rezerve. Zahtjev za odobrenje projekta je u postupku.

Vezano za savjetodavne službe, formirana je Radna skupina za uspostavu mehanizama za koordiniranje i promoviranje privatnih i javnih savjetodavnih službi čiji je zadatak usmjeravanje aktivnosti pri izradi strategija za savjetodavne službe, utvrđivanje i definiranje standarda za kvalitet usluga koje osiguravaju javne i privatne savjetodavne službe, te koordinacija i standardizacija aranžmana za usavršavanje i obuke savjetnika.

Srednjoročna strategija pružanja savjetodavnih usluga u FBiH (2010-2014) i Srednjoročna strategija razvitka poljoprivredne savjetodavne službe RS (2010-2014) pripremljene su u formi nacrtu strategija, a u okviru ARDP projekta.

FMPVŠ poduzelo je intenzivne aktivnosti na donošenju **Zakona o poljoprivrednim savjetodavnim službama u FBiH** koji je upućen u parlamentarnu proceduru na usvajanje. U roku od jedne godine od dana stupanja na snagu pomenutog zakona, FMPVŠ je obvezno da pripremi i dostavi Srednjoročnu strategiju pružanja savjetodavnih usluga u FBiH (2010-2014) Vladi FBiH na usvajanje. U RS, Agencija za pružanje stručnih usluga je, također, uputila Srednjoročnu strategiju razvitka poljoprivredne savjetodavne službe RS (2010-2014) u proceduru.

Inspektorati su tijekom 2009. godine provodili inspekcijske aktivnosti definirane godišnjim i mjesečnim programom rada, nadzorne aktivnosti po oblastima primarne poljoprivredne biljne i animalne proizvodnje, ribarstva (akvakultura, udruge sportskih ribolovaca) i pčelarstva, prometa reguliranog pripadajućim propisima, poticaja u poljoprivredi, zaštite i korištenja poljoprivrednog zemljišta, osiguranja zdravstveno sigurnog (fitosanitarni nadzor) i neometanog unutarnjeg i prekograničnog prometa robama biljnog karaktera, proizvoda od bilja i zaštitnih sredstava za primjenu u poljoprivredi.

Između ostalog, **inspektorati uzimaju aktivno učešće u postupcima izrade zakonskih i podzakonskih propisa na svim razinama**, kao i u projektima pod koordinacijom Ministarstva sigurnosti BiH (Strategija integrisanog upravljanja granicom BiH) i MVTEO BiH (ARDP). Kao članovi, imenovani od strane VM BiH, inspektori iz sastava ovih inspektorata aktivni su dio Radne skupine za europske integracije za oblast poljoprivrede, sigurnost hrane i ribarstva (poglavlja 11, 12, 13).

Uprava za inspekcijske poslove FBiH (FUZIP), u čijem je sastavu **Inspektorat poljoprivredne inspekcije** kao unutarnja organizaciona jedinica, nakon nerealiziranog projekta pod podrškom USAID-SPIRA (Streamlining Permits and Inspections Regimes Activity), uspostave sustava IMS (Inspekcijski informacijski sustav), pokrenula je tenderske aktivnosti za izbor nove ponude-izgradnje IMS sustava i uspostave softverskog rješenja za potrebe svih inspekcija unutar FUZIP-a. **Projektni zadatak definira** potrebu izrade i korištenja inspekcijskih ček-lista za elektronsko (automatsko) generiranje akata zapisnika inspekcijskog nadzora, prekršajnog naloga, rješenja ili nekog drugog akta (po upravnom postupku) svih inspekcija iz sastava FUZIP. **Inspekcijski informacijski sustav** trebao bi omogućiti praćenje izvršenja plana, ocjenu realnosti planiranja, kao i uvid u kompletnu informaciju o rezultatima rada inspektorata u upravnom dijelu. Elektronska „baza znanja“, koja bi se formirala primjenom sustava, dala bi dobar osnov za preventivno i korektivno djelovanje, ali i identificiranje onih subjekata koji krše pravila i propise.

Za okvir ovih aktivnosti planira se podrška subsidijarnim sredstvima kredita Svjetske banke u okviru ARDP projekta. Tijekom 2009. godine iz sredstava po osnovama ARDP projekta okončana je IT edukacija (ECDL) za inspektore Inspektorata poljoprivredne, veterinarske i sanitarno-zdravstveno-farmaceutske inspekcije sa federalne i kantonalnih razina. Po osnovama istog projekta pokrenuta je procedura nabavke sedam priručnih laboratorijskih kompleta za kapacitete Inspektorata poljoprivredne inspekcije-graničnih inspektora za zaštitu bilja i nadzor u unutarjnosti.

Inspektorat RS je u potpunosti realizirao projekt Inspeksijskog informacijskog sustava RS (Inspection Management System-IMS) sukladno konceptu inspeksijskog sustava u RS koji je Vlada RS prihvatila u svibnju 2006. godine. Projekt IMS je realiziran na najbolji mogući način obzirom da se ne radi samo o informacijskom sustavu već o temeljnoj promjeni načina rada u inspeksijskom nadzoru i uredskom poslovanju.

Inspeksijski informacijski sustav je upravljački ekspertski informacijski sustav koji u potpunosti podržava sve procese rada inspekcija u RS:

- planiranje inspeksijskog nadzora na bazi procjene rizika nastanka nepravilnosti,
- pripremu za inspeksijski nadzor i efikasnu primjenu iskustva uporabom inspeksijske baze znanja,
- izvršavanje inspeksijskog nadzora primjenom modela dinamičkog upravljanja procesima, predmetima i dokumentima, a na bazi definiranih inspeksijskih lista provjera,
- izradu inspeksijskih zapisnika i ostalih dokumenata tijekom inspeksijskog pregleda posredstvom prijenosnog računala i štampača,
- kreiranje statističkih izvješća i izradu prijedloga za poboljšanje propisa,
- procedure uredskog poslovanja-evidentiranje pismena, dokumenata i priloga, raspoređivanje pismena, otvaranje predmeta i automatsko dodjeljivanje evidencijskih brojeva, dostavu predmeta u rad, otpremu akata, arhiviranje predmeta–„administracija bez papira“,
- elektroničku umreženost inspektorata RS (regionalnih odjela i ureda na graničnim prijelazima i carinskim ispostavama) i podršku za elektroničko povezivanje odjela za inspeksijske poslove u gradovima/općinama,
- elektroničku razmjenu podataka i interoperabilnost.

Inspektorat RS je projekt IMS razvijao u suradnji s tri integrirana međunarodna projekta USAID SPIRA (Streamlining Permits and Inspection Regimes Activity), USAID ELMO (Enabling Labour Mobility) i WORLD BANK ARDP (Agriculture and Rural Development Project). Prvi inspeksijski pregled na terenu primjenom IMS urađen je u prosincu 2009. godine. Tijekom 2010. godine nastavit će se sa uvođenjem IMS u rad inspekcija u vanjskotrgovinskom prometu, a nastavkom elektroničkog povezivanja odjela za inspeksijske poslove u gradovima/općinama sa Inspektoratom RS omogućit će se uvođenje IMS u rad svih inspekcija u RS.

Vlada BD BiH, **Inspektorat BD BiH je u pripreмноj fazi za funkcioniranje IMS-a** (priprema ček-lista za bazu podataka).

MVTEO BiH koordinira projektnim aktivnostima „Razvitak zakonodavne infrastrukture za sigurnost i kvalitet hrane“ koji implementira Švedski odbor za akreditaciju i ocjenu suglasnosti (SWEDAC) i NFA, a financira SIDA.

U okviru projekta pokrenuta je aktivnosti na procjeni i pripremi odgovarajućih postupka i formi za usvajanje standarda ISO 9001 (17020) i stvaranje uvjeta za implementaciju HACCP-a, neophodnih za adekvatan pristup izgradnji kapaciteta za nadzor po osnovama sigurnosti hrane, fitosanitarnog okvira, ali i opće sigurnosti proizvoda na tržištu kojeg u realizaciji treba da prati segment projektnih aktivnosti prema usvajanju standarda u laboratorijskim kapacitetima.

Odjel granične veterinarske inspekcije (GVI), u sastavu UzV BiH, svoje aktivnosti provodi na deset graničnih prijelaza. Odjel u kadrovskom smislu ima ukupno dvadesetjednog graničnog veterinarskog inspektora. **Osnovne aktivnosti su** pregled živih životinja, proizvoda i sirovina životinjskog podrijetla, hrane za ishranu stoke i lijekova koji se upotrebljavaju u veterinarskoj medicini.

Pored kontrola pregleda, uvoza, izvoza i provoza pošiljki, granični veterinarski inspektori uzimaju uzorke za vršenje odgovarajućih laboratorijskih analiza u ovlaštenim laboratorijima. Odabir pošiljki koje podliježu pregledu od strane GVI je definiran zajedno sa drugim službama koje djeluju na granici i objavljen pod nazivom „Objedinjeni spisak roba koji podliježu pregledu od strane nadležnih inspeksijskih tijela”.

U 2009. godini, GVI su pregledali 30.143 pošiljki iz uvoza, 5.450 pošiljki iz izvoza i 346 pošiljki iz provoza, što je u prosjeku 3.600 pošiljki po graničnom prijelazu.

Napravljen je veliki pomak u sustavu obrade dokumentacije, u načinu rada sa strankama, kao i u brzini pregleda i obradi dokumentacije.

Elektroničko popunjavanje obrazaca vrše svi GVI koji su uvezani u jedan sustav, ne samo sa UzV BiH već i sa predstavnicima uvoznika (špediterima).

GVI aktivno sudjeluju u projektu integriranog upravljanja granicom, također, u radu Zajedničkog centra za analizu rizika koji se nalazi pri Graničnoj policiji BiH. Obuka o procedurama rada pri pregledu živih životinja i proizvoda životinjskog podrijetla realizirana je sa američkom organizacijom PfD, uz učešće predavača iz EU.

Sustav TRACES EU, informacijski sustav kojeg koriste zemlje EU, veoma je bitan za rad GVI. BiH će koristiti sustav u onom momentu kada stupi u članstvo EU. Do tog razdoblja u uporabi je vlastiti sustav koji je u najvećem dijelu kompatibilan sa TRACES sustavom. GVI su prošli dva modula upoznavanja sa ovim sustavom.

Tijekom 2009. godine **usvojena su tri dokumenta i izvršena dopuna određenih provedbenih propisa**: Pravilnik o uvjetima i načinu rada granične veterinarske inspekcije BiH, Priručnik za rad granične veterinarske inspekcije BiH/pregled živih životinja i Priručnik za rad granične veterinarske inspekcije BiH/pregled proizvoda životinjskog podrijetla, propisi koji su u najvećem dijelu usklađeni sa direktivama i regulativama EU. U narednom razdoblju će se morati izvršiti reorganizacija djelovanja službe na određenim graničnim prijelazima zbog ulaska Republike Hrvatske u EU.

U 2009. godini započela je uspostava **Sustava monitoringa i evaluacije za sektor poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka BiH** čiji je zadatak monitoring provođenja politika, strategija, programa i mjera u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka i evaluacija njihovog utjecaja glede socijalne, financijske i ekonomske efektivnosti i efikasnosti, te njihov doprinos sveukupnim ciljevima sektora.

VM BiH je razmotrilo **Izvješće iz oblasti poljoprivrede za BiH za 2008. godinu**⁶ i isti uputilo Parlamentarnoj skupštini BiH na usvajanje.

Nakon što je **Parlamentarna skupština BiH razmotrila navedeno Izvješće** MVTEO BiH je zadužen da pripremi **Prijedlog mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH**.

Ministarstvo je izradilo Prijedlog mjera za poboljšanje uvjeta poslovanja u poljoprivrednoj proizvodnji i prehrambenoj industriji BiH koji je pripremljen na temelju dokumenta „Analiza politika u oblasti poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka BiH“, zaključaka Okruglog stola Udruženja/udruga poljoprivrednika koji je održan 06.10.2009. godine u Ljubuškom, kao i na temelju zaključaka Povjerenstva za predlaganje mjera zaštite domaće proizvodnje.

Ministarstvo je 24.11.2009. godine održalo raspravu „Zaštita i unaprjeđenje domaće proizvodnje“ na kojoj je izloženi Prijedlog mjera razmotren i prihvaćen uz određene dopune od strane svih relevantnih institucija vezanih za oblast poljoprivrede u BiH. VM BiH je na 109. sjednici održanoj 22.12.2009. godine razmotrilo i usvojilo Prijedlog mjera. Sukladno zaključcima 61. sjednice Predstavničkog doma i 37. sjednice Doma naroda Parlamentarne skupštine BiH, Ministarstvo je Prijedlog mjera uputilo u parlamentarnu proceduru na razmatranje i potvrđivanje⁷.

3.3. Reglativa

VM BiH je, na 93. sjednici održanoj 02.07.2009. godine, utvrdilo **Prijedlog zakona o duhanu BiH** i dostavilo ga Parlamentarnoj skupštini BiH na razmatranje i usvajanje. U tijeku je usvajanje na Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH⁸. Zakon je djelomično usklađen sa Uredbom EU 1234/2007.

Obzirom da je ova materija trenutačno regulirana entitetskim zakonima, temeljni cilj donošenja Zakona o duhanu BiH je ujednačavanje uvjeta privređivanja primarnih proizvođača duhana, obrađivača sirovog duhana, proizvođača cigareta i ostalih duhanskih proizvođača na cijelom teritoriju BiH, kao i stvaranje uvjeta za buduće potpuno usklađivanje sa zakonodavstvom EU.

U cilju rješavanja problema s kojima su se susreli domaći proizvođači, a koji su proistekli iz ograničene primjene u praksi **Zakona o vinu, rakiji i drugim proizvodima od grožđa i vina** („Sl. glasnik BiH“, br. 25/08), MVTEO BiH je, kao predlagač Zakona, pokrenuo aktivnosti na izradi Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o vinu, rakiji i drugim proizvodima od grožđa i vina, te je s ovom namjenom utemeljena i radna skupina. Budući da su u međuvremenu stupili na snagu i novi propisi EU koji reguliraju oblast vinarstva i vinogradarstva, te da je uz uvrštavanje mišljenja nadležnih institucija na tekst Zakona o izmjenama i dopunama pomenutog zakona bilo potrebno izmijeniti više od 50% odredbi postojećeg Zakona, radna skupina je sukladno Jedinostvenim pravilima za izradu pravnih propisa u institucijama BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 11/05) zaključila da je potrebno pristupiti izradi **novog Zakona o vinu BiH**. U proceduri je prikupljanje mišljenja na Nacrt novog Zakona o vinu nakon čega će isti biti upućen VM BiH na usvajanje. Nacrt zakona o vinu djelomično je usklađen sa Uredbom EZ 1234/2007.

⁶ na 94. sjednici održanoj 16.07.2009. godine

⁷ Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH je razmatrao i usvojio Prijedlog mjera na 73. sjednici održanoj 23.03.2010. godine

⁸ U Predstavničkom domu je usvojen na 64. sjednici održanoj 02.12.2009. godine

Tabela 14. Zakoni na razini države BiH

Naziv zakona koji su na snazi	Broj Službenog glasnika BiH
Zakon o genetički modificiranim organizmima	23/09
Zakon o carinskoj tarifi BiH-	1/98, 5/98, 7/98, 22/98, 31/02, 48/05, 76/06, 35/09

3.4. Poljoprivredna statistika (popis), sustavi registracije

Agencija za statistiku BiH agrerira podatke dobivene od entitetskih zavoda za statistiku koji su prikupljeni po istim usklađenim metodologijama na svim razinama.

Aktivnosti na poboljšanju statistike poljoprivrede u 2009. godini bile su vezane za poljoprivredne cijene i ekonomske račune u poljoprivredi, statistici cijena šumskih sortimenata i statistici ribarstva-akvakulture.

Statistika biljne proizvodnje

U statistici biljne proizvodnje temeljni podaci biljne proizvodnje se produciraju, agregiraju i objavljuju za razinu BiH. Usuglašenost sa međunarodnim standardima je prilično dobra, naručito po pitanju glavnih indikatora (površine u ha, proizvedene količine i prosječan prinos) sukladno Uredbi EU broj 959/93/EEC i Odlukom Povjerenstva broj 2000/115/EC. Agregirani su podaci o ostvarenim prinosima ranih i kasnih usjeva za razini BiH za glavne skupine usjeva: žitarice, industrijsko bilje, mahunarke, povrće i stočno krmno bilje. Objavljeni su podaci proizvodnje voća i grožđa u 2009. godini. Agencija dostavlja podatke EUROSTAT-u i FAO.

Statistika životinja i mesa

Živa stoka i meso-Agencija za statistiku u 2009. godini nastavila je agregiranje podataka klanja stoke i peradi u klaonicama na temelju usklađenih istraživanja u obje entitetske statistike i podružnici Brčko. Podaci su dati po vrstama domaćih životinja i kategorijama. Indikatori su usklađeni sa direktivama Vijeća broj 93/23/EEC, 93/24/EEC i 93/25/EEC: broj zaklanih grla, neto težina i randman. Unaprijeđena je periodičnost objavljivanja podataka-kvartalno za razinu BiH. Vršiti se međunarodno izvještavanje (podaci o proizvedenom mesu i broju zaklanih grla za razinu BiH).

Statistika šumarstva

Statistika šumarstva-provedena su pilot istraživanja cijena šumskih sortimenata na kvartalnoj razini od strane entitetskih statističkih zavoda uz ekspertsku pomoć SIDA/SCB. Stvoren je temelj da se ovo istraživanje uvede kao redovno u 2010. godini. Glavno istraživanje proizvodnje, prodaje šumskih sortimenta se provodi. Podaci o proizvodnji šumskih sortimenta se redovito prikupljaju od strane entitetskih statističkih zavoda na temelju mjesečnih istraživanja. Agencija radi kvartalna i godišnja saopćenja. Objavljeni su podaci proizvodnje, prodaje i zaliha šumskih sortimenta za četinare i listače. Daju se podaci za UNECE.

Statistika ribarstva

Statistika ribarstva-u 2009. godini otpočet je projekt u suradnji sa SIDA/SCB u pravcu unaprjeđenja statistike slatkovodnog ribarstva. Analizirana su istraživanja u oba entiteta. Urađen je novi upitnik i nacrt metodologije koji su u potpunosti usklađeni sa novom Uredbom EU broj 762/2008.

Poljoprivredni popis

Pripreme za poljoprivredni popis vezane su za popis stanovništva i kućanstava u BiH. U sklopu IPA 2007 projekta regionalne statističke saradnje vezano za komponentu „Popis poljoprivrede/Istraživanje strukture posjeda“ otpočete su pripreme za popis poljoprivrede. Također, u sklopu regionalnog projekta statističke suradnje IPA 2007 pripremljeno je **Izvešće za BiH o popisu poljoprivrede/FSS** koji je usvojen od strane Eurostata. Materijal daje sve smjernice o budućem popisu poljoprivrede (strateške pravce). Tijekom pripreme za Popis stanovništva uključena su tzv. filter pitanja iz oblasti poljoprivrede čime se napravio link između dva popisa. U okviru **IPA Projekta Jačanje i harmonizacija poljoprivrednog informacijskog sustava BiH**, komponenta 2., predviđen je pilot poljoprivrednog popisa koji će omogućiti testiranje metodologija za prikupljanje i obradu podataka.

3.5. Politika u oblasti sigurnosti hrane

Zakon o genetički modificiranim organizmima („Sl. glasnik BiH“, br. 23/09) usklađen je sa: Uredbama 1946/2003, 1981/2006 i 1830/2003 i Direktivama 2001/18 i 1990/219. Zakonom se propisuje postupak i stvara pravni okvir za: ograničenu uporabu, prekogranični prijevoz, namjerno unošenje u okoliš i stavljanje na tržište genetički modificiranih organizama i proizvoda koji se sastoje, sadrže ili vode podrijetlo od genetički modificiranih organizama.

Na temelju navedenog Zakona **donesena je Odluka o imenovanju članova Vijeća za GMO** („Sl. glasnik BiH“, br. 92/09).

Pravilnici koje je donijelo VM BiH⁹/objavljeni pravilnici:

1. Pravilnik o medu i drugim pčelinjim proizvodima („Sl. glasnik BiH“, br. 37/09), Uredba 2001/110/EC,
2. Pravilnik o metodama za kontrolu meda i drugih pčelinjih proizvoda („Sl. glasnik BiH“, br. 37/09),
3. Pravilnik o maksimalno dozvoljenim količinama za određene kontaminante u hrani („Sl. Glasnik BiH“, br. 37/09), Uredbe 93/315/EC; 1881/2006/EC; 1126/2007/EC; 565/2008/EC; 629/2008/EC,
4. Pravilnik o metodama uzorkovanja i analize za službenu kontrolu razine olova, kadmija, žive, anorganskog kalaja, 3-monoklorpropandiola (3-MPCD) i benzo (a) pirena u hrani („Sl. glasnik BiH“, br. 37/09), Uredba 333/2007/EC,
5. Pravilnik o metodama uzorkovanja i analize za službenu kontrolu razina dioksina i plikloriranih bifenila sličnih dioksinima u hrani („Sl. glasnik BiH“, br. 43/09), Uredba 1883/2006/EC,
6. Pravilnik o metodama uzorkovanja i analiza za službenu kontrolu količine nitrita u hrani („Sl. glasnik BiH“, br. 37/09), Uredba 1182/2006/EC,
7. Pravilnik o metodama uzorkovanja i analiza za službenu kontrolu količine mikotoksina u hrani („Sl. glasnik BiH“, br. 37/09),
8. Pravilnik o soli za ljudsku prehranu („Sl. glasnik BiH“, br. 39/09),
9. Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati ovlašteni ispitni laboratoriji koji provode analize hrane i postupku ovlašćivanja laboratorija („Sl. glasnik BiH“, br. 37/09),
10. Pravilnik o oznakama originalnosti i oznakama zemljopisnog podrijetla hrane, („Sl. glasnik BiH“, br. 37/09), Uredbe 2006/510/EC; 2006/1898/EC,
11. Pravilnik o standardima za stavljanje jaja na tržište, Uredbe 1234/2007/EC; 598/2008/EC; 589/2008/EC,

⁹ Na 76. sjednici održanoj 12.02.2009. godine

12. Pravilnik o oznakama tradicionalnog ugleda hrane, Direktiva 509/2006/EC, Uredba 1216/2007/EC-Pravilnikom se uređuju: uvjeti i postupak za priznavanje posebnih svojstava hrane radi označavanja oznakom „tradicionalni ugled“, sadržaj specifikacije prehrambenog proizvoda, sadržaj Registra prehrambenih proizvoda koji nose oznaku „tradicionalni ugled“, sustav utvrđivanja usklađenosti i način kontrole,
13. Pravilnik o prirodnim mineralnim i prirodnim izvorskim vodama, Direktive 2009/54/EC, 2003/40/EC,
14. Pravilnik o stolnim vodama, nacionalni propis,
15. Pravilnik o zdravstvenoj ispravnosti vode za piće, Direktiva 98/83/EC,
16. Pravilnik o šećerima, Direktiva 2001/111/EC,
17. Pravilnik o materijalima i predmetima namijenjenim za kontakt sa hranom, Direktiva 1984/500/EEC, 2005/31/EC,
18. Pravilnik o oslobađanju N-nitrozamina i prekursora N-nitrozamina supstanci iz elastomera ili gumenih duda za bočice i duda Direktiva 93/11/EEC,
19. Pravilnik o materijalima i predmetima izrađenim od filma regenerirane celuloze namijenjenim za kontakt sa hranom, Direktiva 93/10/EEC, 2007/42/EC,
20. Pravilnik o karemičkim predmetima namijenjenim za kontakt sa hranom, Direktiva 1984/500/EEC, 2005/31/EC,
21. Pravilnik o ograničavanju uporabe epoksi derivata u materijalima i predmetima namijenjenim za kontakt sa hranom, Uredba 1895/2005/EC,
22. Pravilnik o materijalima i predmetima koji sadrže vinil klorid monomer i namijenjeni su za kontakt sa hranom, Direktive 78/142/EEC, 80/766/EEC, 81/432/EEC,
23. Pravilnik o plastičnim materijalima i predmetima namijenjenim za kontakt sa hranom Direktive 2002/72/EC, 1982/711/EEC, 1985/572/EEC.

U okviru podrške IPA 2007, projekt Podrška u pripremi i provedbi EU zakonodavstva iz oblasti hrane u BiH, koji je započeo sa operativnim radom u rujnu 2009. godine, osigurao je eksperte koji zajedno sa službenicima Agencije sagledavaju trenutne kapacitete i način funkcioniranja inspeksijskih službi. Svrha je da se procijeni efikasnost inspeksijskih službi, a na temelju toga pripremi plan njihovog osposobljavanja u svrhu uspostave efikasnog sustava koji može implementirati novi koncept nadzora „od farme do trpeze“, sukladno navedenim pravilnicima.

Vezano za laboratorije, **Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati ovlaštene ispitne laboratorije** koji provode analize hrane detaljno propisuje uvjete za laboratorije koje podnesu zahtjev za dobivanje ovlaštenja. Do sada je u AzSH BiH stiglo dvadesetpet zahtjeva za ovlašćivanje iz veterinarskog i poljoprivrednog sektora, sektora javnog zdravstva, fakulteta i privatnih laboratorija. IPA projekat je osigurao eksperta za laboratorije koji zajedno sa službenicima Agencije obilazi laboratorije koje su podnijele zahtjev za ovlaštenje kako bi sagledali stvarno stanje laboratorija i dali preporuke.

Određeni broj laboratorija za kontrolu hrane već je akreditiran po standardu ISO 17025, dok se određen broj laboratorija nalazi u pripremnim ili početnim fazama akreditacije.

Inspeksijski nadzor u oblasti hrane je u nadležnosti entiteta i BD BiH. Agencija je u aprilu 2009. godine **potpisala Izjavu o povjerljivosti** i od tada ima direktan pristup RASFF WINDOWU od SANCO RASFF EC.

3.6. Veterinarska politika

Ured za veterinarstvo BiH (UzV BiH) je u 2009. godini pripremio **Plan transpozicije EU legislative u domaće zakonodavstvo iz poglavlja 12** koje se odnosi na veterinarstvo. Njime je detaljno predviđen način i dinamika transpozicije svakog pojedinačnog evropskog propisa ili njegovog dijela.

Usvojen je Zakon o zaštiti i dobrobiti životinja („Sl. glasnik BiH“, br. 25/09).

Tijekom 2009. godine počele su aktivnosti kontrole bruceloze malih preživača u BiH. Izrađen je i usvojen **Operativni program za kontrolu bruceloze malih preživača**. Nadzorne implementacijske aktivnosti nad provođenjem Operativnog programa vrši UzV BiH zajedno sa nadležnim entitetskim ministarstvima i Operativnom radnom skupinom kao tehničkom podrškom. Sredinom svibnja 2009. godine **započeta je vakcinacija protiv bruceloze i identifikacija malih preživača** (ovce i koze) u BiH i do 31.12.2009. godine za 202 veterinarske organizacije koje vrše vakcinaciju i identifikaciju malih preživača, distribuirano je 993.450 doza vakcine sa pratećim kompletima zaštitne opreme. Za 2009. godinu UzV BiH dostavljeno je izvješće o vakcinaciji za 660.455 životinja. Na području cjelokupne BiH radi kontrole efikasnosti vakcine, do 31.12.2009. godine, UzV BiH dostavljeno je izvješće o vađenju krvi kod 19.688 životinja.

Provedene su i aktivnosti po projektu ARDP, koji se odnosi na podršku uspostavi funkcionalnog sustava za označavanje domaćih životinja u BiH.

Pravilnici koje je donijelo VM BiH/objavljeni pravilnici/odluke:

1. Pravilnik o označavanju i kontroli kretanja životinja u BiH (usvojen od VM BiH 30.12.2009. godine) - Navedeni pravilnik je usklađen sa EU acquis-1760/2000 EC; 820/97 EC; 21/2004 EC; 1782/2003 EC; 92/102/EEC; 64/432/EEC; 2008/71/EC; 911/2004 EC; 1082/2003; 1505/2006 EC; 494/98 EC; 2000/678/EC; 2006/968/EC.,
2. Pravilnik o mjerama kontrole bruceloze malih preživača („Sl. glasnik BiH“, br. 43/09 i 83/09), djelomično usklađen sa Direktivom 91/68/EEC,
3. Pravilnik o načinu rada granične veterinarske inspekcije („Sl. glasnik BiH“, br. 45/09),
4. Priručnik za rad granične veterinarske inspekcije u BiH-pregled proizvoda životinjskog podrijetla („Sl. glasnik BiH“, br. 96/09), 97/78/EC; 282/2004 EC; 2007/275/EC; 91/496/EEC; 97/78/EC; 2001/812/EC; 136/2004 EC; 2004/292/EC; 2000/25/EC; 882/2004; 94/360/EC; 2006/590/EC; 97/152/EC; 2913/92; 2000/208/EC; 2000/571/EC; 745/2004/EC; 1285/2008/EC,
5. Priručnik za rad granične veterinarske inspekcije u BiH-pregled živih životinja („Sl. glasnik BiH“, br. 96/09). Korištene su odredbe slijedećih propisa EU: 91/496/EEC; 2007/275/EC; 282/2004/EC; 97/794/EC; 2004/292/EC; 97/78/EC; 2000/25/EC; 1774/2002/EC; 1069/2009/EC; 882/2004/EC; 1/2005/EC; 2003/85/EC.

Navedeni Pravilnik i priručnici odnose se na rad granične veterinarske inspekcije koja se nalazi u sastavu UzV i sa njima se usklađuje model i procedure obavljanja veterinarskih provjera životinja i proizvoda sa modelom EU. U proteklom razdoblju uspostavljen je jedinstven IT sustav za najavu pošiljki koje su predmet veterinarsko-zdravstvenog pregleda prilikom uvoza i izdavanje ZVUD (CVED) dokumenata, te evidenciju svih uvezenih pošiljki u realnom vremenu.

6. Pravilnik o uvjetima uvoza i prevoza živih životinja, proizvoda životinjskog podrijetla, veterinarskih lijekova, stočne hrane i otpadaka životinjskog podrijetla u BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 52/09),

7. Odluka o određivanju veterinarsko-zdravstvenih uvjeta koje moraju ispunjavati domaća goveda za rasplod i/ili tov prilikom uvoza u BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 84/09) 2007/240/EC, 79/542/EEC, 92/260/EEC, 93/195/EEC, 93/196/EEC, 93/197/EEC, 95/328/EC, 96/333/EC, 96/539/EC, 96/540/EC, 2000/572/EC, 2000/585/EC, 2000/666/EC, 2002/613/EC, 2003/56/EC, 2003/779/EC, 2003/804/EC, 2003/858/EC, 2003/863/EC, 2003/881/EC, 2004/407/EC, 2004/438/EC, 2004/595/EC, 2004/639/EC i 2006/168/EC; 79/542/EEC,
  8. Odluku o određivanju veterinarsko-zdravstvenih uvjeta koje moraju ispunjavati pošiljke svježeg mesa, uključujući mljeveno meso, domaćih goveda prilikom uvoza u BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 84/09), 79/542/EEC stranice 77, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86 ‘BOV’.
- Navedenim Pravilnikom i odlukama se usklađuju procedure i uvjeti za uvoz određenih živih životinja i proizvoda životinjskog podrijetla.
9. Pravilnik o obilježavanju sirovina i proizvoda životinjskog podrijetla i izradi, obliku i sadržaju veterinarskih oznaka („Sl. glasnik BiH“, br. 82/09),
  10. Naredba o mjerama kontrole zaraznih i parazitarnih bolesti životinja i njihovom provođenju i financiranju u 2009. godini („Sl. glasnik BiH“, br. 4/09),
  11. Naredbe o mjerama kontrole zaraznih i parazitarnih bolesti životinja, njihovom provođenju i financiranju u 2010. godini,
  12. Pravilnik o maksimalno dozvoljenim količinama veterinarskih lijekova i pesticida u proizvodima životinjskog podrijetla („Sl. glasnik BiH“, br. 6/09),
  13. Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o zabrani uvoza određenih pošiljki radi sprječavanja unošenja u BiH transmisivnih spongiformnih encefalopatije („Sl. glasnik BiH“, br. 21/09),
  14. Odluka o izmjeni i dopuni Odluke o zabrani uvoza i provoza određenih pošiljki u BiH radi sprječavanja unošenja bolesti plavog jezika („Sl. glasnik BiH“, br. 32/09),
  15. Odluka o zabrani uvoza određenih pošiljki radi sprječavanja unosa u BiH bolesti slinavke i šapa („Sl. glasnik BiH“, br. 38/09),
  16. Odluka o zabrani određenih pošiljki radi sprječavanja unosa u BiH atipične kuge živine – Njukastl bolesti („Sl. glasnik BiH“, br. 40/09),
  17. Odluka o izmjenama i dopunama odluke o zabrani uvoza određenih pošiljki radi sprječavanja unošenja u BiH klasične svinjske kuge („Sl. glasnik BiH“, br. 40/09),
  18. Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o uvjetima koje moraju ispunjavati ovlašteni veterinarski dijagnostički laboratoriji („Sl. glasnik BiH“, br. 43/09),
  19. Odluka o izmjeni i dopunama odluke veterinarsko – zdravstvenim uvjetima koji moraju biti ispunjeni prilikom stavljanja u promet žive ribe, rakova i mekušaca, te proizvode dobivenih od njih („Sl. glasnik BiH“, br. 43/09),
  20. Odluka o preraspodjeli sredstava sa izravnih transfera na proračun UzV BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 45/09),
  21. Odluka o dopuni Odluke o zabrani uvoza određenih pošiljki radi sprječavanja unošenja u BiH transmisivnih spongiformnih encefalopatija („Sl. glasnik BiH“, br. 51/09),
  22. Odluku o stavljanju van snage Odluke o izmjeni Odluke o visini naknade za izdavanje svjedožbe (certifikata) („Sl. glasnik BiH“, br. 68/09),
  23. Odluka o izmjeni odluke o uspostavi skupine za tehničku podršku za projekt Svjetske banke „Projekt pripremljenosti za avijarnu influence“ („Sl. glasnik BiH“, br. 77/09),
  24. Odluka o izmjenama odluke o načinu obavljanja veterinarsko – zdravstvenog pregleda i kontrole životinja prije klanja i proizvoda životinjskog podrijetla („Sl. glasnik BiH“, br. 79/09),
  25. Odluka o visini naknade za obvezne veterinarsko-zdravstvene preglede u prometu preko granice BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 91/09),

26. Odluka o dopuni Odluke o veterinarsko-zdravstvenim uvjetima koji moraju biti ispunjeni prilikom stavljanja u promet žive ribe, rakova i mekušaca, te proizvoda dobivenih od njih („Sl. glasnik BiH“, br. 94/09),

27. Odluka o izmjenama Odluke o praćenju rezidua određenih tvari u živim životinjama i proizvodima životinjskog podrijetla („Sl. glasnik BiH“, br. 40/09) Direktiva 96/23- pojednostavljena je procedura usvajanja godišnjeg plana praćenja rezidua,

28. Odluka o planu praćenja rezidua za 2009. godinu („Sl. glasnik BiH“, br. 59/09).

Laboratorijske analize rezidua veterinarskih lijekova se obavljaju u ovlaštenim/referentnim veterinarskim laboratorijima, dok se potvrdne metode analiza obavljaju u referentnom laboratoriju u Sloveniji. U cilju omogućavanja obavljanja potvrdnih analiza u BiH, UzV BiH podnio je u okviru IPA Fiche 2009. projektnu ideju glede nabavke laboratorijske opreme. Inspekcija FVO je privremenim planom predvidjela „audit“ (kontrolu stanja) u BiH u pogledu rezidua veterinarskih lijekova i rezidua u živim životinjama i životinjskim proizvodima tijekom ove godine.

Upućen je formalni zahtjev Međunarodnoj organizaciji za zdravlje životinja (OIE) čime je započeta procedura za dobivanje statusa BiH glede BSE-a i u tijeku je prikupljanje neophodnih podataka kako bi se procedura provela. Glede zakonodavstva, **UzV BiH priprema Pravilnik** kojim se utvrđuju mjere za sprječavanje, kontrolu i iskorjenjivanje BSE. Ovaj Pravilnik je u završnoj fazi rasprave kod nadležnih tijela i očekuje se da bude donesen do kraja ožujka (999/2001/EC).

UzV je preko IPA 2009 kandidirao nastavak projekata iskorjenjivanja bolesti bjesnila i svinjske kuge i nabavku laboratorijske opreme za analizu rezidua veterinarskih lijekova i pesticida u proizvodima životinjskog podrijetla, a sa IPA 2010 nastavak aktivnosti iskorjenjivanja bjesnila u populaciji divljih životinja provođenjem oralne vakcinacije protiv ove bolesti. Pored navedenih aktivnosti, u 2009. godini u suradnji sa Delegacijom EU u BiH, pripremljena je tenderska dokumentacija za nabavku vakcina protiv bjesnila i klasične kuge svinja u cilju priprema za započinjanje implementacije IPA 2008.

Pokrenute su procedure potpisivanja Sporazuma o veterinarskoj suradnji sa nadležnim tijelima Srbije, Crne Gore, Makedonije i Albanije.

3.7. Fitosanitarna politika

UZZB BiH je u suradnji s nadležnim tijelima entiteta i BD BiH donijela pravilnike usklađene sa Direktivama EU koji omogućavaju **početak implementacije Zakona o zaštiti zdravlja bilja**. Pravilnicima se regulira monitoring krumpira na pet štetnih organizama čime je zadovoljen zakonodavni okvir za provedbu monitoringa krumpira:

1. Pravilnik o listama štetnih organizama, listama bilja i biljnih proizvoda i reguliranih objekata („Sl. glasnik BiH“, br. 69/09) Direktiva 2000/29/EC,
2. Pravilnik o provođenju systemske kontrole i poduzimanju mjera u cilju sprječavanja unošenja, širenja i kontrole smeđe truleži krumpira i bakterijskog uvenuća na krumpiru i rajčici prouzrokovanih bakterijom *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi *et al.* („Sl. glasnik BiH“, br. 90/09) Direktiva 98/57/EC i 2006/63/EC,
3. Pravilnik o provođenju systemske kontrole i poduzimanju mjera u cilju sprječavanja unošenja, širenja i kontrole prstenaste truleži gomolja krumpira koju uzrokuje bakterija *Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis *et al.* ssp. *sepedonicus* (Spieckermann *et* Kotthoff) Davis *et al.* („Sl. glasnik BiH“, br. 90/09) Direktiva 93/85/EEC i 2006/56/EC,

4. Pravilnik o mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i kontrole krumpirove cistolike nematode (*Globodera rostochiensis* Woll.), i (*Globodera pallida* Stone) u BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 78/09) Direktiva 69/465 EEC,
5. Pravilnik o mjerama za sprječavanje unošenja i širenja *Synchytrium endobioticum* (Schilb.) Perc uzročnika bolesti raka krumpira u BiH („Sl. glasnik BiH“, br. 78/09) Direktiva 69/464/EEC.

U cilju implementacije Zakona o mineralnim đubrivima pripremljen je:

1. Pravilnik o uvjetima za stavljanje u promet, kvaliteti i kontroli kvaliteta mineralnih đubriva, te skladištenju i rukovanju mineralnim đubrivima („Sl. glasnik BiH“, br. 90/09) usklađen sa Uredbom 2003/2003.

U cilju implementacije Zakona o fitofarmaceutskim sredstvima pripremljeni su:

1. Pravilnik o postupku sa zalihama sredstava za zaštitu bilja kojima je prestala važiti registracija („Sl. glasnik BiH“, br. 58/09),
2. Odluka o zabrani registracije, uvoza i prometa aktivnih tvari i fitofarmaceutskih sredstava koja sadrže aktivne tvari čiji je promet odnosno uporaba u EU zabranjen („Sl. glasnik BiH“, br. 47/09) - Odluke Komisije 2008/934/EC; 2008/771/EC; 2008/296/EC; 2007/442/EC i 2008/941/EC; Direktive Komisije 2006/132/EC i 2006/134/EC.

Ovim propisima i sa Odlukom donesenom 2008. godine regulirano je da sredstva za zaštitu bilja koje sadrže aktivne tvari zabranjene u EU ne mogu se uvoziti ni u BiH.

U cilju implementacije Zakona o sjemenu i sadnom materijalu poljoprivrednih biljaka BiH pripremljeni su nacrti:

1. Nacionalne sortne liste,
2. Pravilnika za stavljanje u promet sjemena i sadnog materijala poljoprivrednog bilja,
3. Pravilnika o proizvodnji i stručnom nadzoru sjemenskih usjeva poljoprivrednog bilja kojima se uspostavljaju uvjeti i zahtjevi stavljanja u promet glede kvaliteta,
4. Pravilnika o upisu u upisnike laboratorija, dobavljača i uzorkovača sjemena i sadnog materijala,
5. Pravilnika o metodama uzorkovanja i ispitivanja sjemena i sadnog materija.

Zakon o zaštiti novih sorti bilja u BiH je u parlamentarnoj proceduri. Nakon njegovog objavljivanja stvara se mogućnost za članstvo u UPOV-u. **Članstvo u UPOV-u** je jedan od uvjeta prijema u WTO.

U okviru projekta „Integrirano upravljanje granicom“ **potpisan je Sporazum za uspostavu Centra za analizu rizika**. UzZZB BiH je aktivno sudjelovala u izradi Sporazuma. Za fitosanitarnu oblast lokalni centar za analizu rizika je uspostavljen u UzZZB BiH. Za dobro funkcioniranje ovog centra potrebna je dobra suradnja sa entitetskim inspektoratima i inspektoratom BD BiH.

Potpisan je Sporazum o međusobnoj suradnji između institucija uključenih u proces integriranog upravljanja državnom granicom BiH-potpisnici ovoga Sporazuma u fitosanitarnom sektoru su pored UzZZB BiH i Inspektorati entiteta i Inspektorat BD BiH. Uspostavljeno je i međuagencijsko tijelo za provedbu ovoga Sporazuma.

Parafiran je Sporazum sa Crnom Gorom o graničnim prijelazima, a u okviru ovoga Sporazuma i o graničnim prijelazima gdje je organiziran fitosanitarni nadzor.

UZZZB BiH je u **suradnji sa Projektom USAID FARMA pokrenula aktivnosti** na edukaciji proizvođača krumpira. Edukaciju provode domaći stručnjaci iz fitosanitarne oblasti. Cilj edukacije je upoznavanje proizvođača sjemenskog i merkantilnog krumpira sa karantenskim štetnim organizmima i najava provođenja istraživanja o prisustvu i sistemskoj kontroli koja će uslijediti nakon usvajanja Programa monitoringa. Nakon ove obuke uslijediti će obuka inspektora koji će učestvovati u implementaciji Programa monitoringa.

3.8. Prioriteti u sektoru u 2010. godini

Sukladno prioritetima i započetim aktivnostima u 2009. godini, prioriteti u sektoru u 2010. godini:

1. Implementacija Zakona o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH;
2. Ispunjavanje obveza i prioriteta Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Europskog partnerstva;
3. Usklađivanje zakonodavstva i donošenja podzakonskih akata iz oblasti veterinarstva, sigurnosti hrane i zaštite zdravlja bilja;
4. Preuzimanje *acquis-a* sukladno planu za preuzimanje *acquis-a*;
5. Jačanje kapaciteta u državnim i entitetskim institucijama i koordinacija aktivnosti;
6. Jačanje institucionalnih i upravnih kapaciteta i jačanje suradnje između relevantnih institucija bitnih za međunarodnu trgovinu.

4. RIBARSTVO

Ministarstvo vanjskih poslova BiH (MVP BiH) je utvrdilo da je **BiH sukcesijom preuzela sve konvencije** koje je potpisala SFRJ, a samim tim i **Konvenciju o pravu mora iz 1982. godine** (SFRJ je potpisala ovu Konvenciju 10.10.1982. godine, a ratificirala 05.05.1986. godine). BiH je obavijestila depozitara da je sukcesijom preuzela Konvenciju, kao i sve obveze koje iz nje proizilaze, tako da njena ratifikacija nije potrebna.

Predsjedništvo BiH je donijelo Odluku¹⁰ o ratifikaciji Konvencije o radu u ribolovu Međunarodne organizacije rada broj 188 iz 2007. godine i preporuke o radu u ribolovu broj 199 iz 2007. godine.

Unutarnja i pomorska plovidba je u nadležnosti Ministarstvo komunikacija i prometa BiH (MKP BiH). **Zakon o unutarnjoj i pomorskoj plovidbi je u parlamentarnoj proceduri.** Ovaj Zakon predviđa **formiranje Agencije za unutarnje i pomorske plovne puteve BiH** koja je zadužena za tehničke standarde za građenje i održavanje unutarnjih i pomorskih plovnih puteva, plovila i njihovu registraciju. Zakonom je predviđeno da nadzor nad njegovom provedbom imaju kapetanije u okviru kojih je predviđen rad inspektora sigurnosti plovidbe u vršenju inspeksijskog nadzora.

Nadležno tijelo za donošenje propisa iz oblasti ribarstva je MVTEO BiH u čijem sastavu je upravna organizacija **UzV BiH** i Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvitak.

Prema postojećoj legislativi utvrđena je nadležnost UzV BiH sukladno Zakonu o veterinarstvu u BiH¹¹, koja se odnosi na registraciju, kontrolu i prijavu plovnih objekata i prijevoznika u međunarodnom transportu vodenim putevima. Do sada UzV BiH nije imao zahtjeve za registraciju plovila koji se bave lovljenjem ribe i izvozom ribe u treće zemlje. Početkom lipnja 2009. godine UzV BiH je informirao DG MARE da nemaju registriranih plovila koji se bave lovljenjem ribe. Svi ulovi ribe potječu iz uzgojnih objekata, uključujući i morske ribe, koji su pod stalnim veterinarskim nadzorom.

Prema postojećoj legislativi utvrđena je nadležnost MVTEO BiH sukladno Zakonu o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku¹², koja se odnosi na koordinaciju sa nadležnim institucijama na državnoj, entitetskoj i razini BD BiH kod donošenja neophodne legislative. Sukladno Odluci o uspostavi radnih skupina za europske integracije¹³ u okviru koje je predviđeno formiranje podskupina za specifične oblasti, formirana je, između ostalih, **podskupina za oblast ribarstva**, čiji je temeljni zadatak preuzimanje *acquis*-a, poglavlje 13. Ova podskupina je napravila **plan za preuzimanje propisa** u narednom razdoblju. U rad ove radne skupine uključeni su predstavnici nadležnih institucija i ona je osnovni instrument za preuzimanje i harmonizaciju propisa sa EU i harmonizaciju propisa u okviru BiH.

Pored odobrenog izvoza prerađevina od ribe u zemlje EU, u 2009. godini **podnesen je samo jedan zahtjev za izvoz prerađevina od ribe**, ali nije odobren zbog neispunjavanja propisanih uvjeta za izvoz ovih proizvoda na tržište EU.

¹⁰ Na 60. sjednici od 12.08. 2009. godine

¹¹ Sl. glasnik BiH, br. 34/02

¹² Sl. glasnik BiH, br. 50/08

¹³ Sl. glasnik BiH, br. 47/09

Programi poticaja u ribarstvu, kao i u cjelokupnom sektoru poljoprivrede, u nadležnosti su entiteta. Najveći udio ove proizvodnje odnosi se na uzgoj konzumne kalifornijske pastrmke, te uzgoj mlađi potočne pastrmke za poribljavanje otvorenih voda.

U 2009. godini sredstva su se izdvajala kroz investicijska ulaganja i to za:

- Izgradnju ribnjaka za uzgoj slatkovodne ribe,
- Izgradnju ribnjaka za uzgoj morske ribe,
- Izgradnju ribnjaka na hidroakumulacijama,
- Adaptaciju i proširenje postojećih ribnjaka,
- Kupovinu opreme za ribnjake.

Na temelju odluke ministra vanjske trgovine i ekonomskih odnosa **uspostavljena je Radna skupina za harmonizaciju poticajnih mjera koje se odnose i na oblast ribarstva**. Posebne izvozne poticajne politike odnose se samo na određene stimulativne mjere za uvođenje međunarodnih standarda (npr. HACCP).

5. RURALNI RAZVITAK

5.1. Program ruralnog razvitka

Ruralni razvitak podrazumijeva skup politika, mjera i aktivnosti čiji je cilj sveobuhvatan ekonomski, socijalni i kulturni napredak stanovništva ruralnih područja i koje se planiraju i provode uz uvažavanje principa održivog razvitka i očuvanja i unaprjeđenja kvaliteta životne sredine/okoliša.

Zakon o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH

U cilju razvitka okvira za politike ruralnog razvitka i zahtjeva za razvitak i implementaciju **Strategije ruralnog razvitka na državnoj razini** ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH donio je **Odluku o formiranju Radne skupine za ruralni razvitak**. Radna skupina za ruralni razvitak osigurava međuministarsku, odnosno međuentitetsku suradnju i koordinaciju strateškog planiranja ruralnog razvitka, uključujući i BD BiH, a u cilju realizacije politike ruralnog razvitka BiH i kreiranja Strateškog plana ruralnog razvitka BiH. U okviru Radne skupine za ruralni razvitak, u srpnju 2009. godine, formiran je **Tehnički tim**, čija je **temeljna uloga da kreira i harmonizira mjere ruralnog razvitka BiH**. Zadatak Tehničkog tima je i da usporedi i uskladi mjere ruralnog razvitka u

okviru postojećeg programa subvencija u entitetima i BD BiH, te pripremi procjene o mjerama ruralnog razvitka koje bi bile obuhvaćene IPARD programom na državnoj razini. Tehnički tim je u svojem dosadašnjem radu usuglasio/harmonizirao mjere, odnosno definirao nazive mjera ruralnog razvitka, kao što slijedi:

- Osa I: Investiranje u poljoprivrednu mehanizaciju i Investiranje u prerađivačke kapacitete.
- Osa II: Razvitak agroturizma.

Usuglašene mjere bit će transponirane u programima entiteta i BD BiH za 2010. godinu.

Uz podršku EU projekta **Jačanje kapaciteta za programiranje ruralnog razvitka BiH** (3P-BHRD), čija je implementacija započela u rujnu 2009. godine, pripremit će se nacrt strategije, odnosno **pred-IPARD plan**, koji uključuje pilot harmonizirane mjere ruralnog razvitka, a zasnivat će se na revidiranom državnom Strateškom planu, revidiranim i pojednostavljenim Operativnim programima države i entiteta.

Podršku institucionalnom jačanju kapaciteta i osiguravanja uvjeta za programiranje ruralnog razvitka, kao i **podršku za realizaciju pilot mjera ruralnog razvitka** usklađenih sa EU zahtjevima **osigurao je** ARDP projekt. Pred-IPARD plan obuhvata prijedlog strukture (neophodne za provedbu programa ruralnog razvitka) i sustava koji će biti nadležni za nadgledanje pilot inicijativa i za izvještavanje o njihovom radu.

Kao dio institucionalnog jačanja i usklađivanja sa najboljim praksama EU, **neophodno je u BiH razviti IPARD strukture** kojim se osigurava transparentnost, cjelovitost i kontrola plaćanja poticaja i darovnica u oblasti poljoprivrede, ishrane i ruralnog razvitka.

Glede toga, donošenje **Odluke o utemeljenju Ureda za harmonizaciju i koordinaciju sustava plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH** („Sl. glasnik BiH“, br. 77/09) predstavlja ključnu odluku koja omogućuje da se počne sa postepenim uvođenjem pravila u sustavu isplata podrški u poljoprivredi po principima kako to zahtijeva EU i da se izgrađuje platni sustav BiH u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku sukladno zahtjevima EU.

Namjera je da ured bude tranzicionalna institucionalna struktura na razini BiH sa osnovnim ciljem da osigura usklađenost plaćanja koja vrše nadležna tjela entiteta i BD BiH kako bi se podržale mjere politike poljoprivrede i ruralnog razvitka, te njihovo postepeno približavanje acquis-u. Sjedište ureda je u Istočnom Sarajevu i u tijeku je procedura imenovanja vd direktora.

Po pitanju razvitka modela sustava plaćanja u BiH, i pored značajnih napora MVTEO BiH, brojni održani sastanci u 2009. godini nisu rezultirali prijedlogom adekvatnog modela.

Sukladno zahtjevima EK i SSP, po pitanju IPARD-a, formirane su:

- Radna skupina za uspostavu Upravljačkog autoriteta kao državnog tijela odgovornog za upravljanje IPARD programom,
- Radna skupina za uspostavu IPARD agencije/sustava koja je odgovorna za implementaciju i funkcije plaćanja IPARD programa.

Obje radne skupine rade na prijedlogu koncepta za uspostavu operativne strukture za IPARD.

5.2. Mjere ruralnog razvitka i poticaji

5.2.1. Novčane podrške u FBiH

Ukupan proračun za novčane podrške FMPVŠ za 2009. godinu iznosio je 50.000.000 KM, odnosno 3% od ukupnog proračuna FBiH. Pravo na podršku u okviru **mjera ruralnog razvitka** u FBiH bez investicija ostvarilo je ukupno 855 korisnika. **Osim mjera podrške ruralnog razvitka** u okviru programa podrški u FBiH **provode se i mjere izravnih podrški i podrški investicija**. U okviru osuvremenjivanja gospodarstava i ispunjavanja zdravstvenih i higijenskih standarda podržavane su investicije u:

- Nabavci poljoprivredne mehanizacije i opreme,
- Nabavci osnovnog stada,
- Podizanju višegodišnjih nasada,
- Izgradnji i proširenje ribnjaka,
- Izgradnji plastenika i staklenika,
- Izgradnji kapaciteta za skladištenje i distribuciju (pakirnice, sortirnice za doradu i hladnjače).

Udio investicijske podrške iznosio je 25% od ukupne vrijednosti investicije, odnosno 15,41% od ukupnog proračuna FMPVŠ za novčane podrške u 2009. godini.

U poređenju sa novčanim podrškama iz proračuna FMPVŠ za investicijske projekte u 2008. godini, koji su iznosili 27,78%, evidentno je smanjenje investicijskih ulaganja u 2009. godini u iznosu od 12,37% od ukupnih sredstava predviđenih Programom novčanih podrški iz proračuna FMPVŠ. Razlog leži u činjenici da je u 2009. godini došlo do smanjenja proračuna FMPVŠ za novčane podrške, kao i u prijenosu obveza za neizmirene obveze vezane za investicijske projekte iz 2008. godine.

Tabela 15. Realizacija poticajnih mjera po skupinama i vrstama

Naziv mjere	Iznos u KM	% učešća
A. Podrška poljoprivrednoj proizvodnji		
A/1. Animalna proizvodnja		
1. Proizvodnja svježeg kravljeg mlijeka (IV kvartal 2008. godine, I i II kvartal 2009. godine)	10.004.731,20	
2. Proizvodnja svježeg kravljeg mlijeka (prijenos obveza iz 2008. godine)	64.226,68	
3. Proizvodnja svježeg ovčijeg i kozijeg mlijeka (IV kvartal 2008. i I, II i III kvartal 2009. godine)	66.000,00	
4. Držanje krava u sustavu krava-tele	180.000,00	
5. Držanje krava u sustavu krava-tele (prijenos iz 2008. godine)	10.400,00	
6. Tov junadi	1.444.400,00	
7. Tov svinja	1.645.000,00	
8. Tov svinja (prijenos iz 2008. godine)	851.675	
9. Uzgoj rasplodnih junica (prvotelka)	1.380.000,00	
10. Uzgoj rasplodnih junica (prijenos iz 2008. godine)	703.200,00	
11. Osnovno stado ovaca i koza	2.300.050,00	
12. Osnovno stado ovaca i koza (prijenos iz 2008. godine)	232.548,00	
13. Uzgojno valjane rasplodne nazimice	73.500,00	
14. Držanje pčelinja društva	1.300.000,00	
15. Uzgoj 18-to tjednih pilenki	150.000,00	
16. Uzgoj pilenki teških roditeljskih linija	195.000,00	
17. Uzgoj pilenki lakih roditeljskih linija	11.500,00	
18. Uzgoj ribe (prijenos iz 2008. godine)	524.709,00	
Ukupno:	21.136.940,12	42,28
A/2. Biljna proizvodnja		
1. Proizvodnja žitarica (pšenica i raž)	1.150.000,00	
2. Proizvodnja uljarica (uljana repica, soja, suncokret)	257.200,00	
3. Duhan (Virdžinija, klasa I – IV)	281.350,40	
4. Duhan (Berlej klasa I – IV)	301.918,40	
5. Duhan (Hercegovački ravnjak klase A1, A2, A3, B1, B2 i B3)	412.000,00	
6. Povrće za korištenje u svježem stanju	210.000,00	
7. Povrće za korištenje u svježem stanju (krastavac, rajčica, paprika, patlidžan, salata) (prijenos iz 2008. godine)	14.445,50	
8. Povrće za industrijsku preradu	320.000,00	
9. Povrće za industrijsku preradu (kornišon, rajčica, paprika, patlidžan, mrkva, cikla i luk) (prijenos iz 2008. godine)	2.849,30	
10. Proizvodnja heljde, ljekovitog i aromatičnog bilja	120.000,00	
11. Proizvodnja sjemena žitarica	80.000,00	
12. Proizvodnja sjemena krumpira	420.000,00	
13. Deklarirane sadnice koštičavog i jabučastog voća	332.500,00	
14. Deklarirane sadnice koštičavog i jabučastog voća (prijenos iz 2008. godine)	381.749,00	
15. Deklarirane sadnice jagodastog voća (malina i kupina)	70.000,00	
16. Deklarirane sadnice (borovnice, brusnice, ribizle i ogrozda)	10.000,00	
17. Deklarirane sadnice jagodastog voća (malina, kupina, borovnica) (prijenos iz 2008. godine)	84.239,25	
18. Deklarirane sadnice vinove loze	60.000,00	
19. Deklarirane sadnice vinove loze (prijenos iz 2008. godine)	80.259,00	

20. Kontejnerske presadnice povrća i ljekovitog bilja	84.000,00	
Ukupno:	4.672.510,85	9,35
B/1. Investicijski projekti koji se financiraju u 2009. godini		
1. Nabavka poljoprivredne mehanizacije i opreme	700.000,00	
2. Izgradnja i proširenje objekata i nabavka opreme u stočarstvu, nabavka poljoprivredne mehanizacije i opreme, izgradnja ili dogradnja plastenika i staklenika, podizanje višegodišnjih nasada i izgradnja i proširenje ribnjaka (prijenos obveza iz 2008.godine)	6.897.966,22	
3. Nabavka osnovnog stada	500.000,00	
4. Podizanje višegodišnjih nasada	3.000.000,00	
5. Podizanje višegodišnjih nasada jesenska sadnja 2008. godina	4.757.368,71	
6. Izgradnja i proširenje ribnjaka	150.000,00	
7. Izgradnja plastenika i staklenika	150.000,00	
8. Izgradnja kapaciteta u prehrambenoj proizvodnji (pakirnice, sortirnice, dorada i hladnjače)	709.625,06	
9. Razvojna banka-investicijski projekti	2.000.000,00	
Ukupno:	18.864.959,99	37,73
B/2. Regresiranje kamata		
1. Regresiranje kamata	255.932,75	
2. Regres kamata (prijenos iz 2008. godine)	1.142.631,29	
Ukupno:	1.398.564,04	2,80
B/3. Sufinanciranje osiguranja		
1. Sufinanciranje osiguranja poljoprivrednih proizvodnji	100.000,00	
Ukupno (B/1+B/2+B3):	20.363.524,03	40,72
C. Stručni projekti		
C 1. Projekti započeti u 2008. godini a koji će biti završeni u 2009. godini		
1. Ekonomika primarne poljoprivredne proizvodnje	75.000,00	
2. Razvitak ovčarstva u funkciji razvitka autohtonih sireva i mesa u FBiH	190.000,00	
3. Program razvitka kapaciteta za proizvodnju bezvirusnog sadnog materijala (kultura meristema)	60.000,00	
4. Poljoprivredna politika i njen budući utjecaj na razvitak sektora hrane u FBiH	150.000,00	
5. Strategija poljoprivrede 2010/2014	270.000,00	
6. Strategija uporabe poljoprivrednog zemljišta	115.000,00	
7. Obveze po ugovorima za projekte iz 2008. godine	64.000,00	
Ukupno:	924.000,00	1,85
D. Ruralni razvitak		
D/1. Projekti ruralnog razvitka		
1. Projekti ruralnog razvitka iz 2008. godine	37.000,00	
D/2. Dopunske aktivnosti	400.000,00	
2. Ulaganje u ruralnu infrastrukturu	700.000,00	
D/3. Poljoprivredno zemljište		
3. Uređenje i zaštita poljoprivrednog zemljišta	400.000,00	
Ukupno (D1+D/2+D/3):	1.537.000,00	3,07
Ostale podrške		
E. Edukacije, stručni skupovi, seminari	490.000,00	
F. Podrška organiziranju poljoprivrednika	250.000,00	
G. Projekt nadzor duhanskog štitastog moljca	48.000,00	
H. Pomoć u stručnom obrazovanju i promidžba programa iz oblasti poljoprivrede	145.550,00	
I. Rezerve	432.475,00	

Ukupno (E+F+G+H+I):	1.366.025,00	2,73
Ukupno:	50.000.000,00	100

Izvor: FMPVŠ

5.2.2. Novčane podrške u RS

Od usvajanja **Plana korištenja poticajnih sredstava za razvitak poljoprivrede i sela u 2009. godini i Pravilnika o uvjetima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja za razvitak poljoprivrede i sela**, u resoru su se kontinuirano obrađivali prispjeli zahtjevi korisnika za ostvarivanje prava na novčane poticaje.

Ukupno je planirano 80.000.000,00 KM (na bazi 6% ukupnih domaćih prihoda proračuna RS, a po osnovu Izmjena i dopuna Zakona o obezbjeđenju i usmjeravju sredstava za podsticanje razvoja poljoprivrede i sela), a **realizirano je 81.561,999.89 KM** od čega je 28.077.042,25 KM isplaćeno za obveze iz 2008. godine.

Tijekom 2009. godine ukupno je **primljeno 8.251 zahtjeva za ostvarivanja prava na novčane poticaje** u poljoprivredi. Ministarstvo je pozitivno riješilo 6.968 zahtjeva ili 84,45% i izvršilo isplatu sredstava korisnicima koji su prema pravilniku ispunjavali uvjete. Zbog kontinuiteta proizvodnje u tijeku je obrada dvanaest zahtjeva. Ostali zahtjevi nisu podneseni sukladno odredbama pravilnika i kao takvi su negativno riješeni.

Od ukupnog broja pozitivno riješenih zahtjeva 4.405 su zahtjevi koji se odnose na podršku proizvodnji i dohotku tj. izravna plaćanja gdje spadaju: premija za proizvodnju kvalitetno priplodnog podmlatka, proizvodnju mesa-tov, mlijeka, pčelarsku proizvodnju, podrška po jedinici zasijane površine za biljnu proizvodnju (za proljećnu i jesenju sjetvu), premiju za voće i povrće, sjemenski i sadni materijal i duhan, 2.211 su zahtjevi za podršku dugoročnim ulaganjima kao što su: nabavka poljoprivredne mehanizacije i opreme, ulaganja u stočarstvo-osnovno stado, objekti o oprema, laboratorije za ispitivanje kvaliteta, hidromelioracioni sustavi, podizanje višegodišnjih zasada, izgradanja plastenika i staklenika te kapaciteta za doradu i preradu poljoprivrednih proizvoda) i 560 su zahtjevi za podršku ruralnom razvitku: institucionalna podrška, unaprjeđenje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje, ekonomsko socijalna revitalizacija sela, podrška revitalizaciji seoske infrastrukture, podrška edukaciji i dokvalifikaciji, sredstva opće namjene u razvitku ruralnih područja, 1.076 su zahtjevi za interventne mjere u oblasti zaštite biljaka i životinja, sezonske intervencije na tržištu, vanredne potrebe i pomoći. Za obradu i rješavanje velikog broja zahtjeva predviđen je pregled povjerenstva na terenu i utvrđivanje činjeničnog stanja, tako da je obavljen i veliki broj terenskih obilazaka prije isplate, što je usporavalo rješavanje i obradu zahtjeva. Također, veliki broj zahtjeva po jednom službeniku usporavao je realizaciju ostalih aktivnosti koje su u domenu rada resora.

Tabela 16. Realizacija poticajnih mjera po skupinama i vrstama

Naziv mjere	Iznos u KM	% učešća
I Podrška proizvodnji i dohotku		
A. Izravna podrška stočarskoj proizvodnji	26.968.283,15	
1. Premija za priplodnu stoku	2.063.930,59	
2. Podrška razvitku tržišne proizvodnje mlijeka	21.989.154,92	
3. Premija za proizvodnju mesa	2.197.813,64	
4. Podrška pčelarskoj proizvodnji	717.384,00	
B. Izravna podrška biljnoj proizvodnji	7.545.308,24	
1. Premija za voće i povrće	1.000.179,24	
2. Podrška po jedinici sjetvene površine	5.215.371,32	
3. Organska proizvodnja	30.253,50	
4. Integralna proizvodnja	0,00	

5. Premija za sjemenski materijal	243.252,70	
6. Premija za sadni materijal	443.903,53	
7. Premija za duhan	612.347,95	
Ukupno:	34.513.591,39	42,3
II Podrška dugororočnim ulaganjima		
1. Nabavka poljoprivredne mehanizacije i opreme	1.239.444,70	
2. Kapitalne investicije u stočarskoj proizvodnji (osnovno stado, objekti)	888.626,04	
3. Ulaganja u hidromelioracijske sustave	1.433.492,58	
4. Podizanje višegodišnjih zasada	933.040,60	
5. Izgradnja staklenika i plastenika	82.277,59	
6. Podizanje kapaciteta za doradu i preradu	741.304,52	
7. Ulaganja u laboratorije za ispitivanje kvaliteta	250.700,00	
Ukupno:	5.568.886,03	6,8
III Podrška ruralnom razvitku		
1. Sredstva namijenjena za institucionalnu podršku	1.687.165,28	
2. Unaprjeđenje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje	214.704,90	
3. Ekonomsko socijalna revitalizacija sela	46.213,00	
4. Podrška revitalizaciji seoske infrastrukture	4.315.055,00	
5. Podrška stručnim programima, edukaciji i dokvalifikaciji	407.686,00	
6. Sredstava opće namjene u razvitku ruralnih područja	1.576.451,35	
Ukupno:	8.247.275,53	10,1
IV Interventne mjere i vanredne potrebe		
1. Interventne mjere u oblasti zaštite životinja	3.994.394,88	
2. Interventne mjere u oblasti zaštite zdravlja biljaka	0,00	
3. Interventne mjere i vanredne potrebe	920.366,24	
4. Sredstava namijenjena za isplatu po sudskim presudama	240.443,57	
Ukupno:	5.155.204,69	6,3
Ukupno (I+II+III+IV)	53.484.957,64	
V Obveze iz 2008. godine	28.077.042,25	34,4
Ukupno:	81.561.999,89	100

Izvor: MPŠV RS

5.2.3. Novčane podrške u BD BiH

Ukupni novčani poticaji u BD BiH u 2009. godini iznosili su 6.485.000 milijuna KM. Uz postojeće mjere koje se provode kroz Program poticaja za unaprjeđivanje poljoprivredne proizvodnje **dodatnim mjerama** (Program mjera za ublažavanje posljedica recesije u poljoprivrednoj proizvodnji) nastoji se povećati konkurentnost u oblastima gdje je ista poremećena, te da se stimulira razvitak ekoloških principa, odnosno dodatno omogući poljoprivrednim proizvođačima da spremnije i stabilnije posluju u uvjetima globalne krize. **Zakonom o poticajima BD BiH nije predviđeno finansiranje ruralnog razvitka**, ali se iz poticaja za 2009. godinu kao mjere ruralnog razvitka mogu uzeti mjere koje utječu na povećanje konkurentnosti, a odnose se na investicije u nove zasade, investicije u poljoprivrednu mehanizaciju i opremu i Globalgap.

Sustav dodatnog financiranja proveo se kroz realizaciju slijedećih mjera:

1. Dodatni poticaj za pšenicu roda 2009. godine, a sjetve 2008. godine u iznosu od 233.275,20 KM;
2. Povećanje poticaja za mlijeko-povećanjem iznosa poticaja za mlijeko sa 400,00 KM na 450,00 KM u ukupnom iznosu oko 42.850,00 KM;

3. Subvencioniranje mini solarnih sušnica za voće, povrće, ljekovito bilje, gljive i šumske plodove i sjemenske robe na ekološki način-uvodena po prvi put kao ekološka mjera u oblasti prerade poljoprivrednih proizvoda i realizirana je kroz poticaje u 2009. godini kada je izdvojeno 153.600,00 KM.

Iz prikazanog je evidentno da **BiH nema koherentnu politiku poljoprivrednih stimulacija** i svaki entitet, kao i BD BiH ima svoju politiku poljoprivrednih poticaja koja se razlikuje po iznosu, namjeni i kriterijima raspodjele. Za svaku proračunsku godinu se donosi poseban propis na temelju koga se određuje proizvodnja koja će biti stimulirana, uvjeti pod kojima se ostvaruje pravo na stimulaciju, iznosi sredstava za svaku poljoprivrednu proizvodnju, kao i ukupan iznos za podršku primarne poljoprivredne proizvodnje. **Osnovni cilj harmonizacije poticaja** je razvijanje sustava podrški u poljoprivredi BiH koji je sukladan sustavu izravnih plaćanja u EU, što omogućava BiH da ima koristi od budućih EU proračuna namijenjenih poljoprivrednim proizvođačima. Ovaj sustav će biti u potpunosti usuglašen sa zahtjevima CAP-a i WTO.

U cilju harmonizacije poticaja u BiH Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvitak MVTEO BiH, u suradnji sa entitetskim ministarstvima poljoprivrede i Odjelom za poljoprivredu BD BiH i uz tehničku podršku projekta EU, izradio je dokument **Prijedlog okvira za postepeno usklađivanje mjera podrške u poljoprivredi i ruralnom razvitku BiH (2008-2010)**. Ovaj dokument daje preporuke za postepeno prilagođavanje i harmonizaciju mjera podrške sektora poljoprivrede i ruralnog razvitka, kako unutar BiH tako i sa sličnim mjerama koje se koriste u EU.

Tijekom 2009. godine održani su brojni sastanci u organizaciji MVTEO BiH vezani za harmonizaciju poticaja, ali isti nisu doveli do očekivanog cilja, a to je harmonizacija poticaja u BiH koji bi sistematski podržali registrirana poljoprivredna gospodarstva.

6. TRGOVINA¹⁴

Ukupan uvoz poljoprivrednih proizvoda¹⁵ u 2009. godini iznosio je 2,39 milijardi KM što predstavlja 19,35% ukupnog BiH uvoza. **Ukupan izvoz poljoprivrednih proizvoda** u 2009. godini iznosio je 452,77 milijuna KM što je 8,19% ukupnog BiH izvoza.

Tabela 17. Razmjena poljoprivrednim proizvodima u milijunima KM (2008-2009)

Godina	Uvoz	Izvoz	Deficit	Pokrivenost
2008	2.620,14	410,1	-2.210,04	15,65%
2009	2.389,02	452,77	-1.936,25	18,95%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Izvoz BiH u agroindustrijskom sektoru u 2009. godini porastao je 10,40% u odnosu na 2008. godinu, dok uvoz u istom razdoblju bilježi pad od 8,82%. **BiH bilježi deficit** u svim glavama Carinske tarife koje se po međunarodnoj klasifikaciji smatraju poljoprivrednim proizvodima. To govori u prilog činjenici da je BiH uvezno orijentirana zemlja kada se radi o poljoprivrednim proizvodima tj. da nema dovoljne količine poljoprivrednih proizvoda da zadovolji potrebe domaćeg tržišta. Međutim, ono što je pozitivno jeste činjenica da je ukupan **deficit** u trgovini poljoprivrednim proizvodima u 2009. godini **manji za 12,4%** u odnosu na 2008. godinu. U 2009. godini najveće učešće u deficitu robne razmjene BiH poljoprivrednim proizvodima imali su:

- Glava CT 22 - Pića, alkoholi i i sirće (14,61%);
- Glava CT 21 - Razni prehrambeni proizvodi (9,30%);
- Glava CT 10 - Žitarice (7,23%);
- Glava CT 23 - Ostaci i otpaci od prehrambene industrije (6,91%);
- Glava CT 24 - Duhan i prerađene zamjene duhana (6,50%);
- Glava CT 19 - Proizvodi na osnovi žitarica, mlijeka i sl. (5,85%);
- Glava CT 02 - Meso i drugi klaonični proizvodi za jelo (5,85%);
- Glava CT 17 - Šećer i proizvodi od šećera (5,72%);
- Glava CT 18 - Kakao i proizvodi od kaka (5,71%).

Ukupno: 67,68%

Opća pokrivenost uvoza poljoprivrednih proizvoda izvozom istih iznosi 18,95%. Ovaj procent sam za sebe ne može biti zadovoljavajući, ali ako se u obzir uzmu kretanja iz prethodnih godina, onda se može konstatirati da je pokrivenost poboljšana.

¹⁴ Za pripremu analize trgovine poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima korišten je dokument „Analiza vanjskotrgovinske razmjene BiH za 2009. godinu“, koju Sektor za međunarodne trgovinske odnose radi za VM BiH kvartalno. Podaci za vanjskotrgovinsku razmjenu mlijekom preuzeti su od „Milkprocessinga“.

¹⁵ glava Carinske tarife 1-24

6.1. Robna razmjena BiH poljoprivrednim proizvodima po regionima

Tabela 18. Robna razmjena BiH poljoprivrednim proizvodima po regionima u milijunima KM (2009)

Region	Izvoz	Učešće u ukupnom izvozu	Uvoz	Učešće u ukupnom uvozu	Pokrivenost uvoza izvozom	Ukupan opseg	Učešće u ukupnom opsegu	Deficit
EU	107,18	23,67%	778,06	32,57%	13,78%	885,24	31,15%	-670,88
CEFTA	315,24	69,62%	1.197,99	50,15%	26,31%	1.513,23	53,25%	-882,75
UoST*	17,81	3,93%	55	2,30%	32,37%	72,8	2,56%	-37,19
Ostatak svijeta	12,54	2,77%	357,98	14,98%	3,50%	370,52	13,04%	-345,44
Ukupno:	452,77	100%	2.389,02	100%	18,95%	2.841,79	100%	-1.936,25

Izvor: Agencija za statistiku BiH

*Zemlje Ugovora o slobodnoj trgovini (Turska)

U **ukupnoj BiH razmjeni** poljoprivrednim proizvodima u 2009. godini najveće učešće su imale zemlje potpisnice CEFTA-e (53,25%) i članice EU (31,15%). U **ukupnom BiH izvozu** poljoprivrednih proizvoda u 2009. godini potpisnice CEFTA-e su učestvovala sa 69,62%, a članice EU sa 23,67%. U **ukupnom BiH uvozu** poljoprivrednih proizvoda potpisnice CEFTA-e učestvuju sa 50,15%, a članice EU sa 32,57%.

Tabela 19. Uvoz poljoprivrednih proizvoda u BiH po regionima u milijunima KM (2008-2009)

Region	2008			2009		
	Uvoz	% učešća	Rast/pad	Uvoz	% učešća	Rast/pad
EU	926	35,34%	27,39%	778,06	32,57%	-15,98%
CEFTA	1.240,04	47,33%	9,10%	1.197,99	50,15%	-3,39%
UoST*	58,81	2,24%	18,40%	55	2,30%	-6,48%
Ostatak svijeta	395,28	15,09%	21,33%	357,98	14,98%	-9,44%
Ukupno:	2.620,14	100%	17,02%	2.389,02	100%	-8,82%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U 2009. godini u odnosu na 2008. godinu **došlo je do pada uvoza poljoprivrednih proizvoda** iz zemalja EU za 15,98%, dok se bilježi **rast uvoza** poljoprivrednih proizvoda iz EU od 27,39 % u 2008. godini u odnosu na 2007. godinu.

Kada se posmatraju članice CEFTA Sporazuma, došlo do pada uvoza poljoprivrednih proizvoda iz zemalja potpisnica CEFTA-e za 3,39% u 2009. godini u odnosu na 2008. godinu, dok se bilježi rast uvoza poljoprivrednih proizvoda iz zemalja potpisnica CEFTA-e za 9,10% u 2008. godini u odnosu na 2007. godinu.

Tabela 20. Izvoz iz BiH poljoprivrednih proizvoda po regionima u milijunima KM (2008-2009)

Region	2008			2009		
	Izvoz	% učešća	Rast/pad	Izvoz	% učešća	Rast/pad
EU	89,79	21,90%	8,70%	107,18	23,67%	19,36%
CEFTA	304,38	74,22%	32,86%	315,24	69,62%	3,57%
UoST*	5,09	1,24%	68,19%	17,81	3,93%	249,71%
Ostatak svijeta	10,83	2,64%	6,72%	12,54	2,77%	15,82%
Ukupno:	410,1	100%	26,23%	452,77	100%	10,40%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

U 2009. godini u odnosu na 2008. godinu, **došlo je do značajnog rasta izvoza** poljoprivrednih proizvoda u zemlje EU (19,36%), dok se, također, bilježi rast izvoza poljoprivrednih proizvoda u EU u 2008. godini u odnosu na 2007. godinu od 8,70%. **Izvoz poljoprivrednih proizvoda u zemlje potpisnice CEFTA-e** je porastao za 3,57% u 2009. godini u odnosu na 2008. godinu što je znatno manji procent rasta od onog koji je zabilježen u 2008. godini u odnosu na 2007. godinu i iznosio je 32,86%.

6.2. Struktura robne razmjene bih poljoprivredno-prehrambenim proizvodima

Posmatranjem podataka o pokrivenosti po pojedinim glavama carinske tarife, situacija znatno varira od proizvoda do proizvoda. U nekim skupinama proizvoda BiH bilježi visok procenat pokrivenosti. U trgovini ribama, na primjer, procenat pokrivenosti iznosi 83,91% i poboljšana je u odnosu na 2008. godinu, kada je iznosila 67,09%. S druge strane, tamo gdje BiH ima vrlo malu proizvodnju (žive životinje, svježe meso, žitarice i sl.) logično, bilježe se minimalni procenti pokrivenosti. **Možda najinteresantniju skupinu proizvoda** čine oni proizvodi koji se u značajnijoj mjeri proizvode u BiH, pa time značajnije i učestvuju u izvozu. U ovu skupinu se mogu svrstati: proizvodi od povrća i voća (49,92%), mlijeko i proizvodi od mlijeka (48,00%), preradevine od mesa (40,69%), biljna i životinjska mast (39,85%), voće za jelo (34,76%) i povrće (36,61%).

Ukupan opseg vanjskotrgovinske razmjene BiH poljoprivredno-prehrambenim proizvodima u 2009. godini je smanjen za 6,2% u odnosu na 2008. godinu. Smanjenju ukupnog opsega vanjskotrgovinske razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda je doprinijelo smanjenje uvoza istih u 2009. godini za 8,8%, dok je izvoz imao trend rasta od 10,4%. To je ohrabrujući signal i **pokazatelj povećanja konkurentnosti BiH roba** poljoprivredne i prehrambene industrije. **Najvažniji partneri naše zemlje u trgovini poljoprivrednim proizvodima** su Hrvatska, Srbija, Crna Gora i Makedonija i to uglavnom zbog tradicionalnih trgovinskih veza, navike potrošača, ali i otvorenosti tih tržišta zahvaljujući potpisanom Sporazumu CEFTA 2006.

Tabela 21. Ukupna razmjena poljoprivrednim proizvodima sa Hrvatskom u milijunima KM (2008-2009)

Opis	2008	2009	Porast/Pad 2008/2007	Porast/Pad 2009/2008
Uvoz iz Hrvatske	627,86	605,66	3,90%	-3,54%
Izvoz u Hrvatsku	157,58	156,35	26,01%	-0,78%
Ukupno:	785,44	762,01	7,69%	-2,98%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupan opseg razmjene poljoprivrednih proizvoda (glave CT 1-24) BiH sa Hrvatskom za 2009. godini iznosio je 762,01 milijuna KM, te predstavlja pad od 2,98% u odnosu na prethodnu godinu, kada je ukupna razmjena iznosila 785,44 milijuna KM. **Uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Hrvatske** je u 2009. godini iznosio je 605,66 milijuna KM, što predstavlja 25,35% od ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda i 4,90% od ukupnog BiH uvoza u 2009. godini. U odnosu na prethodnu godinu uvoz poljoprivrednih proizvoda iz Hrvatske je manji za 3,54%. **Izvoz poljoprivrednih proizvoda u Hrvatsku** u 2009. godini iznosio je 156,35 milijuna KM, što predstavlja 34,53% od ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda iz BiH, a u odnosu na prethodnu godinu izvoz je manji za 0,78%. **Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivrednih proizvoda sa Hrvatskom** u 2009. godini je 25,82% i ima blagi trend rasta u odnosu na 2008. i 2007. godinu, kada je pokrivenost iznosila 25,10% i 20,69% respektivno.

Tabela 22. Ukupna razmjena poljoprivrednim proizvodima sa Srbijom u milijunima KM (2008-2009)

Opis	2008	2009	Porast/Pad 2008/2007	Porast/Pad 2009/2008
Uvoz iz Srbije	538,15	508,52	24,17%	-5,51%
Izvoz u Srbiju	85,95	90,72	41,53%	5,55%
Ukupno:	624,1	599,24	26,30%	-3,98%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupan opseg razmjene poljoprivrednih proizvoda (glave CT 1-24) BiH sa Srbijom u 2009. godini iznosio je 599,24 milijuna KM, te predstavlja pad od 3,98% u odnosu na prethodnu godinu, kada je ukupna razmjena iznosila 624,10 milijuna KM. **Uvoz iz Srbije** u 2009. godini iznosio je 508,52 milijuna KM, što predstavlja 21,29% od ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda i u odnosu na prethodnu godinu manji je za 5,51%. **Izvoz u Srbiju** u 2009. godini iznosio je 90,72 milijuna KM, što predstavlja 20,04% od ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda i u odnosu na prethodnu godinu je veći za 5,55%. **Pokrivenost uvoza izvozom poljoprivrednih proizvoda sa Srbijom** u 2009. godini je 17,84% i iako je na nezavidnoj razini poboljšana je u odnosu na 2008. i 2007. godinu, kada je iznosila 15,97% i 14,01% respektivno.

Ukupan uvoz pšenice u 2009. godini iznosio je 316.767,32 t i u odnosu na 2008. godinu je smanjen za 3%. Najveći uvoz pšenice u 2009. godini je ostvaren iz Mađarske 188.646,28 t, što predstavlja 59,55% ukupnog uvoza pšenice u 2009. godini. U poređenju sa 2008. godinom ostvaren je značajan rast učešće Hrvatske (294,8%) i Srbije (88,3%) u ukupnom uvozu pšenice u BiH na uštrb Mađarske. Uvoz pšenice u 2009. godini je ostvaren iz pet zemalja (Srbija, Hrvatska, Mađarska, Panama i Švicarska), dok je u 2008. godini spektar zemalja iz kojih je ostvaren uvoz pšenice bio znatno veći.

Tabela 23. Uvoz pšenice po zemljama (2008-2009)

Zemlja	2008		2009		Porast/Pad 2009/2008
	Količina (t)	Učešće u ukupnom uvozu (%)	Količina (t)	Učešće u ukupnom uvozu (%)	
R. Srbija	22.637,11	6,93%	42.635,24	13,46%	88,34%
R. Hrvatska	21.397,08	6,55%	84.466,54	26,67%	294,76%
Mađarska	274.056,75	83,89%	188.646,28	59,55%	-31,17%
Slovenija	24,00	0,01%	0,00	0,00%	-100,00%
Panama	669,67	0,20%	388,78	0,12%	-41,94%
Austrija	50,95	0,02%	0,00	0,00%	-100,00%
Slovačka	601,48	0,18%	0,00	0,00%	-100,00%
Švicarska	302,18	0,09%	629,88	0,20%	108,45%
Kipar	754,40	0,23%	0,00	0,00%	-100,00%
Njemačka	0,01	0,00%	0,00	0,00%	-100,00%
Turska	0,60	0,00%	0,60	0,00%	0,00%
Italija	3,80	0,00%	0,00	0,00%	-100,00%
Rumunjska	6.184,46	1,89%	0,00	0,00%	-100,00%
Ukrajina	0,05	0,00%	0,00	0,00%	-100,00%
Ukupno:	326.682,54	100%	316.767,32	100%	-3,04%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupan uvoz voća u 2009. godini je iznosio 155.902,99 tone i u odnosu na 2008. godinu je povećan za 2,86%. Ukupna vrijednost uvezenog voća u 2009. godini je iznosila 114 milijuna KM, što predstavlja 4,8% ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda i u odnosu na 2008. godinu je smanjena za 5,8%.

Tabela 24. Uvoz svježeg voća u BiH (2008-2009)

Vrste	2008			2009		
	t	%	KM	t	%	KM
Banana	40.789,80	26,91%	35.465.922,46	37.118,59	23,81%	32.164.406,29
Citrusi	45.044,20	29,72%	33.900.795,63	43.841,34	28,12%	31.694.426,86
Breskve i nektarine	3.658,26	2,41%	3.060.270,65	4.357,74	2,80%	2.405.526,81
Ananas	507,78	0,34%	620.106,58	526,26	0,34%	551.607,32
Marellice	341,20	0,23%	416.485,29	525,20	0,34%	449.201,95
Višnje	2.112,04	1,39%	998.389,64	2.614,79	1,68%	1.411.934,21
Kivi	2.399,28	1,58%	2.074.627,77	3.065,71	1,97%	2.032.429,06
Lubenice i dinja	9.372,31	6,18%	3.366.463,44	12.207,85	7,83%	3.416.364,06
Jabuka	25.502,84	16,83%	11.054.284,46	28.308,07	18,16%	10.392.087,62
Šljiva	4.256,24	2,81%	1.308.285,31	4.898,93	3,14%	1.168.932,42
Kruška	2.276,80	1,50%	2.357.057,03	1.969,87	1,26%	1.872.493,00
Grožđe	9.653,58	6,37%	8.121.458,97	7.765,55	4,98%	5.311.399,43
Orašasti plodovi	2.027,69	1,34%	10.192.373,54	4.395,71	2,82%	13.567.304,09
Ostalo svježe voće	1.045,03	0,69%	1.703.307,85	1.225,36	0,79%	1.532.654,96
Ostalo voće	2.584,75	1,71%	6.446.881,39	3.082,02	1,98%	6.061.504,16
Ukupno voće:	151.571,82	100%	121.086.710,01	155.902,99	100%	114.032.272,24

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Najveći udio u uvozu voća čine citrusi sa 28,12% učešća, odnosno 43.841,34 t ostvarenog uvoza u 2009. godini. Na drugom mjestu su banane kojih je uvezeno 37.118,59 t i koje su predstavljale 23,81% ukupnog uvoza voća u 2009. godini. Značajno je učešće jabuke u ukupnom uvozu voća u 2009. godini, koje je uvezeno 28.308,07 tona, što predstavlja 18,16% ukupnog uvoza voća u BiH u 2009. godini. Vrijednost izvezenog voća u 2009. godini je iznosila oko 39,6 milijuna KM, što je u poređenju sa prethodnom godinom povećanje od 42,9%. Ukupna izvezena količina povrća u 2009. godini je iznosila 20.302,9 t i predstavlja povećanje od 20,6 posto u odnosu na 2008. godinu.

Ukupan uvoz povrća u 2009. godini je iznosio 74.116,56 t i za 2% je povećan u odnosu na prethodnu godinu. Ukupna vrijednost uvezenog povrća u 2009. godini je iznosila 55,3 milijuna KM, što predstavlja 2,32% ukupnog uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda. Vrijednost uvezenog povrća u odnosu na prethodnu godinu je smanjena za 7,76%. Najveći udio u uvozu povrća čine krumpir i rajčica sa po 20% učešća ili 15.431,19 t ostvarenog uvoza krumpira i 14.893,42 t ostvarenog uvoza rajčice.

Vrijednost izvezenog povrća u 2009. godini je iznosila 20,2 milijuna KM, što je u poređenju sa prethodnom godinom povećanje od 31,48%. Ukupna izvezena količina povrća u 2009. godini je iznosila 11.658,2 t i predstavlja povećanje od 7,65% u odnosu na 2008. godinu.

Tabela 25. Uvoz svježeg povrća u BiH (2008-2009)

Vrste	2008			2009		
	t	%	KM	t	%	KM
Krumpir	5.708,72	7,86%	1.525.311,88	7.227,87	9,75%	1.523.050,44
Sjemenski krumpir	7.986,02	11,00%	7.248.222,26	7.364,39	9,94%	5.722.432,82
Mladi krumpir	1.596,91	2,20%	868.034,68	838,93	1,13%	465.183,15
Krumpir ukupno	15.291,64	21,06%	9.641.568,82	15.431,19	20,82%	7.710.666,41
Rajčica	14.430,70	19,87%	10.748.333,77	14.893,42	20,09%	10.576.561,33
Luk	7.753,71	10,68%	2.869.215,05	5.790,28	7,81%	2.061.046,38
Luk sjeme	2.168,53	2,99%	2.848.855,03	2.036,48	2,75%	2.540.958,50
Salata	257,22	0,35%	346.072,39	328,54	0,44%	419.190,38
Mrkva	3.365,81	4,63%	1.591.761,54	3.828,01	5,16%	1.501.050,81
Kupus, kelj, karfiol	2.456,91	3,38%	1.154.827,46	3.481,96	4,70%	1.348.748,13
Krastavci i kornišoni	2.500,36	3,44%	1.985.225,13	2.480,01	3,35%	2.215.507,60
Mahunasto povrće	101,02	0,14%	139.639,17	71,24	0,10%	104.929,77
Paprika	7.329,02	10,09%	6.142.734,54	11.108,16	14,99%	7.908.237,44
Ostalo svježe povrće	2.549,93	3,51%	1.599.354,35	2.456,01	3,31%	1.520.768,38
Ostalo povrće	14.416,41	19,85%	20.931.707,63	12.211,28	16,48%	17.436.211,18
Ukupno povrće:	72.621,27	100%	59.999.294,88	74.116,56	100%	55.343.876,31

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupan uvoz vina u BiH u 2009. godini iznosio je 31,58 milijuna KM. Uvoz je, u odnosu na 2008. godinu kada je iznosio 33,71 milijuna KM, smanjen za 6,33%. **Ukupan izvoz vina** iz BiH u 2009. godini iznosio je 5,23 milijuna KM. Izvoz je, u odnosu na 2008. godinu, smanjen za 9,84%. **Pokrivenost uvoza izvozom vina** u 2009. godini iznosila je 16,48% i smanjena je u odnosu na 2008. godinu kada je iznosila 17,12%. U 2009. godini ostvaren je pad vrijednosti uvoza od 6,33% u odnosu na 2008. godinu, dok je u isto vrijeme ostvaren rast uvezene količine od 3,05%. Isto tako je ostvaren pad vrijednosti izvoza od 9,84% i rast izvezene količine od 3,14%.

Ukupan uvoz mesa, mesnih preradevina i ribe u BiH u 2009. godini iznosio je 243,47 milijuna KM, što je 10,19% ukupnog uvoza poljoprivrednih proizvoda u BiH. **Ukupan izvoz mesa, mesnih preradevina i ribe** u 2009. godini iznosio je 65,7 milijuna KM, što je 14,51% ukupnog izvoza poljoprivrednih proizvoda u 2009. godini.

Pokrivenost uvoza izvozom za ove tri glave: meso, riba i mesne preradevine iznosi 26,98% i ima blagi trend rasta od 2007. godine, kada je iznosila 20,32%, dok je u 2008. godini pokrivenost iznosila 24,77%.

Tabela 26. Vanjskotrgovinska razmjena mesom, ribom i mesnim i ribljim preradevinama u tonama (2008-2009)

Opis	2008		2009		Porast/pad	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
Meso i jestivi klaonični proizvodi	31.424,31	702,49	36.597,54	1.768,13	16,46%	151,70%
Ribe, ljuskavci, mekušci i ostali vodeni beskičmenjaci	6.689,52	2.929,07	6.317,77	3.204,58	-5,56%	9,41%
Preradevine od mesa, riba, ljuskavaca i sl.	16.346,28	7.696,80	16.996,50	9.015,88	3,98%	17,14%
Ukupno	54.460,11	11.328,35	59.911,81	13.988,59	10,01%	23,48%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Tabela 27. Vanjskotrgovinska razmjena mesom, ribom i mesnim i ribljim prerađevinama u milijunima KM (2008-2009)

Opis	2008		2009		Porast/pad	
	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz	Uvoz	Izvoz
Meso i jestivi klaonični proizvodi	110,00	4,46	121,97	8,63	10,88%	93,49%
Ribe, ljuskavci, mekušci i ostali vodeni beskičmenjaci	19,81	13,29	17,65	14,81	-	11,39%
Prerađevine od mesa, riba, ljuskavaca i sl.	94,67	34,17	103,85	42,26	9,69%	23,68%
Ukupno	224,48	51,92	243,47	65,70	8,46%	26,53%

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Ukupan uvoz mesa u BiH u 2009. godini iznosio je 121,97 milijuna KM. U odnosu na 2008. godinu uvoz je povećan za 10,88%. **Ukupan izvoz mesa** u 2008. godini iznosio je 8,63 milijuna KM. U odnosu na 2008. godinu izvoz je gotovo udvostručen. **Pokrivenost uvoza izvozom mesa** u 2009. godini iznosila je 7,08% i poboljšana je u odnosu na 2008. godinu kada je iznosila 4,06%.

Skoro 50% ukupnog uvoza mesa u 2009. godini je ostvareno iz samo tri zemlje, i to iz Hrvatske, Nizozemske i Njemačke. Izvoz je još više koncentriran i u 2009. godini preko 50% ukupnog izvoza mesa je realizirano u Hrvatsku (54,74%).

Tabela 28. Struktura uvoza mesa po zemljama (2009)

Zemlja uvoza	Količina (t)	Učešće u ukupnom uvozu
Hrvatska	6.435,03	18,22%
Nizozemska	5.106,84	14,46%
Njemačka	4.672,41	13,23%
Slovenija	3.756,01	10,64%
Austrija	3.119,04	8,83%
Turska	3.068,85	8,69%
Ostale zemlje	9.151,14	25,92%
Ukupno:	35.309,31	100%

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH

Tabela 29. Struktura izvoza mesa po zemljama (2009)

Zemlja izvoza	Količina (t)	Učešće u ukupnom izvozu
Hrvatska	967,83	54,74%
Srbija	370,41	20,95%
Crna Gora	337,72	19,10%
UNMIK Kosovo	41,35	2,34%
Njemačka	21,00	1,19%
Makedonija	17,68	1,00%
Ostale zemlje	12,13	0,69%
Ukupno:	1.768,13	100%

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH

Izvoz mesa iz BiH u 2009. godini je ostvaren gotovo samo u zemlje članice Sporazuma CEFTA 2006. Izuzeci su Njemačka i Rusija u koje je realiziran neznatan izvoz mesa u 2009. godini. Najviše mesa je izvezeno u Hrvatsku 967,83 t ili 54,74% ukupnog izvoza mesa u 2009. godini. Značajan izvoz je ostvaren i u Srbiju (370,41 t) i Crnu Goru (337,72 t).

Ukupan uvoz ribe u 2009. godini iznosio je 17,65 milijuna KM, dok je ukupan **izvoz ribe** iznosio 14,81 milijun KM. **Pokrivenost uvoza izvozom ribe** u 2009. godini je iznosila 83,88%.

Ukupan uvoz prerađevina od mesa u 2009. godini iznosio je 103,85 milijuna KM. U odnosu na 2008. godinu uvoz je povećan za 9,69%. **Ukupan izvoz prerađevina od mesa** u 2009. godini iznosio je 42,26 milijuna KM. U odnosu na 2008. godinu izvoz je povećan za 23,68%. **Pokrivenost uvoza izvozom prerađevina od mesa** u 2009. godini iznosila je 40,69% i poboljšana je u odnosu na 2008. godinu, kada je iznosila 36,09%.

Tabela 30. Struktura uvoza prerađevina od mesa po zemljama (2009)

Zemlja uvoza	Količina (t)	Učešće u ukupnom uvozu
Hrvatska	8.159,10	46,10%
Srbija	2.860,57	16,16%
Makedonija	1.426,07	8,06%
SAD	1.221,44	6,90%
Slovenija	700,33	3,96%
Crna Gora	567,76	3,21%
Ostale zemlje	2.765,03	15,62%
Ukupno:	17.700,30	100%

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH

Tabela 31. Struktura izvoza prerađevina od mesa po zemljama (2009)

Zemlja izvoza	Količina (t)	Učešće u ukupnom izvozu
UNMIK Kosovo	3.173,09	32,57%
Srbija	2.543,99	26,11%
Hrvatska	1.632,96	16,76%
Makedonija	784,68	8,05%
Albanija	692,19	7,10%
Crna Gora	649,28	6,66%
Ostale zemlje	267,01	2,74%
Ukupno:	9.743,20	100%

Izvor: Uprava za neizravno oporezivanje BiH

Tri najznačajnije uvoznice mesnih prerađevina u 2009. godini su Hrvatska, Srbija i Makedonija. Uvoz iz ove tri zemlje čini 70% ukupnog uvoza prerađevina od mesa u 2009. godini.

Preko 75% izvoza prerađevina od mesa je ostvareno u tri zemlje: UNMIK Kosovo, Srbija i Hrvatska. Za razliku od izvoza mesa koji je isključivo orjentiran na potpisnice Sporazuma CEFTA 2006, izvoz prerađevina od mesa uključuje širu paletu zemalja: Francuska, Grčka, Italija, Mađarska, Rumunjska i druge.

Vanjsko-trgovinski promet mlijeka i mliječnih proizvoda u BiH u 2009. godini iznosio je 189,9 milijuna KM, što je oko 1% više od prethodne godine (187,2 milijuna KM).

Tabela 32. Pregled vanjskotrgovinskog prometa mliječnih proizvoda u BiH (2009)

Država	Uvoz		Izvoz		Ukupni vanjskotrgovinski promet		Index 2009/2008	
	KM (000)	%	KM (000)	%	KM (000)	%	Uvoz	Izvoz
CEFTA								
Hrvatska	62.814,5	48,7	36.471,3	59,7	99.285,8			
Srbija	18.227,3	14,1	6.646,8	10,9	24.874,1			
Makedonija	88,2	0,06	11.696,5	19,1	11.784,7			
UNMIK Kosovo	-		4.305,8	7,0	4.305,8			
Crna Gora	-		1.593,0	2,6	1.593,0			
Albanija	-		328,8	0,6	328,8			
Ukupno:	81.130,0	63	61.042,2	99,9	142.172,2	75	103	114
EU								
Slovenija	15.792,5		-		15.792,5			
Ostale članice EU	30.335,2		-	0	30.335,2			-
Ukupno:	46.127,7	36			46.127,7	24,2	90	
Ostale države	1.526,2	1	69,2	0,1	1.595,4	0,8	88	
Ukupno (1+2+3):	128.783,9	100	61.111,4	100	189.895,3	100	95	114
Učešće u vanjskotrgovinskom prometu (%)	68		32		100			

Izvor podataka: Uprava za neizravno oporezivanje BiH

Vanjskotrgovinski promet mlijeka činio je uvoz 68% i izvoz 32%, što je manje za oko 3% kod uvoza i više za oko 3% kod izvoza u odnosu na prethodnu godinu. Oko 75% vanjskotrgovinskog prometa ostvareno je sa državama regije CEFTA, 24,2% sa EU i 0,8% sa ostalim državama. Od proizvoda, jedino UHT sterilizirano mlijeko ima pozitivan bilans između izvoza i uvoza (66:34).

Uvoz mliječnih proizvoda u 2009. godini iznosio je 128,8 milijuna KM, što je 5% manje od 2008. godine. U financijskoj strukturi uvoza učestvuju: sir 33%, fermentirani napitci (jogurt i sl.) i pavlaka 31%, UHT sterilizirano mlijeko 19,4% i ostali proizvodi oko 16,6%. Izražen u ekvivalentu sirovog mlijeka, uvoz iznosi oko 142,4 milijuna litara što je 14% više od ostvarenja u 2008. godini. Rast uvoza izraženog kroz ekvivalent sirovog mlijeka prvenstveno je posljedica količinskog rasta uvoza sira (Index 119%) i mlijeka u prahu (Index 131%). U odnosu na prethodnu godinu uvoz je količinski rastao kod svih globalnih trajnih proizvoda od 16% do 31%. U financijskom obliku, vrijednost uvoza kod jogurta i sirovog mlijeka je veća 2%, dok je kod trajnih proizvoda i pavlake financijska vrijednost uvoza manja od prethodne godine od 1% (UHT mlijeko) do 44% (mlijeko i surutka u prahu). Ova kretanja su posljedica pada cijena trajnih mliječnih proizvoda na europskom i svjetskom tržištu.

Tabela 33. Uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda u BiH (2009)

Vrsta proizvoda	2008		2009		Index 2009/2008		
	lit/kg (000)	KM (000)	lit/kg (000)	KM (000)	Količina	KM	Učešće KM (%)
Sirovo mlijeko	1.206	683	5.245	2.715	435	397	2,1
UHT sterilizirano mlijeko	23.015	25.337	22.657	25.004	98	99	19,4
Jogurt i ostali fermentirani napitci	11.903	19.495	12.396	19.847	104	102	15,4
Kisela i slatka pavlaka	9.125	23.273	8.301	20.423	91	88	15,8
Mliječni namazi	1.276	8.100	1.204	7.591	94	94	5,9
Maslac	1.131	7.419	1.312	7.032	116	95	5,5
Mlijeko, surutka i ostali proizvodi u prahu	2.058	7.072	2.689	3.936	131	56	3,0
Sir							
- polutvrđi i tvrdi sir	4.763	32.697	5.471	28.499	115	87	
- topljeni i plavi sirevi	1.036	7.864	916	6.909	88	88	
- sitni svježi, Feta i sl.	649	3.750	1.276	6.827	197	182	
Ukupno:	6.448	44.311	7.666	42.235	119	95	32,9
Ukupno uvoz:		135.690		128.783		95	
Uvoz izražen u mlijeku	125.285		142.372		114		

Izvor podataka: Uprava za neizravno oporezivanje BiH

* Kod mlijeka i surutke u prahu svrstani su svi proizvodi na bazi mlijeka u prahu (stočna hrana, dječija hrana i sl.)

Izvoz mliječnih proizvoda u 2009. godini iznosio je 61 milijun KM, što je 13% više od 2008. godine. Izražen u ekvivalentu sirovog mlijeka uvoz iznosi oko 65 milijuna litara, odnosno, 14% više od prethodne godine. U ukupnoj preradi mlijeka u mlekarama BiH, izvoz učestvuje oko 28%. Najznačajniji izvozni proizvod je UHT sterilizirano mlijeko koje u ukupnom izvozu učestvuje oko 82%. U financijskom obliku, izvoz je rastao kod UHT mlijeka, pavlake i jogurta (15-26%), dok je u značajnom padu kod sira i mliječnih namaza (45-48%).

Najnepovoljnija situacija je sa izvozom sira koji je u količinskom obliku ostvaren 49%, odnosno, finansijskom 55% od ostvarenja u 2008. godini. Pad izvoza sira prvenstveno je posljedica izrazito nepovoljnih uvjeta na europskom i svjetskom tržištu sira u 2009. godini, kao i negativnog utjecaja interventnih i poticajnih mjera koje je poduzela EU u cilju zaštite svoje proizvodnje (izvozne subvencije, otkup i financiranje zaliha i dr.). Obzirom da proizvodnja sira u BiH nije zaštićena niti stimulirana niti jednom sistemskom mjerom BiH nije bila u stanju da se ravnopravno suprostavi europskoj proizvodnji na svjetskom i domaćem tržištu.

Tabela 34. Izvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iz BiH (2009)

Vrsta proizvoda	2008		2009		Index 2009/2008	
	lit/kg (000)	KM (000)	lit/kg (000)	KM (000)	Količina	KM
Sirovo mlijeko	-	-	2.423	1.360	-	-
UHT sterilizirano mlijeko	43.269	39.778	53.629	49.250	124	124
Jogurt i ostali fermentirani napitci	260	338	338	390	130	115
Kisela i slatka pavlaka	1.017	2.544	1.425	3.218	140	126
Mliječni namazi	133	824	86	432	65	52
Maslac	19	141	86	523	-	-
Mlijeko, surutka i ostali proizvodi u prahu			123	381	-	-
Sir						
- polutvrđi i tvrdi sir	1.100	9.338	533	5.279	48	56
- kriška, sitni i ostali	100	684	55	251	55	37
Ukupno:	1.200	10.022	588	5.530	49	55
Ukupno izvoz:		53.547		61.084		113
Izvoz izražen u mlijeku	56.965		65.018		114	

Izvor podataka: Uprava za neizravno oporezivanje BiH

7. INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SURADNJA

7.1. Približavanje EU (SSP, Europsko partnerstvo)

Kako do kraja 2009. godine SSP još uvijek nije bio potvrđen (ratificiran¹⁶) u svim Parlamentima zemalja članica **na snazi je Privremeni trgovinski sporazum** koji je dio SSP-a i koji najvećim dijelom regulira pitanja trgovine i transporta između BiH i EU. Prema odredbama članova 40-43. Privremenog sporazuma-Glava IV (institucionalne, opće i završne odredbe) uspostavljen je:

- Privremeni odbor za stabilizaciju i pridruživanje,
- Pet privremenih pododbora.

Jedan od pet privremenih pododbora je i **Privremeni pododbor za poljoprivredu i ribarstvo**, koji čini zajedničko tijelo predstavnika vlasti BiH i predstavnika EK. U veljači 2009. godine u Briselu je **održan prvi sastanak ovog pododbora** na kojemu su BiH predstavnici prezentirali napredak glede preuzimanja zakonodavstva EU u zakonodavstvo BiH u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka, sigurnosti hrane, zaštite zdravlja bilja i veterinarstva, odnosno napredak glede ispunjavanja obveza iz Europskog partnerstva i SSP/Privremenog sporazuma.

Ocijenjeno je da postignut izvjestan napredak i da proces ispunjavanja obveza SSP/PS, EP i preuzimanja zakonodavstva EU treba intenzivirati u prestojećem razdoblju.

U cilju osiguranja efikasne koordinacije i predstavljanja tijela vlasti u BiH na sastancima pododbora, VM BiH je na 82. sjednici održanoj 02.04.2009. godine donijelo **Odluku o uspostavi radnih skupina za europske integracije**. Radne skupine će u ime institucija BiH djelovati u sastavu pododbora za stabilizaciju i pridruživanje, kao i u radu tijela za praćenje procesa reformi u BiH.

Ovom odlukom je formirana i **Radna skupina za poljoprivredu, sigurnost hrane i ribarstvo** koja broji dvadesetpet članova-predstavnika različitih institucija u BiH sa državnog i razine entiteta. Radom ove skupine koordinira Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvitak MVTEO BiH.

U okviru ove skupine u 2009. godini sukladno poglavljima Acquis Communautaire definirane su **tri podskupine**: podskupina za poljoprivredu i ruralni razvitak, podskupina za sigurnost hrane i podskupina za ribarstvo.

Osnovni zadatak ovih podskupina je priprema prioriteta, usklađivanje i preuzimanje zakonodavstva EU u domaće zakonodavstvo.

Radna skupina za europske integracije, odnosno specifične radne podskupine formirane sukladno poglavljima acquis-a 11, 12 i 13 tijekom 2009. godine održale su više sastanaka u cilju izrade plana prioriteta za usklađivanje sa acquis-em i prioriteta za osiguravanje prijevoda EU propisa. Predstavnici radnih skupina u prosincu 2009. godine posjetili su Ministarstvo poljoprivrede Republike Hrvatske u cilju upoznavanja sa njihovim iskustvima u usklađivanju zakonodavstva.

¹⁶ U 2009. godini SSP ratificiran u Parlamentima 17 zemalja članica, a do momenta pisanja ovog izvješća Sporazum je ratificiralo još 5 zemalja.

Proces preuzimanja zakonodavstva EU u predstojećem razdoblju će svakako biti olakšan sa uspješnim okončanjem pregovora koje BiH tijekom 2009. godine vodi sa Republikom Hrvatskom o ustupanju prijevoda europskog zakonodavstva na hrvatski jezik institucijama BiH¹⁷.

Provedbu Privremenog sporazuma koja se odnosi na glavu II, poglavlje II (Slobodno kretanje robe, poljoprivreda i ribarstvo) osigurava UIO BiH sukladno odredbama Sporazuma i važećom Carinskom tarifom BiH koju donosi MVTEO BiH nadležno za carinsku politiku. Carinska tarifa za 2010. godinu je objavljena u „Sl. glasniku BiH“, br. 100/09.

Prerađeni poljoprivredni proizvodi

Carine za poljoprivredno-prehrambene proizvode se snižavaju i primjenjuju sukladno odredbama i dinamikom predviđenom u Aneksu 2. Protokola 1. o trgovini poljoprivredno-prehrambenim proizvodima između Zajednice i BiH što se može vidjeti u carinskoj tarifi iz 2010. godine.

Poljoprivredni proizvodi uključujući vino i alkoholna pića, provedba Protokola 6

Postepeno snižavanje carina za osnovne poljoprivredne proizvode, uključujući vino i alkoholna pića sukladna je odredbama Privremenog sporazuma (Aneks III a, b, c, d, i e, Aneks I Protokola VI), što je vidljivo iz carinske tarife iz 2010. godine. UIO BiH upravlja tarifnim kvotama putem informacijskog sustava „Quota BiH“.

Riba i riblji proizvodi

Postepeno snižavanje carina za ribu i riblje proizvode je sukladno odredbama i dinamici predviđenom u aneksu V Privremenog sporazuma o trgovini između Zajednice i BiH što je vidljivo iz carinske tarife iz 2010. godine.

Zemljopisne oznake

VM BiH je utvrdilo prijedlog Zakona o zaštiti oznaka zemljopisnog podrijetla BiH¹⁸. Ovaj Zakon će predstavljati okvir kojim će biti uređeni način stjecanja, održavanja, sadržaj, prestanak i pravna zaštita oznake zemljopisnog podrijetla prirodnih, poljoprivrednih, industrijskih, zanatskih i proizvoda domaće radinosti u BiH. Ovaj Zakon ne obuhvata zaštitu zemljopisnog podrijetla vina, što će biti predmetom novog Zakona o vinu BiH koji je u pripremi i djelomično je usklađen sa Uredbom Vijeća (EZ) broj 1234/07 od 22.10.2007. godine. Novim Zakonom o vinu je predviđeno označavanje vina sa zemljopisnim podrijetlom, načini priznavanja oznaka za vina sa zemljopisnim podrijetlom, kontrola proizvodnje vina sa zemljopisnim podrijetlom i stavljanje u promet vina sa zemljopisnim podrijetlom.

Temeljem obveza iz članka 16. Privremenog sporazuma i temeljem Uredbi 2006/510/EZ; 2006/1898/EZ, AzSH BiH je pripremila Pravilnik o oznakama originalnosti i oznakama zemljopisnog podrijetla hrane. Ovim Pravilnikom propisuje se postupak za registraciju oznaka originalnosti i oznaka zemljopisnog podrijetla hrane, sadržaj, oblik i način vođenja Registra oznaka originalnosti i Registra oznaka zemljopisnog podrijetla prehrambenih proizvoda i sustav utvrđivanja usklađenosti.

¹⁷ Do momenta pisanja ovog izvješća ova aktivost je realizirana.

U ožujku 2010. godine Predsjednica Vlade Hrvatske Jadranka Kosor ustupila je predsjedatelju VM BiH Nikoli Špriću prijevode pravnog naslijeđa EU. Prijevodi su uručeni Direkciji za europske integracije kao glavnom koordinatoru ovih aktivnosti u BiH.

¹⁸ 110. sjednica, održana 30.12.2009. godine

Pravilnik se primjenjuje na sve prehrambene proizvodnje, izuzev na prirodne mineralne i izvorske vode, jaka alkoholna pića, vina, voćna vina i druge proizvode od grožđa i vina, osim vinskog octa. Zaštita podrijetla oznake ili priznavanje ovih proizvoda regulirana je posebnim propisima koji se odnose na vina, jaka alkoholna pića i prirodne mineralne i izvorske vode.

Pravilnikom je definirano da:

- se postupak za registraciju pokreće podnošenjem zahtjeva AzSH BiH,
- postupak provodi Povjerenstvo koje utemeljuje VM na prijedlog AzSH BiH, u suradnji sa nadležnim tijelima entiteta i BD BiH,
- se zahtjevom može zatražiti registracija samo jedne oznake originalnosti ili oznake zemljopisnog podrijetla,
- se sadržaj zahtjeva objavljuje u Službenom glasniku BiH,
- se obrazložen prigovor na objavljen zahtjev za registraciju može podnijeti u roku od šest mjeseci od dana objave sadržaja zahtjeva u Službenom glasniku BiH,
- na temelju provedenog postupka za registraciju i prijedloga Povjerenstva, AzSH BiH donosi rješenje o registraciji oznake originalnosti odnosno oznake zemljopisnog podrijetla prehrambenog proizvoda,
- se registrirana oznaka originalnosti, odnosno oznaka zemljopisnog podrijetla objavljuje u Službenom glasniku BiH i web stranici AzSH BiH,
- je preciziran postupak za upis novih korisnika registrirane oznake,
- potvrdu za utvrđivanje usklađenosti proizvodnje, prerade i samog prehrambenog proizvoda sa specifikacijom i provođenje kontrole obavlja ovlašteno certifikacijsko tijelo,
- se ovlaštenje certifikacijskom tijelu daje, na prijedlog AzSH BiH, na temelju provedenog konkursa VM BiH,
- se popis ovlaštenih certifikacijskih tijela objavljuje u Službenom glasniku BiH, a nadzor nad njihovim radom provodi AzSH BiH.

Kako bi postupak registracije bio što jasniji AzSH BiH će izraditi **Vodič za registraciju oznaka originalnosti i oznaka zemljopisnog podrijetla hrane** koji će na jednostavan i prihvatljiv način dati potrebite informacije vezane za postupak registracije.

7.2. Trgovinske politike

7.2.1. Pristupanje Svjetskoj trgovinskoj organizaciji

BiH je u 2009. godini **ostvarila značajan napredak glede usuglašavanja zakona o trgovini** sukladno zahtjevima Svjetske trgovinske organizacije (WTO). Ožujka 2009. godine održan je sastanak radne skupine WTO o pristupanju zemlje, kao i plurilateralna sjednica o domaćoj podršci u poljoprivredi. U okviru ovih sastanaka BiH je odgovorila na set pitanja postavljenih od strane zemalja članica.

Studenog iste godine održan je krug bilateralnih pregovora na kojima **je postignut izvjestan napredak** u cjelokupnom procesu pristupanja BiH WTO-u. Pregovori o članstvu ovoj organizaciji će biti nastavljeni i u 2010. godini.

7.2.2. Sporazum CEFTA 2006

U 2009. godini Crna Gora je preuzela predsjedavanje nad Sporazumom CEFTA 2006 od Moldavije, koja je bila predsjedavajuća u 2008. godini. **Najveće tijelo CEFTA-e** je Zajednički komitet (član 40 Sporazuma) i njegova glavna funkcija jeste da nadzire i upravlja provođenjem Sporazuma. Crna Gora je tijekom 2009. godine predsjedavala Zajedničkim komitetom. Prema članku 41.5 Sporazuma, Zajednički komitet može utemeljiti podkomitete i druga tijela radi podrške u primjeni Sporazuma. **Do sada su utemeljena tri podkomiteta:** Podkomitet za poljoprivredu uključujući sanitarna i fitosanitarna pitanja ima za cilj olakšavanje trgovine poljoprivrednim proizvodima u regionu. Drugi sastanak ovoga Podkomiteta je održan u travnju 2009. godine u Podgorici, pod predsjedavanjem Crne Gore. Prioriteti za 2009. godinu zasnovani su na strateškim ciljevima koji su utvrđene člankom 1., Aneksa 1. Sporazuma o izmjenama i pristupanju centralnoeuropskom sporazumu o slobodnoj trgovini:

- daljnja liberalizacija poljoprivrednog sektora,
- početak pregovora na zaključivanju sporazuma o usklađivanju sanitarnih i fitosanitarnih mjera i njihovom međusobnom priznavanju,
- iniciranje pregovora radi zaključivanja plurilateralnih sporazuma o usklađivanju tehničkih propisa i standarda između međusobnom priznavanju procedura ocjena usuglašenosti,
- primjena dijagonalne kumulacije podrijetla u CEFTA Regionu,
- usklađivanje metodologija trgovinske statistike radi poboljšanja kvaliteta podataka, olakšavajući na taj način komunikaciju i suradnju među potpisnicama.

U 2009. godini je održan i prvi sastanak Upravnog odbora Tajništva CEFTA-e u Briselu.

7.3. Planiranje i koordinacija međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka BiH

EU pruža konkretno usmjerenu financijsku pomoć zemljama koje su kandidati i potencijalni kandidati i ograničenu pomoć novim državama članicama kako bi podržala njihove napore da pojačaju političke, ekonomske i institucionalne reforme. Radi olakšnog postizanja koherentnosti, a u cilju postizanja boljih rezultata i većeg učinka raspoloživih sredstava kreiran je pojednostavljen okvir za vanjske aktivnosti u razdoblju 2007-2013. godina - IPA.

Cilj programa IPA je da na raskršću vanjske pomoći i unutarnje politike osigura konkretno usmjerenu pomoć zemljama koje su kandidati i potencijalni kandidati za prijem u članstvo EU. Program IPA je, također, zamišljen tako da se bolje prilagodi raznim ciljevima i tempu napretka svakog korisnika na koga se odnosi tako što osigurava usmjerenu i efikasnu podršku prema datim potrebama i razvitku.

Prioriteti sektora poljoprivrede prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka su opisani u višegodišnjem indikativnom dokumentu planiranja (MIPD) za BiH koji uzima u obzir srednjoročnu razvojnu strategiju i strategiju EU integracija, kao i prioritete utvrđene u izvješću o godišnjem napretku BiH i Europskom partnerstvu.

Kroz prvu komponentu programa IPA za 2007. godinu **programirana su tri projekta** u oblasti poljoprivrede, sigurnosti hrane i ruralnog razvitka i **njihova implementacija je počela u 2009. godini:**

- **Projekt „Jačanje i harmonizacija BiH informacijskog sustava za sektore poljoprivrede i ruralnog razvitka“**

Cilj ovoga Projekta je pružanje tehničke pomoći vlastima u BiH da unaprijede prikupljanje ažuriranih i pouzdanih podataka iz ruralne ekonomije i poljoprivrednog sektora utemeljenih na metodologiji koja je standardizirana i usklađena sa EU, a koja će se razviti tijekom provođenja pilot projekata. Tehnička pomoć će uključivati podršku za utemeljenje sustava za prikupljanje i mrežnu razmjenu podataka uz izvođenje pilot aktivnosti u području poljoprivrednog popisa, uvođenja računovodstva na posjedima i implementacije pilot šeme uzorkovanja. Vrijednost projekta je 1,5 milijuna EUR.

- **Projekt „Jačanje kapaciteta za programiranje ruralnog razvitka BiH“**

Svrha ovoga Projekta je jačanje poljoprivrednih i kapaciteta za programiranje ruralnog razvitka, te kapaciteta za plaćanje u BiH putem promoviranja učesničkog pristupa odozdo prema gore (bottom-up) u dizajniranju i upravljanju mjera ruralnog razvitka kroz primjenu pilot aktivnosti. Tehnička pomoć se fokusira na dvije razine:

- a) Institucionalno jačanje za programiranje i upravljanje ruralnim razvitkom kako bi se olakšao budući pristup IPA komponenti V - Ruralni razvitak, kada on postaje dostupan BiH, i
- b) Razvitak kapaciteta na lokalnoj razini za provedbu pilot mjera ruralnog razvitka uz angažiranje lokalnih akcionih skupina. Vrijednost projekta je 1 milijun eura.

- **Projekt „Podrška uspostavi i jačanju BiH legislative u oblasti hrane“**

Ovaj Projekt treba osigurati efikasnu implementaciju legislative u oblasti sigurnosti hrane kroz jačanje ljudskih resursa kako bi se omogućila visoka razina sigurnosti hrane i povećala konkurentnost BiH poljoprivrednih proizvoda kako na domaćem tako na stranom tržištu, a sve ovo primjenjujući EU standarde sigurnosti hrane. Krajnji korisnici ovoga Projekta su potrošači koji će imati koristi od poboljšanih kontrola hrane i poboljšane primjene sigurnosnih standarda. Kratkoročni ciljevi su: ojačati kapacitete AzSH BiH, ojačati kapacitete laboratorija i inspeksijskih službi u veterinarskoj i fitosanitarnoj oblasti, razviti laboratorijske procedure i metodologije sukladno propisima EU. Srednjoročni cilj: pripremiti uvjete i standarde za odobravanje objekata koji posluju sa hranom sukladno zahtjevima EU. Vrijednost projekta je 1 milijun eura.

Složeno institucionalno i političko okruženje, uključujući i značajno odgađanje ratificiranja Okvirnog sporazuma za IPA i Financijskog sporazuma IPA 2007, kao i poteškoće prilikom imenovanja Nacionalnog koordinatora za IPA, odgodile su početak provedbe IPA-e. Implementacija navedena tri projekta započela je u rujnu 2009. godine, **praktično sa jednogodišnjim odgađanjem realizacije.**

Aktivnosti na planiranju i koordinaciji međunarodne pomoći u sektoru poljoprivrede, prehrane i ruralnog razvitka do kraja 2008. godine vođene su od strane Delegacije EK u BiH. U MVTEO BiH od 2007. godine kadrovski je ojačan Sektor poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka koji preuzima vodeću ulogu u planiranju i koordinaciji sredstava sukladno strateškim prioritetima sektora.

Temeljem predviđenih aktivnosti, **formirana je Radna skupina za planiranje i koordinaciju strane pomoći u sektoru.** Radnu skupinu čine predstavnici entitetskih ministarstava poljoprivrede i Odjela za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu BD BiH, te predstavnici zadružnih saveza BiH, RS i FBiH. Skupina ima zadatak da sistematski prati programiranje i realizaciju pomoći, prikuplja zapažanja o svim relevantnim partnerima, ažurira baze podataka o međunarodnoj pomoći i planira održavanje donatorskih sastanaka. Predstavnici institucija imaju značajnu ulogu u programiranju i implementaciji projekata i programa međunarodne pomoći. Kroz aktivno sudjelovanje u radu upravnih odbora imaju i upravljačku ulogu.

U cilju predstavljanja svojih aktivnosti, razmjene informacija i poboljšanja suradnje između institucija BiH i međunarodnih donatora u 2009. godini u organizaciji Sektora poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka 17.06.2009. godine održana je **donatorska konferencija**. **Cilj konferencije** je bio da se osigura efikasna koordinacija između donatora i BiH vlasti, kao i da se izradi budući program financijske pomoći u izravnoj vezi sa BiH Strateškim planom za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvitak. **Na konferenciji su prezentovani prijedlozi projekata** koje su pripremile zainteresirane strane iz sektora poljoprivrede. Pripremu projekata koordiniralo je MVTEO BiH, entitetska ministarstva poljoprivrede i BD BiH-Odjel za poljoprivredu, te Zadružni savezi BiH. Konferenciji su, pored predstavnika institucija i regionalnih razvojnih agencija iz BiH, prisustvovali predstavnici bilateralnih i multilateralnih donatora-predstavnici Švedske/SIDA, Italije/Italijanska kooperacija za razvitak, Svjetske banke, USAID, Valeposlanstvo Velike Britanije i Španjolske/AECID.

U 2009. godini u sektoru poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka BiH implementirali su se ili počeli sa implementacijom programi i projekti **u vrijednosti od 87.913.739 eura**. Strukturu ovog iznosa čine, bez obzira na dinamiku povlačenja sredstava: bespovratna međunarodna pomoć (darovnice), kreditna zaduženja (Svjetska banka, IFAD), kao i sredstva kojima korisnici sufinanciraju donatorske programe i projekte. U cilju realizacije planiranih aktivnosti i ostvarivanja napretka u razvitku sektora poljoprivrede u BiH se, **prema prikupljenim podacima**, implementira dvedesetosam projekata. Ključne projekte predstavljaju: Projekt poljoprivrede i ruralni razvitak (ARDP) i projekti financirani IPA sredstvima.

U BiH se implementiraju i drugi programi i projekti međunarodne pomoći u sektoru. Prema podacima koje raspolaže MVTEO BiH u 2009. godini oni su bili financirani od strane **bilateralnih donatora**: Švedska/SIDA, USA/USAID, Italija/IC, UK/DFID, Japan/JICA, Norveška, Nizozemska, Španjolska/AECID i Švicarska/SDC/SECO i **multilateralnih donatora**: EC, EBRD, UNDP, Svjetska banka i FAO.

U realizaciji programa i projekata učestvovalo je više agencija za implementaciju: GTZ, DEZA, Italijanska kooperacija za razvitak, NVO ACS, NVO CEFA/COSPE/ARCS, NVO CESVI, NVO UCODEP/CEFA, NVO Re.Te./CESVI, NVO UCODEP/WWF, NVO IPERRA, EPIC, JICA, REDAH, USAID, SIDA, FAO i Jedinice za implementaciju projekata (PIU).

Iako je značajan broj projekata koji se implementiraju u sektoru, **uočen je trend postupnog smanjivanja pomoći u obliku darovnica i povećanje opsega kredita**. Ovaj trend se podudara sa globalnom recesijom—osjetno je smanjen interes donatora za ulaganje u BiH, a planovi za naredno razdoblje su vrlo neizvjesni. Još uvijek **ne postoji baza podataka** koja sadrži precizne podatke o ukupnom broju, iznosu i učinku svih projekata. Također, utvrđeno je da **ne postoji jaka međusobna suradnja institucija na svim razinama vlasti** u cilju efikasne razmjene podataka i bolje informiranosti svih subjekata u planiranju i koordinaciji međunarodne pomoći. **Evidentirana je nedovoljno aktivna suradnja** sa bilateralnim donatorima, NVO i regionalnim razvojnim agencijama (RDA) i lokalnom zajednicom. **Bilateralni donatori se uglavnom rukovode programskim ciljevima svojih vlada**, ne uzimajući u obzir stvarne potrebe i strateške prioritete BiH u oblasti poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka. **Iskazana je velika potreba** za obukama na svim razinama vlasti, uključujući i nevladin sektor.

S toga, neophodno je:

- Jačati suradnju sa međunarodnim donatorima kroz redovito održavanje zajedničkih sastanaka i pojedinačnih kontakata u cilju razmjene informacija – donatorski sastanci;
- Povećati zainteresiranost donatora putem promocije strateških prioriteta sektora;
- Jačati suradnju ključnih institucija na svim razinama vlasti u BiH;
- Jačati koordinaciju sa NVO i regionalnim razvojnim agencijama;
- Jačati apsorpcioni kapacitet učesnika u procesu planiranja i koordinacije međunarodne pomoći kroz obuke.

U 2010. godini planirano je održavanje donatorskih sastanaka u organizaciji MVTEO BiH- Sektora poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka.

7.4. Učešće na poljoprivrednim međunarodnim događajima

7.4.1. Edukacija

TAIEX¹⁹ je tehnička pomoć i instrument za razmjenu informacija u okviru generalnog direktorata za proširenje Europske komisije. **Cilj TAIEX-a** je da zemljama novim članicama EU, zemljama u procesu pristupanja, zemljama kandidatima i zemljama Zapadnog Balkana pruži kratkoročnu tehničku pomoć sukladno općim ciljevima politika Europske komisije, u polju približavanja, apliciranja i uvođenja EU legislativne.

U BiH je tijekom 2009. godine u oblastima poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka **održano četrnaest TAIEX radionica**. Korisnici obuka su predstavnici MVTEO BiH, predstavnici ministarstava poljoprivrede entiteta i kantona, Odjela za poljoprivredu BD BiH, AzSH BiH, UzZZB BiH, UzV BiH i predstavnici drugih institucija i organizacija čiji je rad neposredno vezan za oblast poljoprivrede, prehrane, šumarstva i ruralnog razvitka (veterinarski inspektori, laboratorijsko osoblje itd.).

U cilju jačanja kapaciteta u sektoru poljoprivrede organizirane su obuke u oblasti ruralnog razvitka u suradnji sa Britanskim veleposlanstvom u Sarajevu i Informacijskim centrom za europske politike iz Londona (EPIC). Također, u suradnji sa Italijanskom razvojnom agencijom u BiH i Italijanskim veleposlanstvom u Sarajevu organizirana je obuka pod nazivom „Pilot akcije za integralni ruralni razvitak“. Odobrena su i sredstva od strane Španjolske vlade za jačanje kapaciteta u oblasti uspostave IPARD strukture.

7.4.2. Forum poljoprivredne politike i godišnji sastanak ministara poljoprivrede Jugoistočne Europe

Forum poljoprivredne politike i godišnji sastanak ministara poljoprivrede Jugoistočne Europe, u organizaciji MVTEO BiH, održan je u razdoblju 7-10 listopada 2009. godine na Jahorini.

Teme poljoprivrednog foruma bile su „Sustavi podrške u zemljama Jugoistočne Europe i njihova komplementarnost sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU“ i „Utjecaj svjetske ekonomske krize na investicije u poljoprivredi i proizvodnji hrane u zemljama Jugoistočne Europe“. Tijekom skupa održan je i sastanak Stalne radne skupine za ruralni razvitak Jugoistočne Europe (SWG RR).

¹⁹ Technical Assistance and Information Exchange

Zaključci trećeg sastanka ministara poljoprivrede Jugoistočne Europe u okviru devetog Foruma poljoprivredne politike 2009.

Ministri poljoprivrede zemalja Jugoistočne Europe sastali su se na trećem sastanku u okviru devetog Foruma poljoprivredne politike i zaključili slijedeće:

1. Utjecaj svjetske ekonomske krize na investicije u poljoprivredi i proizvodnji hrane u zemljama Jugoistočne Europe

- Svjetska financijska kriza imala je značajan utjecaj na poljoprivredu zemalja Jugoistočne Europe i ujedno se opseg trgovine, od našeg posljednjeg sastanka do danas, smanjio. Ova situacija je negativno utjecala na sektor poljoprivrede u svim zemljama Jugoistočne Europe, a posebice na ruralna područja i ruralno stanovništvo. Svjesni smo da je neophodna žurna i odlučna akcija, kao i inovativne mjere politike kako bi se prebrodilo postojeće stanje. Obzirom na navedeno, ponavljamo da intenzivna regionalna suradnja i trgovina poljoprivrednim proizvodima, u okviru koje slobodna trgovina ostaje temeljni princip prihvaćen od svih uključenih strana, ne bi trebala biti pogođena zaštitnim mjerama.

2. Jačanja ruralnih područja

- Svjesni izazova u ruralnim područjima, posebice u pograničnim ruralnim regionima, čvrsto podržavamo inicijativu za njihov razvitak. Prekogranični ruralni regioni, koje su zemlje identificirale kao regione sa jakim razvojnim potencijalom, trebaju se smatrati ključnim za implementaciju ruralnih razvojnih projekata. Razvitak održivih ruralnih područja u prekograničnim regionima, utemeljen na prethodno definiranim kriterijima, treba postati prioritet za zemlje Jugoistočne Europe. Ovo treba da vodi ka stvaranju pokretačke sile za održivi razvitak u ovim područjima i da služi kao dobar primjer prekogranične suradnje.
- Prema tome, čvrsto podržavamo primjenu politike ruralnog razvitka, odnosno „drugi stub” EU CAP-a koji osigurava neophodnu podršku za održivost životne sredine/okoliša, jačanje konkurentnosti i stvaranje novih radnih mjesta u ruralnim područjima.

3. EU integracija i regionalna suradnja

- Pridruživanje zemalja Zapadnog Balkana Europskoj uniji od ključnog je značaja za SWG RRD članice (kako za članice EU, tako i za one koje to nisu). Prema tome, mi, SWG RRD zemlje članice, moramo postepeno napredovati u preuzimanju legislative u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvitka, kao i u uspostavi struktura za efektivnu implementaciju poljoprivrednih i politika ruralnog razvitka usuglašanih sa EU politikama. Također, tražimo od Europske komisije i zemalja članica Europske unije da imaju aktivnu ulogu i osiguraju adekvatnu podršku zemljama Zapadnog Balkana u njihovim nastojanjima u okviru SWG RRD.
- Čvrsto vjerujemo da je neophodno intenzivirati aktivnosti koje se odnose na razvitak sustava/šema podrške u sektoru poljoprivrede i ruralnog razvitka u zemljama Jugoistočne Europe, a sukladno EU sustavima podrške. Dodatno, neophodno je utemeljiti i jačati institucije za rukovođenje i kontrolu sustava plaćanja, npr. šeme izravnih plaćanja i plaćanja povezana sa mjerama iz programa ruralnog razvitka.

- Ministri upućuju Europskoj komisiji, posebice povjereniku za poljoprivredu i ruralni razvitak i proširenje, molbu da pronađu odgovarajuće modalitete i sredstva za produblivanje suradnje sa ovom regionalnom inicijativom i daljnje jačanje propisa i podrške u razvitku ruralnih područja zemalja Zapadnog Balkana.
- Pozivamo međunarodne donatore i relevantne vladine i nevladine organizacije da aktiviraju svoj potencijal i podrže institucije, nadležne za poljoprivredu i ruralni razvitak, zemalja Zapadnog Balkana kako bi bile spremne na izazove procesa pridruživanja Europskoj uniji. Ujedno, tražimo izravnu podršku procesu jačanja kapaciteta i struktura SWG RRD.
- Pozivamo međunarodne organizacije da uspostave partnerski odnos sa SWG RRD i razmotre naše inicijative i prijedloge, proizašle kroz ovu regionalnu inicijativu, kao prioritet.
- Još jedanput, upućujemo molbu Vijeću za regionalnu suradnju da značajnije razmotri sektor poljoprivrede i ruralnog razvitka u svojoj agendi i aktivno surađuje sa ovom regionalnom inicijativom.

8. ZAKLJUČCI I PREPORUKE ODBORA ZA KOORDINACIJU INFORMACIJA U POLJOPRIVREDI

Dostupnost preciznih, vjerodostojnih statističkih podataka i drugih informacija za niz javnih i privatnih ciljeva je identificirana kao glavna slabost u BiH. Postoji potreba za uspostavljanjem jedinstvenih standarda i metodologija za prikupljanje, uspoređivanje i širenje sektorskih statistika i za uspostavljanjem sustava koji će omogućiti postepeno usklađivanje informativnih sustava sa sustavima EU. Za BiH je neophodno da harmonizira svoj sustav informacija sa onim koji se zahtijeva propisima EU. Predviđeno je da se uvedu međunarodno priznate metodologije (utemeljene na metodologijama zemalja EU sa jednostavnom strukturom poljoprivrede i korištenja zemljišta) kako bi se pribavljali statistički podaci visokog kvaliteta koji će odgovarati standardima EU i biti kompatibilni sa drugim međunarodnim i europskim statističkim sustavima.

Odbor za koordinaciju informacija u poljoprivredi (Odbor za KIP) utemeljen je Odlukom o uspostavi i imenovanju članova Odbora za koordinaciju informacija u poljoprivredi („Sl. glasnik BiH“, broj 24/09).

Uspostavljanjem Odbora za KIP omogućava se svim tijelima uključenim u prikupljanje sektorskih statistika i informacija u poljoprivredi da koordiniraju svoje akcije.

Zaključci i preporuke su:

- Neophodno je stalno jačanje kapaciteta Odbora za koordinaciju informacija u poljoprivredi (Odbor za KIP), te usavršavanje znanja po pitanju informacijskih i statističkih sustava čime će se osigurati osnova za blagovremeno koordiniranje svih aktivnosti koje su u nadležnosti Odbora za KIP;
- Protok i razmjena informacija vezana za aktivnosti na uspostavi i jačanju informacijskih i statističkih sustava nije zadovoljavajuća, te je neophodno uspostaviti sustav razmjene informacija i podataka kako po horizontalnoj, tako i po vertikalnoj osi, a u cilju izbjegavanja dupliranja aktivnosti;
- Pripremiti prijedlog izgleda poljoprivrednog sustava sa elementima koji će sadržavati statističke i administrativne baze podataka, a sukladno obvezama koje donosi proces pridruživanja;
- Pripremiti analizu stanja statističkog sektora sa prijedlogom za njegovo unaprjeđenje, koju bi pripremio ekspert angažiran IPA projektom, što će poslužiti kao temelj za planiranje rada Odbora na dugoročnoj razini;
- Započeti pripremu Strategije za uspostavu statističkog poljoprivrednog sustava što je jedna od preporuka iz Brisela;
- Intenzivirati aktivnosti na uspostavi informacijskih sustava u poljoprivredi:
  - Ubrzati proces uspostave Registra gospodarstava i Registra klijenata. Ubrzati proces usklađivanja tehničkih propisa u RS i BD BiH, te procesa registracije u FBiH;
  - Ubrzati proces uspostave Poljoprivredno tržišnog informacijskog sustava (PTIS-a) i osigurati financijska sredstva za uspostavu i održavanje servisa;
  - Započeti aktivnosti na uspostavi Mreže računovodstvenih podataka za posjede.

- Nastaviti pripreme na Popisu poljoprivrede, te izvršiti testiranje metodologije za budući Popis poljoprivrede kroz raspoložive projekte (SIDA i IPA). Izvesti pilot istraživanja u području strukturnih statistika: provesti pilot istraživanje o strukturi farmi (SIDA projekat) i Pilot popis poljoprivrede (IPA 2007 projekat);
- Započeti aktivnosti za uvođenje cijena inputa za poljoprivredu (đubriva, veterinarski proizvodi, sredstva za zaštitu bilja, hrana za životinje);
- Započeti aktivnosti na procjeni klanja domaćih životinja na porodičnim poljoprivrednim gospodarstvima;
- Unaprijediti statistiku akvakulture: provesti istraživanje o akvakulturi usklađenog sa novom EU regulativom No. 762/2008 of the European Parliament and of the Council of 9. July 2008 on the submission by Member States of statistics on aquaculture and repealing Council Regulation (EC) No 788/96;
- Proces registracije životinja nije harmoniziran u BiH i da treba pojačati suradnju između nadležnih institucija koje se bave registracijom životinja u BiH, te da se registracija mora obaviti sukladno Pravilniku o identifikaciji životinja na razini BiH koji je u završnoj fazi pripreme;
- U cilju korištenja podataka za potrebe statistike i jačanja suradnje, predlaže se da Agencija za identifikaciju životinja BiH i Agencija za statistiku BiH razmjene informacije o indikatorima koji se prate u obje institucije kako bi se ocijenila buduća suradnja po pitanju uspoređivanja podataka i mogućnost korištenja istih po pitanju liste držatelja stoke u statističke svrhe;
- Pripremiti plan rada Odbora za KIP za 2010. godinu sukladno planiranim i tekućim aktivnosti vezanim za uspostavu informacijskih i statističkih sustava.

9. MJERE POLITIKE U POLJOPRIVREDI, PREHRANI I RURALNOM RAZVITKU I NAČIN REALIZACIJE U 2010. GODINI

1. Pripremiti Zakon o vinu BiH

Zaduženi: MVTEO BiH-Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvitak

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konzultacije

Status izvršenja: Zakonska procedura

Razlog: Iz obveze da se uvrste odredbe EU koje reguliraju oblast vinarstva i vinogradarstva i potrebe da se izmijene odredbe postojećeg Zakona o vinu, rakiji i drugim proizvodima od grožđa i vina („Sl. glasnik BiH”, br. 25/08), a radi se o izmjeni preko 50% odredbi Zakona, proizašla je potreba donošenja novog Zakona o vinu, a što je sukladno Jedinostvenim pravilima za izradu pravnih propisa u institucijama BiH.

Cilj: Osigurati uvjete za promet vina.

2. Osigurati usklađivanje zakonodavstva i donošenja podzakonskih akata posebice iz oblasti veterinarstva, sigurnosti hrane i zaštite zdravlja bilja i jačati institucije na razini države odgovorne za poljoprivredu, prehranu i ruralni razvitak u cilju ubrzanog usklađivanja propisa sa *acquis-om*

Zaduženi: MVTEO BiH-Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvitak, Agencija za sigurnost hrane BiH, Uprava BiH za zaštitu zdravlja bilja, Ured za veterinarstvo BiH

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konzultacije

Status izvršenja: Zakonska procedura

Razlog: Harmonizacija zakonodavstva, nemogućnost plasiranja domaćih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na EU.

Cilj: Osigurati uvjete za plasiranje domaćih proizvoda i ispuniti obveze procesa pridruživanja.

3. Stalno jačati kapacitete u državnim i entitetskim institucijama, posebice analitičkih sposobnosti, te jačanje koordinacije i suradnje u cilju djelotvornijeg i efikasnijeg provođenje aktivnosti i izbjegavanja preklapanja u nadležnostima i aktivnostima

Zaduženi: Sve institucije

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konzultacije

Status izvršenja: Primjena propisa i procedura

Razlog: Na svim razinama uočen je ne samo nedostatak osoblja, već i nedostatak kapaciteta za analizu politika i aktivnosti koje se provode kako bi se izbjegla preklapanja u aktivnostima i nadležnostima. Evidentan je, također, i nedostatak bolje suradnje i koordinacije kako po horizontalnoj, tako i po vertikalnoj administrativnoj osi.

Cilj: Ojačati kapacitete i sposobnosti institucija, te njihovu međusobnu suradnju i koordinacije kako bi se osiguralo blagovremeno provođenje politika i aktivnosti.

4. Intenziviranje aktivnosti na uspostavi informacijskih sustava u poljoprivredi:

- Ubrzati proces uspostave Registra gospodarstava i Registra klijenata. Ubrzati proces usklađivanja tehničkih propisa u RS i BD BiH, te procesa registracije u FBiH, Pripremiti Odluku o harmoniziranim registrima poljoprivrednih gospodarstava i harmoniziranim registrima klijenata u BiH usklađenu sa Zakonom o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvitku BiH;

- Ubrzati proces uspostave Poljoprivredno tržišnog informacijskog sustava (PTIS) i osigurati financijska sredstva za uspostavu i održavanje servisa;
- Započeti aktivnosti na uspostavi Mreže računovodstvenih podataka za posjede;
- Harmonizirati proces registracije životinja sukladno Pravilniku o identifikaciji životinja na razini BiH i pojačati suradnju između nadležnih institucija koje se bave registracijom životinja u BiH;
- Započeti pripremu Strategije za uspostavu statističkog poljoprivrednog sustava;
- Nastaviti pripreme na Popisu poljoprivrede, te izvršiti testiranje metodologije za budući Popis poljoprivrede kroz raspoložive projekte (SIDA i IPA).

Zaduženi: MVTEO BiH-Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvitak, entitetska ministarstva, BD BiH, Ured za veterinarstvo BiH, Agencija za statistiku BiH

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konzultacije, donošenje odluka VM BiH

Status izvršenja: Primjena propisa i procedura

Razlog: Dostupnost preciznih, vjerodostojnih statističkih podataka i drugih informacija za niz javnih i privatnih ciljeva je identificirana kao glavna slabost u BiH. Postoji potreba za uspostavom jedinstvenih standarda i metodologija za prikupljanje, uspoređivanje i širenje sektorskih statistika i za uspostavom sustava koji će omogućiti postepeno usklađivanje informacijskih sustava sa sustavima EU. Za BiH je neophodno da harmonizira svoj sustav informacija sa onim koji se zahtijeva propisima EU.

Predviđeno je da se uvedu međunarodno priznate metodologije (utemeljene na metodologijama zemalja EU sa jednostavnom strukturom poljoprivrede i korištenja zemljišta) kako bi se pribavljali statistički podaci visokog kvaliteta koji će odgovarati standardima EU i biti kompatibilni sa drugim međunarodnim i europskim statističkim sustavima.

Cilj: Uspostaviti harmoniziran poljoprivredni informacijski sustav sukladno EU propisima.

---

5. Dosljedno provoditi politike karantena, ažurirati liste objekata iz kojih je dozvoljen uvoz namirnica životinjskog podrijetla iz zemalja CEFTA, uz osiguranje adekvatnih uvjeta za inspeksijsko i laboratorijsko testiranje i kontrolu kvaliteta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

---

Zaduženi: Sve nadležne institucije

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konzultacije, donošenje odluka VM BiH

Status izvršenja: Primjena propisa i procedura

Razlog: BiH se nalazi u ranoj fazi izgradnje sustava tehničke infrastrukture za analizu usklađenosti. Nema jasnog i koherentnog sustava za provjeru usklađenosti proizvoda i provođenje postojećih propisa je slabo.

Cilj: Ojačati institucionalne kapacitete za kontrolu kvaliteta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda

---

6. Stalno jačanje institucionalnih i upravnih kapaciteta (kadrovska i materijalna) i jačanje suradnje između relevantnih institucija bitnih za međunarodnu trgovinu, a posebice u oblasti standardizacije, akreditacije, veterinarstva, zaštite bilja, statistike i nadzora nad tržištem

---

Zaduženi: Sve nadležne institucije

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konzultacije

Status izvršenja: Primjena propisa i procedura

Razlog: Jedan od problema sa kojima se BiH izvoznici suočavaju jeste nepriznavanje rezultata analiza uređenih u BiH, te uvjetovanju na analizama domicilnih laboratorija i zavoda koje su jako skupe i ponekad dugotrajne.

Zahtjevi za usklađenošću sa EU standardima čine izvoz na tržište EU izuzetno skupim i kompliciranim, kao što i otežavaju strana ulaganja u sektor proizvodnje i međunarodnu tehničku suradnju.

Cilj: Jačanje sustava infrastrukture kvaliteta i sustava nadzora na tržištu u BiH, jačanje međusobne suradnje institucija za međunarodnu trgovinu kako bi se osigurao izvoz BiH proizvoda na EU tržište.

---

7. Ubrzati aktivnosti na realizaciji SSP-a i ispunjavanju prioriteta Europskog partnerstva i preuzimanju acquis-a sukladno planu preuzimanja acquis-a

---

Zaduženi: Sve nadležne institucije

Način izvršenja: Komunikacije, koordinacije i konzultacije, donošenje odluka VM BiH

Status izvršenja: Primjena propisa i procedura

Razlog: Potpisivanjem SSP-a i Privremenog sporazuma BiH je ušla u ugovorni odnos sa EU i postala potencijalni kandidat za članstvo. Zadatak BiH je da provede odredbe sporazuma i da nastavi sa svojim aktivnostima i ispunjavanjem kriterija za punopravno članstvo.

Potpisivanjem SSP-a BiH je ušla u prvu fazu procesa stabilizacije i pridruživanja koja sa sobom nosi niz obveza, a jedna od prvih obveza je usklađivanje domaćeg zakonodavstva sa zakonodavstvom EU.

Cilj: Ispuniti obveze i ciljeve definirane SSP-om i Europskim partnerstvom, te provesti u potpunosti Akcioni plan za preuzimanje acquis-a.